

گه شتيك

له كوردوستانا

« گه ررانیک له بهینی (۱۸۱۶) کیلو مەتر له
خاکی کورده واري : شوینه تاریخیه کان ، هاوینه
ههواره کان ، بهلگه کونه کان ، وردبونه وه له
چوینه تی رابواردنی دانیشتوان ، ره وشتی
کومه لایه تی مهم شوینانه ، باسکردنی عه نه نانی
هه ندی له چینه کان ، به ئاگا هینانه وه کی میژو
له هه موهم ولاتانه دا . »

علاء الدین سجادی

۱۹۵۶ م - ۱۳۷۵ هـ

چاپخانه ی مه عارف : به عدا .

سره

له میژبو نه مویست گه شتیکی دورو دریژی نهو شویانهی کورده واری
بکه م که نه مدیون . نه مهش بهو نیازه یادداشتیک نه گهر دهستم بکهوی
وه یا بهر چاوم کهوی بویادگاریکی پاشه روژی تاریخی هه لیگرم بو نه وه هه م
خوم و هه م کهسانی تر که لکیکی لی و ده رگرت . له ۱۹۵۵ دا نهو ئاما نجه م
هاته دی ، چاوم به بیینی نهو شویانهو شوینی تریش روشن بو وه .

له م گهر رانه ما چیم بهر چاو که و ته وه وه یا کیم دیوه هه مویم هونی وه ،
ئیتراوم له وه نه بو که نه مه به هوی ناوهینانی که سیکه وه وه یا ناو بردنی
شوینیکه وه گه شته که نرخیکی نه بی یا نابی . له م گه شته دا ناوی هه ر کهس
هینراوه له قه بی - نیتکه - پاریزراوه .

نه مه و دیسان داخی گرانم ولاتی کورده واری به خاکو مهردمیه وه نهوی
نی بلین پررو پا گانده نیه نی ، نه بونی نه م سوچهی به ته وای دانیشته و کانی
وه کو له پیری خوی بردو ته وه له پیری غهیری خویشی هه ر بردو ته وه .
له گهل نه وه دا قه و مه کانی تر - به تاییه تی ئاور و پانی به کان - هیچ هه نگاو یکیان
بو هیچ شوینیک هه لته هینا وه ته وه به بی نه وه که نه یخه نه سه ر قاقه ز . به هوی
نه م فرمانه وه که کردویانه بیجکه له وه که ئاشنای خیر و پیری هه مو ولاتیک
بوون قه و می خویان و غهیری خویشیان له تام و له زه تی تاریخ به شدار کردوه .

میژو و میژو زانین وه کو روژانی رابوردو نه خاته وه بیر پال به ره وشت و
عه نه ناتی نهو قه و مهی نهو روژه شه وه نهی بو پدشه وه بو نه وه نه وانهی
ئیمرو بکه و نه ناویه وه ، هه م هی نه وان بزانه هه م هی خویان . هه ر به هوی
نه مه وه به که و میژو به شیک هه ره به رزه له پدش که و تی قه و م و له پدش که و تی
فیکری قه و م و له پدش که تی خوینده واری و نه قافه تیان .

هه ر بسته خاکیک له م ولاتی کورده واری به شوشه زیریکه و ئیمه

— ٤ —

ئاگاداری نین ، نهوه ک هه ر ئاگاداری نین به لکو نازانین دانیشتوانی شار
وه یا گوندیکی چون رائه بویرن و چی نه کن و چه سه رمایه یکیان هه یه ؟ . . !
لام وایه نه مه شورده ییکی زور زله بو ئیمه که سورانیکی ئاگای له چونه تی
ژیانی بوتانیک نه بی ، وه دیا مو کریه ک نه زانی برایه کی نه رده لانی چوت
رائه بویری و چه ره وشتیکی هه یه .

هه ر له بهر نه مه بو که هاتم نه مجاره نه مه گه شته م کرد به یاد داشتیک و
خسته مه پیدش چاوی هه مو کوردیک و هه مو که سیک واکه ئاره زوی له زانینی
هالو هه والی کورد بی . باوه ررم وایه نه گهر ئیمرو شتیکی وانه بیت له پاش
چه ند سالیکی که م نه بی به شتیکی دیاری و ئاگاداری لی وهر نه گیرری . به
تایبه تی نه مه یه که م گه شتیکی که کوردیک له ولاتی خویا کردیتی و هیشته تیه وه
بو روزانی دوانی .

گه شته که ش ته نها له بهینی دو لاپه ررمی نه و دو روژه دایه که له به غدا
دهر چوم و گهر رانه وه به غدا . یارباقی و سوچه ت باقی بو جاریکی که و
بو شوینیکی که .

عمر الدین سجاری — به غرا

١٥-١٠-١٩٥٥

— ٥ —

روژی ٢٢ ی مانگی ئابی ١٩٥٥ که روژی دوو شه نه بو له ئیواره ییدا
دهرویش عبداللهی جهباری هات بولام و سهعات شش پیکه وه چوین بوسه ر
ئیسنگه — محطه ی موصل . دهرویش گه لی خه ریک بو بو نه وه شوینیکی
دوهه م بو بگری دهست نه که وت بلیتی شوینی سیه می بو بریم و چوین
له واغونه که دانیشتین ، شه مه نه فهره که زور جه نجال بو ، نه و کورسیه که
له سه ری دانیشتبوم شوینی دو که س بو سه یرم کرد کابرایه کی کورد بو جیگه
نه سورریته وه بانگم کردو شوینه که ی ته نیشته خوم دایه ، له پاشا کابرا
به کوی ده رچوو خه ریکی چه رچیه تی بو . سهعات ٣٠-٨ شه مه نه فهره که
به ری که وت بو سهعات ٧ ی به یانی گه یشته موصل . نه و شه وه زور به
ناخوشی رامبوارد هیه چ نه نوستم ، نه مه یه که م جار بو که بچم بو موصل .
سه ره تا ئیسنگه ی شه مه نه فهری موصل دی ، ئیسنگه یه کی زور ریکو پیک و
به باخ و چیمه ن بو ، ئیسنگه ی وام له که م شوین دیوه .

کابرای کوی هاو ریم ئو تو مو بیلیکی بانگ کرد چو دو سه که سی تریشی
هینا — که نه یاسین — هه ر یه کی به په نجا فلس چوینه ئوتیل « قصر النيل » .
ئوتیله کانی موصل ناوی زل شاری ویرانه ! . له پاش توزیک هه روا دهر چوم
بو گهر ران و چومه که باخانه یه ک که بایان بو هینام ، که بایکی زوریان هینا
پاشان هه ر داوای په نجا فلسیان کرد .

موصل

سهر ژمارى ناوشار (١٥٣٦٦٨)
هه هه مو لوا (٦٥٤٧٠٩)
به غدا - موصل (٤١٠) كيلو مه تر
به ريگهه شه مه نده فەر

له موصل زور نه شاره زابوم
ناسراو يكم هه بو عبدالكريم
خه لى هه و لير بو ويستم
بيدوز مه وه له گه لم بگه ررى
ماله كه يان له « دهر كه زلى » بو ، به

پرسيار دهر كه زليم دوزيه وه كه چي ماله كه ي نه وانم هه ر نه دوزيه وه . هاته وه هه ر
به پرسيار مه حكه مه م دوزيه وه رحمانا غاي دزه يي - حاكم تحقيق - دوستم بو له وى
چوم نه وم دوزيه وه وه هه نديك لاي نه و رامبوارد ، له ويوه ته له فونيكم كرد
بو ئاكرى بو قائم مقام شاكر فتاح و حاكم جه وه هه ر بيارم داني كه دو سبه ي نه چم
بولايان . ئيتير له وى هه ستم و چوم جامعي عمريه م دوزيه وه نويزي نيوه دروم
له وى كرد به كييك نه بو پيش نويزي بكا به زور منيايان پيش خست ، پاش نه وه
هاته وه . كو تو پرر توشى ئيبراهيم ايوني قازي به كه مى موصل بوم له تو تو مو بيلي
حازم سابونچي دا بو به زورو به خواهيشت له گه ل خوي بردى له پيشا چوينه
ئوفيسي حازم و پاشان چوين بو مالي ئيبراهيم ناني نيوه درومان خواردو
هاته وه بو ئوتيل نوستم . سه عات ٣٠ - ٦ ره حمانا غا هات به شوينا به
ئوتو مو بيله كه ي نه وه هه ندى به ناوشاري موصلدا گه رراين و پاشان چوين
بو نادى محامين له وى بوين له گه ل چه ند كه سيكي تري محامى و حاكم به لام
نه مناسين . تا سه عات بو به ١٢ ي شه وى هاتينه وه من بو ئوتيل و نه بو مالي
خويان ، ئيتير نوستم .

نه وى ئيمرو له موصل وهرم گرت نه وه بو كه زور بي ئاوبو ، خانوه كاني
وه نه بي زور باش بن ، گه رره كيكي تازه له روزاواي شاره كه وه ني نه لين

« ده واسه » نه وه خراب ني يه ، جاده و خيابان به نه ندازه يه كه هه يه ،
كاره باي كزه ، ريگ و پيكي ناوشار وه كو بلديه ي نه بي وايه ، به ناو گسك و
ئاورشين هه يه له كولانه كانا به لام هه ر وه كو نه بي وايه ، ناوشاري موصل
دوا كه وتوو ، له چاو نه وه مو پرو پا گانده دا كه بوي نه كهن واني يه ، بناي
مه حكه مه يه كي تازه خه ريكي بون نه وه ي زوو نايابه ، هه فتا مه حاميه كي تيدا يه ،
نادى محاميني نه خراب بو نه چاك ، نه هه لي ناوشاره كه ي به پارده رستم
هاته به رچاو ، به زماني عه ره بي قسه نه كهن ، نه هه لي دهر وه ي هه مو كوردن
هه مو وه كو پشت ماله ي نه هه لي ناوشارين وانه ، نانيان خراب نه بو ، نه م
روژه گه رم بو .

روژي ٢٣ كه دوهم روژي كاروانه كه م بو سهر له به ياني ته راشيكم كرد و
نانيك و توزي گيمرريان بو هينام باي ٦٠ فلس بو ، سه عات « ٩ » چوم بو
دايه رى اشغال بولاي عبداللطيف معروف محاسبي اشغال ، له ويوه پيكه وه
چوين بو كتبخانه ي گشتي ، سه يري كتبخانه كه م كرد ، بناكه ي تازه
دروست كرابو سالونيكى گه وره و دو سه ژوري لي بو ، چه ند كتبخانه يه كي
تيدا بو له سالوني موتالا دا ، له سهر هه ر كتبخانه يه كه ناوي خاوه نه كه ي
نوسرابو ، (٢٤٧٧٣) به رگه كتبي تيدا بو به لام وه نه بي هه مويان كتبي
ته واو بو يتن ، زوري واهه بو ژماره ي گوڤاريك به به رگييك دانرابو .
كه هه نديك گه رراين به سالونه كه دا له پاش نه وه چوينه لاي مأموري
كتبخانه ته له فونيك و هه ندى قاقه زو ده فته ري له به ر ده ستا بو ئيشي نه كرد
له و به يته دا من سه يري ژوري خويندنه وه كه م نه كرد به نه ندازه ي بيست
كه سيك خه ريكي موتالا بون نه مانه م به قوتابي مه كته ب هاته پيش چاو ،
پاشا مأمور ناردى كو كايان بو هينان و من داواي به رگي سيمه ي « معجم
البلدان » م كرد له و وه خته دا ده ست نه كه وت ، پرسيم نه م كتبخانه كتبي
كوردى تيدا يه ؟ وتي : ني يه . ژماره ي موتالا كه رانم داوا كرد وتي :

مانگی پیشو گه یشوتو ته (۲۵۶۶) کهس . وتی هر له مانگی پیشودا (۱۳۹) کتیبیان به دیاری بو ئەم کتیبخانه به ناردوه .

ئینجا ههستاین و چوین بو موزه خانه ، بلیت به کی به ۲۰ فلس بو بریمان ، موزه خانه که خراب نه بو زورتر شته کانی له به لگه کانی « حضر » بو . کهله شوین موزه دهر چوین سهیری کتیبخانه که یمان کرد (۶۱۲۵) بهرگ کتیبی تیدا هه بو کتیبه کانی ئیره باش بون ، کتیبخانه و جامعانه کهشی ریکوپیک بو ، لیره شا کتیبی کوردیم هر نه دی .

له پاش ئەم سهیر کردنه دهر چوین من چوم سهیریکم له کا کهمین ههویزی دا - کهوینه گریک بو - لهویوه هاتمه وه بو ئوتیل و رحمان هات به شوینا چوین له مالی ئەوان نانی نیوه رومان خوارد ، خهیریکی زراعی که خه لکی پاکستان بوو بیان ئەوت « خان » له گهل احسان محمد شیرزاد ملاحظی غابات ئەوانیش لهوی بون ، خان ورده به ک فارسی ئەزانی هه ندی قسه مان کرد ، وتی له پیش هاتنا بو موصل دو سال له سوله یمان بووم زور له رهوشتی خه لکی سوله یمان خوشنودبو ، پاشان خواردن ئەو به ئوتوموبیله کهی خوی هینامیه وه بو ئوتیل و توزی هه سهام وه .

سهعات ۶ عبداللطیف و توفیق خفاف هاتن بولام ، عبداللطیف سهر له بهیانی زور پاررایه وه که ئیواری له مالی ئەوان بم کهچی هات و روشت و هیچ دهنگیشی نه کرد ! . پاش ئەوان عبدالکریم زهید به گی هات له گهل ئەودا چوین بو (نبی یونس) نویژی شیوانمان لهوی کرد . له ههوشه کهیدا چه ند ژوریک هه بو خه لکی له دور وه ئەهاتن بو زیارت و لهو ژورانه ئەمانه وه چه ند ژوریک ، مه ناره به کی کونی لی بو ، ژوری مه رقه د و ژوری مزگه وتی نویژ کردنی جوان بون ، له سهر بانه کهیه وه هه مو شاری موصل دیار بو ، ئیترا هاتنه وه نویژی خه وتنا نمان له مزگه وته کهی (نجیب جادر) کرد ، مزگه وتیکی تازه و ناخوش نه بو ، من هه ر دلم له مه ناره به رزه چوار پینج

کاسه به کهی چوبو ، له مزگه وته کانی ئەم شاره دا من مه لایه کی تاییه تیم بهرچاو نه کهوت که مه لای ئەو مزگه وته بیت و پیش نویژی بکا ، هه ر کهسی له وه خته دا لهو شوینه بوایه پیش نویژی ئە کرد . لهویش هاتنه وه ، تروزی و تریمان کری هاتنه وه بو ئوتیل خواردمان و تاسهعات یانزه دانیشترین عبدالکریم چوه وه بو ماله وه من نوستم .

یاد داشتی ئیمروم له موصل : ئیمرو ههوا زور گهرم نه بو ، میوه لهم شاره دا زوره دیاره هی دهورو بهریه تی ، به تاییه تی تروزی زور نایابه ، تروزی وام له کهم لا دیوه ، ناو شار هه ر تا بلیت بی ئاوه ته نانه ت شهوی بو ئاوی دهست شتن په کان کهوت توزی ئاو نه بو بیکهین به دهستانا ، به لای خویه وه پرورده ی ئاویشی هه به کهچی هیچ . به لی ئیمسال له هه مولایک ئاو کهمه به لام نه وه ک ئاواش که له ئوتیله کانا پیاو بوده ست شتن په کی بکهوی . خه لکی شاری موصل ئەوه یان هه به ئە گهر به کی پرسیاری شوینکیان لی بکازور به پیاوانه ری نمونی ئەکن . له موصل هه ندی کارخانه ی ته زین و جگه ره و ده باغی هه به ، دوکان و بازارری زوره ، ئیستگه به کی بازرگانی و تجاره تی به که لکه ، شاره کهش زوره به لام هه ر له سهر شیوه ی کونه ، ئەهلی موصل موصلیه تیان له هه موشت به هیزتره ، دهورو بهری شاره که هه موی کورده ، کورد له ناو شار زوره به لام ریگی ئیش کردینان کهمه ، زورتر ئەم کوردانه له هی زازان و زور به ی ئیشیان کول هه لگری و بویه ی ئوتیله کانه . ئەهلی موصل بو ئابوری و اقتصادیات گرهویان له هه مو کهس بردوته وه ، هه مو جوهره به زم و ئاها نه گیکیشی تیدا هه به ، وه کو ئەمه هه به دیانه تیشی زوره تیدا ، مزگه وته کانیاں له کاتی نویژا هه مو پرر ئەبی ، له بهری نه یته وادا که گهر رام به لگه کانی کون پیشان ئەداو ئیسته ورده ورده خه ریکه ئاوه دان ئەبیته وه . توزیکی تر لهم شاره :

ئەم شاره وهختی خوی شوره ی هه بووه ئیسته ش له به لگه ی شوره که هه ر

ماوه تهوه ، ئەم شوره يه ده دەر گای هه بووه ، ناوی هه ندى له قاپيه کانی ئیستههش به ناوی کونهوه هه ماوه تهوه . ئەم شاره ئیسته له شوره که تی بهر ریه ته ناوت هه ندى له بهشی شوره کهوخه ندهقه کهی ئیسته بووه به خیا بانیك و به ناوشارا ئهروا . زور تر خانوو بهر هی شاره که بهردو گه چه ، ئەم دو « کان » ه له موصل زوره ، سه جادهی گه و ره له ناوشارا هه یه ، جادهی « نبی جرجیس » ، جادهی « نینوی » و جادهی « فاروق » . جادهی نبی جرجیس و نینوی له پیش حکومهتی عراقی دا وهختی که سلیمان نظیف لهوی والی بووه دروست کراون ، جادهی فاروق له ۱۹۳۶-۱۹۳۷ دا کراوه . پرده ئاسنه جوانه کهی به سه ر روباری دجله وه - که نینوی به موصله وه ته بهستی - دهست کردی حکومهتی عراقی به . باخو باخچهی زور و جوان له موصل هه یه به لام چاوله بی ناوی ئیمسال بپوشه ! بیجگه له مزگهوتی نبی یونس دو مزگهوتی تری نایابی کون هه یه ، یکیکیان بی ئەلین مزگهوتی گه و ره و ئەویکه یان مزگهوتی « نوری » - که نورالدین ئەتابوک له سه دهی شه شه می هجریدا دروستی کردوه - مه ناره کونه لاره کهی له سالی ۱۹۴۴ دا بیراز کراوه تهوه .

له موصل گورری گهلی پیغه مبه ران هه یه ، ههروه ها « ابو تمام » ی شاعرو « طغرانی » و « ابن الاثیر » ی میژ و نویسی به ناوبانگیش لهوی سه ریان ناوه تهوه . موصل وه کو هه مو ده وریکی شوینی پیاوی مؤلف و ئەدی و عالم بووه ئیستههش ته وریچگه یه هه ره دهست بهر نه داوه و پیاوی زاناو شایانی له هه مو رویکه وه تیایه .

داررشتی ئەم شاره زور کونه ته چیته وه بو دهوری « نینوی » - که به دوکیلو مه تره یه کت کهوتوته روژه لاتی شاره که وه له سه ر لیواری روباری دجله وه یه .

ئەم « نینوی » یه له هه زاره ی چواره می پیش میلاددا دیکی بچوک بووه و ئاشوریه کان هاته ناوی . له دهوری سومری و بابلیه کانا بو به شاریکی

گه و ره ، ته نانهت یه کی له پادشا کانی ئاشوری کردی به پایتهختی خو بو بهرستشگایه کی گه و ره ی تیدا دروست کرد بو خوا ی « عه شتار » و په یکه ری ئەم خویانه ی له وینه ی ژنیکی روت دا دانا . ئەم نینوی به هه تا ئەهات هه ره بهر می ئەسه ندو زور ئە بو ، له دهوری « سه ناخه ریب » پادشای ئاشوری (۷۰۵ - ۶۸۱) ی پیش میلاد گه یشته چله پوه ی بهرزی ، ئەم ناوی گه و ره ی به ی بهم جو ره هه رمایه وه تا له سالی (۶۱۲) ی پیش میلاد حکومه تی ئاشوری به دهستی میدی و بابلیه کان دوا یی هات و نینوی له پایتهختی کهوت . ناوه کهشی بو یه پیاو ئەوت نینوی چونکه هه ره له زه مانیکی زوه وه شو ی هه واری بهرستتی خوا « نینا » بو .

ته پو لکه یه کی شاره که - که پیاو ئەوت قوینجق - له ده ورو بهری سه ره تای سه دهی « ۱۹ » هه م دا دایانه وه گه لی له به لگه ی کوشکه که ی سه ناخه ریبی تیا ده رکهوت . ته نانهت کتیبخانه که ی « ئاشور بانیپال » هه ره له ویدا بو که نزیکه ی (۲۵) هه زار پارچه قورری نو سراویان تیا ده رهیتا و بر دیان بو موزه خانه ی بهریتانیا . له سالی ۱۹۳۹ یشدا دیسان جاریکی که دایانه وه بوشت گه رران .

شوینی نینوی و موصل گهلی روزگاری دیوه ، ئەم شوینه ئارامیه کان له پیشا پیاو ئەوت « قه لای قایم » . له دهوری فارسه کانا به « نه و ئەرد شیر » ناوه برا . له ۶۳۷ ی میلادی ، « ۱۷ » ی هجری « عیاضی کورری غه نه م » گرتی و کهوته دهستی ئیسلامه کان و هینای هه ندی عه ره بی ئەو ولاتی حجازه ی لی دانا . گو یا له بهر ئەوه که جزیره به عراقه وه ئه نویسی ناوه کهشی نرایه « موصل » .

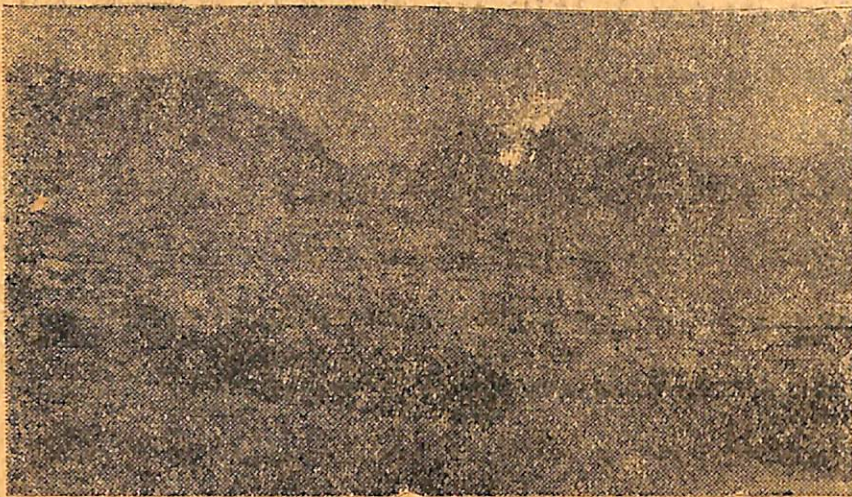
ئاكرى

سەر ژمارى ناوشار (٦٤١٥)
هه مو قهزا (٣٥٢٦٤)
موصل - ئاكرى (٩٥) كيلو مەتر
به ريگهه ئوتوموبيل

روژى ٢٤ كه روژى سبههه
كاروانه كهه بو سهر له بهيان
له ئوتيله كه كهه ستم ته راشيكم
كرد به لام ئاونه بو زور به
شهره شهق لي بومه وه، پاشان

عبدالكریم هات پيگه وه چوين بومه حكه مه، سهر يكان له ئيراهيم مصطفى قازى به كهه داو
پاشان چاويكان به محامى شاهين الصوفى كهوت و پاش ئه وه ره هاناغا . ئينجا
دهر چوين هاتين به لاي ئوتوموبيله وه بو ئه وه بچم بو « ئاكرى » ، كو تو-
پرر قه مه ره يكت خه ريك بو ئه ررويشته نه فهرى به چوار سه د فاس سوار بوم و
سه عات ١٢ به رى كهوتين روه و شياى شهرقى ، بو سه عات ٤٠ - ١ ده قيغه
كه يشته ئاكرى .

موصل - ئاكرى « ٩٥ » كيلو مەتره ، ريگه هه مو قيرتاو بو ،
هه مو ئه وولاته شاخ و داخ بو . له ريگه وه چومه ئوتيل سورچى - كه له سهر
ريگه دا بو - توزى دانيشتم و پاشان ويستم ده رچم سه یرم كرد ده رگای ئوتيله -
كه يان له سهر داخستوم بانگم كرد به هه ر جور بو هاتن ده رگا كه يان
كرده وه ، وتم بو چ داتان خستوه ؟ شاگردي ئوتيله كه وتى كهس نى به منيش
بى تاقت بوم چوم بو چاخانه ! . ئينجا رويشتم بو جامهه مهن نويزى ئيوه رروم
كردو توزى له رى رام بوارد ، مزگه وتيكي ده سكردي كون بو ، هه وزو
ئاويكي باشى لي بو ، ژورى مزگه وته كهش زور فينسك بو ، زور كهس
سه یری ئه كردم به شتيكي سه یر ئه هاته بهر چاويان ، جلو بهر كه كهه هه يچ له

ديعه نه جوانه كهى شارى ئاكرى

جلو بهرگى ئه وانی نه ئه كرد ، ئه وان رانكى ده ره لنگك بلاو و چوخه كه يان
له بهر ابو له وولاته پى ئه لين « شهل و شه پك » جامه دانesh ريشويان هه ئه -
يه ست و لوليان ئه داو ئه يان پيچا به سهر يانه وه ، پشتي زيشيان ئه به ست . پاشان
هاته وه بو ئوتيل ، ئوتيله كه به شيكي زورى ئاكرى لي ديار بو به كامير كهه
وينه يه كي ئه و ديعه نه مگرت . بهم جوره سه عاتم لي بو به سه عات پينج ئه و وه خته
هه ستم شاگردي ئوتيله كهه له گهل خوم بردو چوم بومالي قاتم شاكرفتاح ،
ديسان كورره كه قاني ئوتيله كهى داخسته وه . قاتم هه ر له به يانيه وه
چاوه ررى ئه كردم نه يزانيبو چومه ته ئوتيل كه زاني تورره بو ، پاش ئه وه
كه چامان خواره وه ناردى باوله كه ميان هينا به ماله و ده رچوين بو نادى .

نادى له سهر ته پولكه يه كي بهرز دروست كرابو ، هه مو شارى ئاكرى
لي ديار بو ، كوشكيكي تازه بو ، بورريه ي ئاوى ئه گه يشتى ، ئه لكتريكي
هه بو ، ژوره كاني : هوليك ، ژورى خويندنه وه ، ژورى خواردنه وه ،
ژورى وينه گرتن و ژوريكي تريش . چه ندوينه يه كي ده سكردي ديعه نى
ئاكرى و شوينى تريشى لي بو ، ژورى خويندنه وه كه هه ندى گوفا رو كتيبي

لی بو له گهل روزنامهی «ژین» دا ، پاشان چوین له لای حاکم جهوههر دزه نی و دوکتوری ئاکری - که پیکهوه دانیشتون روبه روی دهشته که ی بهرانبهر ئاکری - دانیشتین ، جهوههریش ههر دوستم بو له میژوهه ، کوکامان خواده و پاش ماوهیه ک ئیمه ههستاین هاتین له دیوهوه روبه روی شاره که دانیشتین ، کاره بای شار هه لکرا ئیتر من مهفتونی ئهوه دیعه نه بوم ، ههوا کهش ههوا یهکی ساف و خوش بو ، زوری پی نه چو اکرم افندی معامی مه کتبهب ئه ویش هات و پیکهوه هه مو دانیشتین ، له پاش به یزیک ئیمه ههستاین هاتینهوه بو مالهوه نانغان خواردو له بهر ئهوه من توزی ماندو بوم نوستین .

روژی ٢٥ که روژی چواره می کاروانه کهم بو سه ره له به یان که ههستام نوێژ و تهراشم کردو نانغان خوارد ، قائمقام بریاری دابو که چه ند که سیک له معامه کان بین ئهوان هاتن و ئینجا به ئو تو مو بیله که ی ئهوه هه مو چوین بو گوندی « دینارته » له ناوچه ی « نه هاله » که بهر ناحیه ی « بیره که بیره » کهوتبو . سهعات ٨-٣٠ بهری کهوتین له گهل ئهوه که له ریگه دا ئو تو مو بیله کهش په نجهر بوو چاک کرایه وه بو سهعات ٩-٣٠ ههر گه یشتینه ئهوی ، چوین له که پری سمکواغای کورری فارساغای زییاری دابه زین ، احمد اغای مامیشی هاتبو . که پره که له سه ره کانی و سه راویکی خوش بو وینه یهکی شوینه کهم گرت . قائمقام قسه ی له گهل ئاغا کان کرد که مه کته بی گوندیکی تر بینهته دینارته چونکه ئهوه گونده که ی تر قوتابی کهم بو ئهوانیش ئهم قسه یان پی خوش بو ، چامان خوارد هوه و گه راینه وه ، له ریگه دا توشی دو پولیس بوین گویدریژیکیان پی بو هه ندی میوه ی له سه ره بو قائمقام لی پرسین ئه مه تان له کوی بو ؟ وتیان قوربان به پاره کرریومه نه ، وتی ئه چه بنج و بناوانیه وه ئه گه به پاره نه تان کرریبو ئه وه نی به خوتان بیزانن !

ئهم ریگه یه که پیا رویشتین ده ورو بهری هه مو شاخ و چیای سهخت بو ، گه لیه ک له ریگه دا هه بو بیان ئهوت « گه لی زه نهته » ، به تایبهتی دوشاخی

توش و سهختی له سه ره وه بو ، یکیکیان ناوی « چیای ئاکری » و ئهویکه یان « پیرس » یان پی ئهوت ، بهرزایی یه که میان (١٤٤٧) مه ترو هی دوهه میان (١٦٤٤) مه تره یه . ئهم شوینه ئهوه شوینه بو که له ١٩٤٦ دا مه لا مصطفی بهرزانی ئهوه ناوه ی گرتبو و له بهینی ئهوه دوشاخه دا هیزی حو کهتی گیردا بو به جوریکی وه ها که به فرو که نان بو هیزه که ئه خرایه خواره وه ، ئهوه شاخ و کیوانه هه موی دارستانی مازودارو بهررو داربون .

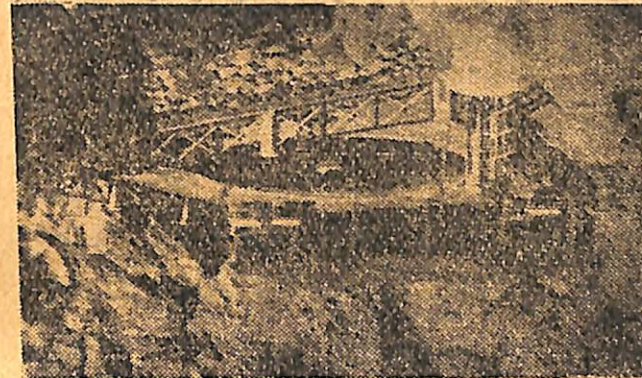
که هاتینه وه لاماندایه « سیپه » . سیپه له خوره لاتی شاره که وه یه ، کانی و سه راویکی زور خوشه ، تافگه ئاویکی لی یه به بهرزی (٢٠) مه تریک به لام ئیمسال ئاوه که ی کهم بو . پایه ی گهرمانی له ١٨ تا ٢٢ ده رجه یه له وهختانه دا . لهوی خیرا هاتینه وه من چوم بو جامعی مه زن بو نوێژی جمعه . له پیشا چومه ژوری هه با الله ئه فهندی مفتی ئاکری - که ئیسته کورده که ی له شوینی دانیشتوه - پاشان وهختی نوێژ هات چومه ژوری مزگه وته که بو نوێژ ، جه ماعه تیکی زوری هه بو حه وشه وه هیوان پرر بو بو . خه تیه که القای باش بو به لام باسی خوتبه کهیم به دل نه بو ، خوتبه که ی به عهره بی بو . معامه کان که بو را بهری من هاتبون له ده ره وه چاوه ریان ئه کردم هه مو پیکه وه پاش نوێژ چوینه ژوری خه تیب چایان هینا خواردمانه وه ، هه مو مه لا کانی ئاکری هاتن بولام ، پاش ئه وه هاتینه وه من بو ماله وه نانغان خواردو توزی را کشام .

سهعات ٥ معامه کان هاتنه وه و تیکرا له گهل قائمقام چوینه وه بو گه رران ، مه بهست له م گه رران هه هه ئه وه بو که من شوینه کانم چاوپن بکهوی . چوینه وه بو « سیپه » چایخانه یه کی لی بو ، له گهل خواردنه وه ی چادا سه یریکی تر ئهوه دیعه نو باخ و باخاته م کرده وه . پاشان چوین بو مالی اکرم ئه فهندی . اکرم خوی خه لکی ئاکری بو ، ماله که ی چوبوه ناو باخ و باخه کهش هی خویان بو ، شوینی چاک کردبو ههر راست له سه ره تافگه که ی « سیپه » بو ، چاو

ټهفه ندى - كه په كيك بو له كورره كه خپه كاني ټهوى و كاتي بلديه بو - له گلم
هات چوين له پيشا چوينه لاي خالد ټهفه ندى عبدالحكيم . خالد ټهفه ندى
پياويكي خه لى ټاكرى و كونه قازى و ههشتا ساليك ته مهنى ټه بو ، له بهر
هه يواني خانوه كهى خويا چاوهر رى ټه كرين ، كه چوين دهرزى به فهقيه ك
ټهوت له عيامى كه لاما ، چاوهر كاني بينايان نه مابو له بهر دهرزه كهى ټهوتوه ،
پياويكي شاره زاو خوينده وارو تي گه ښتوبو ، هه روه ها شاعر و نو كته زان و
ټه ديبش بو ، كه لى ك قسه مان كړد له پاش ته واو كړدى دهرزه كهى . هه ستيكى
قهوي هه بو به لام ټه يوت به بى خوينده وارى هسچ ټاكرى . چايان بو هينان
خوار دمانه وه و هه ستاين . له ويوه چوين بو سهرمه زارى شيخ عبدالعزير
كوررى شيخ عبدالقادرى كه يلانى كه گويا له سه دهى حوته مى هجريه وه
- به قسه ى ټه و ناوه - كه وتوته ټهوى . مه زارى شيخ كه وتبوه خوراواى
شاره وه ، له شويكبو به ټه ندازه ى ييست ده قيقه په ك له شاره كه وه دور بو ،
شوينه كه هه وزو سه كويه كى خوشى ده ستركردى لى بو ، هه واكه ى زور ساف و
خوش بو ، صابر كه كوررى متولى بوو له حقوق به غدا ټه بخويند هات به
پيرمانه وه ، چوين زياره تي مه رقه دمان كړد له ژور يكي بچكوله دا بو ، پارچه -
په كى سه وز به سهر مه رقه ده كه دا درا بو دو قرآن لهوى بو ، يكيكيان خه تيكي
دروشت و كه ورمى هه بو ، هه دو كيان هه ر چاپ بون ، ساعات بو به ۳۰-۱۲
كه رايته وه ، ټه و ناوه سموره په كى زوريشى هه بو .

ټه وروژه بونيوهر رو له لاي جه وه هه ر حاكم بانگ كرابوين چوين بو
ټه وه ى ، پيستي به چكه پلنگيكي جوانى پرله كاي دانا بو ، پاش نان خواردن
چوينه وه بوماله وه و هه ساينه وه . ساعات پينج بو وه رگرتى فيكرى شاكر
فتاح هه ندى له كتيبه كم « رشته ى صواري » بو خوينده وه ، فيكرى ټه و
وا بو ټه و قسانه ى كه زور ټه ده بى ټاشكرايه تيدانه بى باشره . پاشان جه وه هه
هات و پيكه وه هه مومان چوينه وه بو نادى ، هه تا دره نكيك مائه وه ،

ميوه ى ټاماده كړد بو ، شوينه كه به سهر هه مو باخه كانا ټه يرروانى گول و دارو
ټاوى ټه و ناوه نه چاوى لى تير ټه بو نه دلى تيا پير ټه بو . له ويوه هه ستاين و
چوين بو سهر كاني

« كاني زهر » هه وزيكى
كه ورمى لى دروست
كرا بو ، ټاوى بوررى
ناوشار لهوى بو ، له
هه ماره كه ټاوى زياده
هه بو به دو بوررى
ټه ستور ټه رر ژايه
هه وزه كه وه ، هه وزه كه

سهرانگاي « كاني زهر » له ټاكرى .

وا دروست كرابو بو هه وزي مه لاش ټه شيا ، هه ر بو ټه وه ټه شيا كه
سهرانكه ران بچن له و ټاوو شوين و ديمه نه دلى خويان بگه شينه وه ، سهر
هه وزه كه چاخانه ش بو ټه و نه ده هه بو ټيمه كه چوينه ټه وى وه ختى نويزى
خه و تان بو چاخانه كه هه ليگر تبو ته نانه ت گولوپه كانيشى له وايره كه كړد بو وه .
پاشان هاتينه وه ټيمه بو ماله وه و هاورريكاني ترش بومالى خويان ، جه وه هه
حاكم نارد بو ى كه ديم بو ټه وى . ساعات ۹ هات هه ر سيكان تا ساعات ۳۰-۱۱
له باخچه ى هه وشه دانشتين و به قسه ى ټه ده بى و خوش راما نبوارد ، پاشان
ټه و روښته وه و ټيمه نوستين .

روژى ۲۶ كه روژى پينجه مى كاروانه كم بو سهر له به يان هه ستام خه ريكي
خوينده وه ى كتيبي « ټاكرى » بوم كه شاكر فتاح به زمانى عه ربه ى داينا بو و
هيشتا چاپي نه كړد بو . ساعات ۹ چوم بو سهر اى حو كه ت . ټاكرى
سهر ايه كى باشى هه به ، جورى سهر اكه ى وه كو جورى هه وشه ى محكه ى
به غدا وايه ، له ويوه ويستم هه ندى كه س و هه نديكى تر ناوشار پينم ، شوكت

له گهل جه وه ردا دامه بجان کرد لی برده وه . دیمه نی مانگه که گولوپ و
 باخه کان وای لی کردم به بی هست دهستم کرد به گورانی و تن! کوتوپر کابرای
 شاگرد چایچی پیپسیه کی بو هینام ده ماخی تیکدام ئیتر نه موت! . ساعات ۳۰-۱۰
 هستاین من و شاکر چوینه وه بو ماله وه تا ساعات ۱۲ هر به باسی قسه ی
 عده بیه وه راما نوباردو پاشان نوشتین ، لهم ماوه یه دا که له ئاکری بوم
 « شیرکو » که کورری شاکرو له پولی شمش دهر چوبو هه مو وهخت هه
 ئه یو یست له لام بی ، ئیسنایکی هیمن بو هر له ئیستاده ئاشنا بو به روحی
 خوینده واری .

* * *

له پیش ئه وه دا له ئاکری دهر چین پیویسته توزیکی لی برانین :
 ئاکری شاریکه (۱۱۲۵) ماله ، جهوت مزگهوت و مزگهوتیکی گه وری
 تیدایه ، (۲۴۶) دوکان ، گهر ماویکی تازه بابته ، دو ئوتیل ، دو
 سهیرانگا - منزه - ، باخچه یه کی منالان ، دو خیابان و دو بازارری هه یه .
 ناو شاره که مهر کهزی قهزایه . سهر ژماری ناوشار (۶/۴۱۵) کهسه ،
 تیکررای قهزا که (۳۵/۲۶۴) کهسه . شاره که کهوتوته به بی ۳ شاخه وه ،
 خانوه کانی یه ک له سهر یه کهو به ههر سه لای شاخه کانا هه اچوه ، سهر بانی
 ههر مالیک وه کو بوبی به جهوشه ی ماله کهی ژور خویه وه وایه ، بهر هر

ریزه خانویک کولانه . ئاوی
 بورریه و ئه لکتریکی تیدایه ،
 هه واکه ی ساف و سازگارو
 خوشه ، ئاوی زوره ، دیمه نی
 ئاکری به شه و نیگاری دیمه ن
 په رستانه : گولوپ ناو کولان و
 ماله کان ههر وه کو ئه ستیره وانه که
 له عاسمانه وه نیشیتیه وه وه یا ئه وان

سوچیکی تر له دیمه نی شاری ئاکری

له سهر وه وه ئه مان له خواره وه چاوشاره کی له گهل یه ک بکهت ! به هر
 سه لای ئاکری دا باخ و باخاته ، پشته کی شاخه ، باخه کان هه مو میوه یه کی
 تیدایه ، ئه م باخانه ههر که هی خاوه نی خویه تی و خانویان له ناوا کردوه و به
 هاوینان ئه چنه ناویه وه ، گولوپ کاره بایان له ناو شاره وه بردوته ئه م خانوانه .
 به جوریکی تیکررای مهردمی ئاکری رو خوش و شارستانین ، زو له گهل
 مهردمی تراری ئه کهون ، شوینی ئاکری زور ئاماده یه بو هاوینه هه واری
 مهردم که بوی بچن ، ته بیعت چیاو ئاو و هه وای تیا دروست کردوه .
 له ناوشار قاعقام ، حاکم ، دوکتور ، معاونی پولیس ، برین پیچ ،
 مستوصف و پوسته خانه هه یه ، هه موده م حامیه ی سهر بازی لی یه . ده ورو
 بهری ئاکری هه مو شاخ و داخی بهرز بهرز ، به لگه ی کونی ئه م شوینه
 گهره یی خوا دهر ئه خا ، له کیوه کانی ده ورو بهریه وه (قیر) هه یه ،
 ئه شکه وتی (گندوک) نزیکی ئهوی یه ، به لگه ی کون له بهردو له شتی تر
 له ئاکری زور زوره ، ناو شاره که په نجا مالیک فله ی لی یه ، کلیسه و قه شه کی
 ژیریان هه یه .

ئاوی ئاکری وه کو له ئه فسانه دا ئه یگیر نه وه : له وهختی خویدا - گه لی
 پیش میلاد - یه کی له جی نشینه کانی زهر دهشت هاتوته شوینی ئاکری ئیسته
 ئاگریکی کردوته وه ، ئه و ئاگره گه لی ماوه ته وه ، پاشان له و شوینه ئه م شاره
 دروست کراوه بیان وتوه ئاگری ، به دریزی زه مان ئاگری بوه به ئاکری .
 ناو بردنی ئاکری به (عقره) ئه مه له پاشماوه ی کلدانیه کانه ئه گینه ئه سه له که ی
 ئاگری - ئاکری یه . لام وایه ههر ئه م هو یه یه بویه خه لکه که ی ئیسته زیاتر
 ئاشنان به کوردی و کوردی خویندنه وه له کورده کانی تری ئه و ولاته .
 کوردی ئاکری وه کو مام ناو نیجه له به نی کوردی سوران و بوتانا ، شیوه ی
 قسه کردنیان له ههر دولا وهر ئه گری ، به بی گرو گرتی کوردیکی سوران له
 هه مو قسه که یان تی ئه گاو ئه وانیش له و تی ئه گهن .

روژی ٢٧ که روژی شه شه می کاروانه کم بو سه رله بهیان هه ستام و خوم کو کرده وه بو رویشتن ، چوم بو سه راما لاوایم له هه ندی له دوسته کان کرد ، ئوتومو ویلم گرت شوینی که سیک قه موره تا موصل به ٤٠٠ فلس ، جه وه ره شوکت و عبدالرحمان هاتن به ریان کردم تا سه ر ئوتومو ویل و ئیتر له سه عات ٩-٣٠ بهری که وتم بو سه عات ١١-٣٠ که یشته وه موصل . ئاگری یادیکی زوری له دما هیشته وه . ئینجا ناردم عبدالکریم هات پیکه وه چوین بولای رحمان حاکم ، له ویوه ته له فونم کرد بو « کانې » مدیری ناحیه ی « عاصی » که دیم بولات . کانې دوستم بو ، عبدالکریمیش هه ر بریاری هاتی دا . هاتمه وه بو ئوتیل ، له سه عات ٣ پاش نیوه رودا ئوتومو ویل هات به شوینانا ، شوینی دو کهس به ٨٠٠ فلس بو ، سه عات ٥ که یشته عاصی . موصل - عاصی « ٨٨ » کیلو مه تر بو .

کانې هات پیشوازی کردین و پاشان چوین هه ندی که راین و شه وی چوینه نادی دانیشتن . هه ر به و شه وه ته له فونیا ن کرد که خزمه کانې دین بولای ، له پاش توزیک ٩ کهس له خزمه کانې له هه ولیره وه هاتن ، هه و شه وه به و کومه لی به رامان بواردو شه وی بو نوستن له سه ربانی خانوی معامین شوینیا ن بو چاک کردین ، هه وه نده نوین به ته نشتی به که وه راخرا بو وه کو خه سته خانه ی لی هاتبو ! .

زاخو

روژی ٢٨ که روژی هه وته می کاروانه کم بو سه رله بهیان هه ستاین وینه به کی هه و جه ماعه ته م گرت و کانې ته له فونی کرد بو زاخو بو حاجی ئاغا

سه ر ژماری ناوشار (٨ / ٢٢٥)
هی هه مو قه زا (٣٩ / ٧٧٤)
موصل - زاخو (١١٤) کیلو مه تر

که ئیمه میوانی هه بین . پاش نانو چا خواردن کانې و خزمه کانې چون بو دهو ک و من و عبدالکریمیش هاتینه سه ر جاده که چا وه ری ئوتومو بیلمان کرد بو زاخو . که لیک ماینه وه سه یرمان کرد و پیاویکی پیر دوژنی له که لایه و هه وانیش هاتن دانیشتن ، جگه ره به کم دا به پیاوه که و ژنه کانیش که له که لی بون یکیکیان ژنی بو یکیکیان کچی ، هه روا سه رم خسته سه ری وتی : « هه ز به نی زافایه هه ز هه ز ده قوتی ، هه ز کیرا خو برده لای مدیرا بو شکاتا » : وتم مدیر چی وت ؟ . وتی : « جه نابا مدیرا گوت هه ز دیبژم زافاتا ته نه قوتیت . » . تومه ز هه م کابرا هه ژاره زاوایه کی هه به میردی هه و کچه ی بو که له که لی بو که سیان نه یانته ویرا بزو نه وه زاوا که ی دهستی هه کرد به لی دانیان ، هه مانه چو بون شکاتی لی بکن . من هه ر هه وه به لاوه سه یر بو که زور به ده می خوش بو کاتی که هه یوت « هه ز ده قوتیت ! . » مه به سستی هه وه بو یانی هه م کو تی .

له یاش مانه وه به کی زور ئینجا لوریه ک هات هه ر دوکان به (٣٠٠) فلس سوار بوین به ریگه پیچه به ده ورده و قیرتاوه که دا روه و ولاتیکی تر بوینه وه ، ورده ورده لوریه که ریگه که ی هه بری - که له دوره وه وه کو ره شماری به ریگه دا روه یشتوو هه هاته به رچاو - به چیای « بی خیر » دا سه ره و ژور بوینه وه . هه م کیوه له هه ندی شوینا ناو هه بری به چیای بی خیر : واته هیچ که لکیکی نی به ، له راستیشدا وایه وشک و برنگه ، له هه ندی شوینا به

چيای زاخو ، له هه نديکي تريشا به چيای سپي . بهرزاييه کهي به پي شوين له « ۳ » هزار تا « ۴۳۰۰ » پي بهرزد . که چوینه سهرهوه ولاتيکي تر دهر کهوت : له بهرده ممانا شاري زاخو به خويو به دارو لاله زاره که يه وه به ناوی « خابور » هوه دهر کهوت ، له ولايه وه به لای شياليه وه - دهشتي « سندی » چاو پيايا گهر راني نه کرد ، له ولای تريه وه چيای « گيري » و چيای « ديري » که يه که میان به بهرزي (۳ / ۱۹۰) پي و دوه - میان به (۴۰ / ۴) پي چوبون به عاسماناو گونده جوانه کهي « شهرانش » ياب گرتبوه باوهش . ههر که گه يشتينه سهر کيوه که نوخته يه ک هه بو پوليس هات نوسيني و پرسی له کويوه هاتون و بوچی نه چن ؟ له پاشانا بوم دهر کهوت نه ورده کاریه له بهر - هوه يه که سهر سنوري تور کيايه بويه وا وردی نه که نه وه . عاصي - زاخو (۲۶) کيلو مه تربوه .

ئينجا چوینه ديواخاني حاجي ناغا بونيوه ررو چاوهري نه کردین نانی دروست کردبو ، پاشنان خواردن توزی نوستين و سعات پينچ له گهل عبدالحکيم نه فهندي - که خوی خه لکی زاخوو معامی ته له غفر بو - به جيبه کهي حاجواغا چوين بو گهر ران : چوين برديکي زور مه زن و به ترخان چاوپي کهوت . نه پرده کهوتوته سهر اوردي شاره که وه وا به سهر روباري « خابور » هوه - . خابور به شيوه ي نهو ولاته واته روخانه - . وه « خابور » به « پ » له شيوه ي سورانا به مانا « ويران » ه . پينچ تاق تيا بو ، تاق ناوه راستي زور گهر ورده بو ، له بهردي زل و قسل دروست کراوه ، به ته لي ئاسن پیکه وه به ستراون . نه پرده پي نه لين « برادلالي » و « پرامه زن » تاريخي نه پرده ههر چه نده هيچی پيوه ني به به لام کرده کهي گه واهي نه دا که نه گهر ريته وه بو ده وريکي کون ! که سهر ي نه پرده م کرد و چاو يک به دهر به ندو شاخه کاني زاخودا گيرا تاسيک برديميه وه ، له وتاسه دا لاپه رره ي روزگاري کوردوستان دهنگي خرره ي سمی ولاغه کهي « گزه نه فوني »

يوناني و ده هزار کهسه کهي دا به گويچکه ما که له (۴۰۱) ي پيش ميلادا له سهر نه م پرده وه له م دهر به ندانه وه روه و يونان بونه وه ! .

وينه يه کي نه م پرده م گرت و گهر راينه وه چوين بو چاوپي کهوتني نه و پرورژه ناوه که حازم به گت کردبوی . نه م مه شروع روباريکه له خابور هه لگيراوه و براوه به ريگه يه کي زور بو ئاش و بو کشت و کال ، کيويکي بو کون کراوه و هه چ زهوي وزارتريک لهو ناوه دا هه يه به م ناوه ئاو نه دري ، ئيمسال که ئاويش که م بو ناوه کهي پانزه ئاشگيرر ئاو نه بو . نه م کرده وه يه بو هه لگرتني نه م ناوه له ئيشي

فهردي نه نه چو ، برروا نه نه کرا که نه م پرده تاريخيه کهي زاخو به سهر روباري خابور وه .
ئيشي حکومت نه ني له گهل نه وه دا حازم به گت به ۳۰ سال و به پاره يه کي زور زور نه م ئيشه ي هيناوه ته نه نجام ، به دوسال پيش مردني خوی دواني هاتوه .
ئينجا له ويوه هاتين بو نادی . نادى کهوتبوه سهر روباره که پشتيشي سهرای حکومت بو ، دو باخچه ي له سهر يه کي هه بو ، له ژورا : ژوري زستانی و به ناو ژوري کتیبخانه و دو سه ژوري تري لي بو ، ييست سي که سي له موظفيني زاخوی تيدا بو ، هه روا خه ريکي تاو لي و شته بون هه مو سهر گهر ي نهو به زمه بون ، يه کت دو کهس منيان ناسي هاتنه لام باسيکيان له وه وه کرد که « ميستر مه که نزي » نه و يش دويني ليره بو وه روه يشته وه . نه م « مه که نزي » يه پياويکي ئينگليز بو نه و يش بو ئاگاداري له زماني کوردي روی کردبو بو نهو ولاته . سهر تر نه وه بو من لهو ولاته دا ههر شوي فيک نه چوم نه يانوت دويني پيري ئينگليزيکيش ليره بو ، شويني واش هه بو که

— ٢٤ —

باسیان نه نه کرد و دیار بو چونه که ی پاش چونی من نه کهوت ، لهو شوینانه شا
بی گومان بهویشیان نهوت که دوینی پیری فلان کس لیره بو !

دیعه نی نادیه کهم پی خوش بو ، پاش نهوه ویستم من گهوتا مه زن بزاتم ،
ههستاین چوین بو نهوی نویژی شیوانمان لهوی کرد ، توشی مه لا احمدی
مدرسی نهو شوینه بوین ناره زوم نه کرد هه ندی قسه ی له گهل بکه م بهلام
له بهر نهوه بونان خواردن نه چوه وه بریارم دا سبه نی دیده نه کی تایه تی بکه م،
ئیمه ش گهر راینه وه بو نادی و لهویوه هاتینه وه بو مال وه نان خوراو له باخچه که
دانیشترین تا دره نگییک له گهل حاجواغا، خه لکی تریش لهوی بون دهستان کرد
به قسه کردن و پرسیار کردن .

باسی خویندن و نویسن و خوینده وهی کوردیم له گهل حاجواغا
کرده وه وتی : وه ختی خوی حازم به گک نه فیکره ی هه بو وه خه لکه که
زور پیان خوش نه بو وه ، سا له بهر هه ر شتییک بو وه ، وتی من خوم
بهو ناوه وه که کوردم لاینگیری نه وه نه بی زمانی کوردی - که زمانیکه
قهومی به - پی بخوینری و پی بنوسری به لام داخی گرانم کس نه نه زانی پی بنوسی و
نه نه زانی پی بخوینری به وه .

نه حاجواغیه له بنه مالیه شه مدین آغیه ، له گهل حازم به گدا ناموزا بون ،
حازم به گک هه تا دوا هه ناسه ی له مجلسی شیوخی عراقیدا عه بن بو ، له سالی
٩٤٨ دا بو به وه زیری بلاوزاره ش ، دو سال له مه پیش کوچی دوانی کرد .
حاجواغاش ئیسته له ته مه نی ٤٥ سالی دایه نایبه له پار له مانی عراقی . نه وه
حازم به گک دو پیاوی دهوله مه ندو خاوه ن قسه ن لهو ولاته دا ، ئیسته نه وه به
ته نه یه که پیاوی نهوی به . دیواخان و سه رایه کی باشی هه یه کهوتونه سه ر
روباری خابور ، باخچه یه کی ریکو پییک و هه مو جوهره گویکی تیدایه .

که له م باخچه به دائه نیشی وا له دوره وه کیوه به رزه که ی « زوزان » ت
نه کهوتنه بهر چاو که (٧ / ٩٠٨) پی به رزه نه گاته وه به کیوه کانی نه نادول ،
ههروه ها کوتوپر لوتکه ی کیوی « ره شونی » شت بهر چاو نه کهوی که

— ٢٥ —

(٦ / ٧٠٣) پی به رزه به گور که پشت هاتو ته وه بوسه ر روباری خابور . حاجواغا
پیاویکی رو خوش و به دهم میوانه وه هه یه ، پیاویکی ئیش کهریشه ، ناره زوی
نه وه ی هه یه که دهوله ته که ی له پروروه و ئیشی وا دا به کارینی که خه لکی
ولاته که که لکی لی وه رگرن .

روژی ٢٩ که روژی هه شته ی کاروانه کهم بو سه رله بیان هه ستاین
نویژمان کردو نانمان خوارد و ته راش بوین پاش نهوه له گهل عبدالحمیم
نهفه ندی چوینه دهروه وه روه و بازاررو ناوشار ، هه ندیک به بازاررا
که رراین ، ناوشاریکی زور پاک و پوختم هاته بهر چاو ، بیجکه
له گورجو گولی بهلدیه وا دیار بو مه ردمه که خویشیان ناره زوی پاکو پوختی و
دیعه ن بهرستیان هه یه و مه یله و شارستانین ، هه مو جوهره دوکانو کاسبکاریکی
تیدایه . چوین بو نهو گوزه ره که شالی زاخوی لی نه فروشرا ، گوزه ریکی
باشو شالیکی زوری لی بو ، به م شالانه خویان نه لین « شل و شه پک » . نه م
شالانه ده ستریدیکی نایانی کورده له گهل ولاته وه ناره زوی نه کن ، منیش
دو توپی زور چاکم کرری بو نهوه بیکه م به دهستی جلی کوردی ، لهویوه
ویستان کورری حازم به گک ببینن ، هه رچه ند له مالیشه وه بو به لام هه ر
نه ماندی . وه کو چومه بنجو و بناوانیه وه بیجکه لهوه که له نه مه ریکا خویندویه تی
به ارستقرا تیه تیکی زور سه ر رائه بویری نایه وی خوی پیشانی کس بدا ،
ته نانه ت نه یانوت چون جاری جاران شازاده کانی رومان جار جار خویان له سه ر
لیواری کوشکه کانیانه وه پیشانی خه لک نه دا نه میش وه کو نه ور یکه یه گرتی وایه !

پاشان چوین بو سه را چوینه لای وکیلی قائمقام حسین بامهر رنی ، نه م
پیاوه معاونی پولیسی زاخو بو وه بو بو به وکیلی قائمقام ، به ئینسانیکی نازک
هاته بهر چاوم . ئینجا چوین بو ته ماشا کردنی کوشکه که ، نه م کوشکه که
ئسته نیوه ی پولیس خانه و نیو که ی تری سه رایه قه لایه کی کونه و له سه ر گردبک
دروست کراوه به سه ر ناوی خابورمه وه یه ، به شی ژیرینی لای روباره که ی
وه ختی خوی له ده وره ی زودا زندان بو به لکه یه کی تاریخی سهیره ، ئیسته ش

ئهو بهشه پوليس خانو به ندى خانه يه ، شوين ماله گه وره کویر نه بو ته وه ! ..
له پاش ئه مانه سه يری ئه و دو پرده شمان کرد که ههر له ناوشاره که دایه و هی زه مانى
حکومه تی عراقیه و وا به سه ر روباره که وه . له و یوه چوین بو جامه مامه زن بولای
مه لا . مه لا دهرزی به فقهیه کان ئه و ته وه ، پاش دهرز ناردی چایان بو
هینان ، هه ندى پرسیارم لی کردو ویستم بزائم به لگه ی ده ستنوسی لاهیه
هیچی لانه بو ، له لایهن خویه وه وتی : تا ئیسته (٥٤) اجازه ی عیامیم داوه
به فقیان ، له لایهن شاعر و به لگه ی ده ستنوسی کوردو کوردیه وه هه ندى
پرسیارم لی کرد هیچ شتیکی لانه بوو به لکو ههر هیچی لی نه ئه زانی . بو
چونیه تی ژبانی فقهی لیم پرسى . وتی ئه مه به ینیکه له سه ر ته گیرى من و حاجواغا
ئه وانه ی که توزی ده ستیان هه یه ههر مانگی شتیك بدنو ئه م پاره یه له لای
پیاویک دانه نری مانگک به مانگک فقیان مه ساریفیان چی ئه بی له و پاره یه
خه رج ئه که نو ئیتر راتوو شته نا که ن ، وه ئه مه سه مانگه ئه م ئیشه ئه کرى و
مانگک به مانگک رو له زیاده یه ، ئیسته فقهی شاری زاخو به م جوړه به خیو
ئه کرین ، پاشان ئیتر هه ستاین هه تینه وه و که وتینه خومان بو ئه وه بچین بو
ده وکت و زاخو به جی بیلین .

* * *

له پیش به جی هیشتی زاخودا پیویسته به جوریکی تیکررای شتیکی
لی بزاین :-

زاخو نزیکه ی (٢٥٠ / ١) مالی ئه بی ، سه ر ژمارى ناوشار (٢٢٥ / ٨)
که سه ، هی هه مو قه ز (٣٩ / ٧٧٤) که س ، پرروژه ی ئاو و کاره بای لی یه ،
مه ردی ناوشار هه مو جوړه ئیش و کاریکیان هه یه ، به تاییه تی « شال - کر »
کردن سه رمایه یه کی تجاره ته بو ئه وى ، هه مو جوړه میوه یه کی هه یه ، ته بیعت
هه مو شتیکی تیدا دروست کردوه ، هه واکه ی سازگاره ، ئاوی هه یه و
روباری خابور - که له بناری ئه نادوله وه دیت - که لکیکی باشی هه یه ،

ده شتیکی زوری هه یه ، هه روه ها کیوو چیا ی پر له دارو دارستانی زوره ،
کیوه کانی تورکیای هه مو لیوه دیاره ، سنوری تورکیا له و یوه زور نزیکه ،
هاتو چو بو تورکیا ئه کرى ، له و یوه شتومه کی وه کو رون و مالات دینن
ئه یفروشن ، ئه مه تجاره تیکی به زاخودا وه . زاخو له هه مو رویکه وه ئاماده یه
بو هاوینه هه وار . جلویه رگی ئه و ده وره هه مو شهل و شه پکه و جامانه یه کک
به ده ستوری له چکک ئه دهن به سه ریا ناو جامه دانه یه کی تر ئه به ستن به ده وره یه وه ،
ئه مه ده ستوری پیاوانیا نه ، ژنانیش جلویه رگی کوردی یه ، ئه فقه ندیشی تیا
هه یه . مه کته ب و پوسته خانه و دو کتوری تیدا هه یه ، ویستم سه ر ژماریکی
قوتابی مه کته ب وهر بگرم پیم نه کرا .

ئه م ولاته به هیچ جور نازان کوردی بخوینده وه ، له م روده وه زور
دواکه وتوون ، هه ستی زوریان به لای ئه وه دا ناچی ، هی وایان هه بو که
قسه ی کوردی نو سین و خوینده وه م له گه ل ئه کرد ملیکی با ئه داو به لایه وه
شتیکی سه یر بو وه کو تا ئیسته گوچکه ی به و قسه یه ئاشنا نه بو بی و ابو ،
به لام ئه م ده سته یه وه نه بی زور بن ، ده سته ی خوینده واران زیاتریان ئه و
باوه رریان هه یه که ئه بی زمانی کوردی پی بنوسری و پی بخوینرته وه . هه ستی
کوردی وه نه بی خراپی . ئه وى ئه مانه ی دواخستوه ئه وه یه که ئه لین ئیمه
نازانن به زمانی سوران بخوینن و بخویننه وه ، ئه مه یه زیاتر بو به هه وى
پاش که وتنیان ، منیش ئه م وت توبه شیوه که ی خوت بنوسه و بخویننه وه ئه م
نوسینه ی تو به دواپی په ررت ئه بی و ئه که ویتته ولاتی سورانه کان هی ئه وانیش
ئه که ویتته ئیره له ئاخرا ئه م نوسینانه ئه بنه هوی لیکک تی که یشتن .

له هه مو ئه م ولاتانه دا زمانی کوردی له مه کته با ناخوینری . ته نانه ت رادوی
به شی کوردیش زور که م ئه که نه وه . له لایهن شعرو ئه دهب و به لگه ی کوردیه وه
قسه م له گه ل هه رکه س ئه کرد ئه یوت : « ئه ز به نی ئه ز نزام . » . هی و
هه بو زور به م شیوه ی خومه قسه م له گه ل ئه کردو ئه ویش گوی بو ئه گرت

واتی نه گه یستم که چاک زانیوه که چی له ئاخرا نه یوت : « نه زبەنی نه ز نازم
ته چه دیژی ! » ووشه ی « نه زبەنی » له هه مو نه وولاته دا زور باوی هه به و
له باتی ووشه ی « قوربان » نه یلین ، « سه یدا » ش له باتی ماموستا .

له بهر نه وه زاخو زور نزیکه به جزیرو بوتانه وه شیوه ی قسه کردنیان
که لیک له وانوه نزیکه ، کوردیکی سوران و یه کیکی نه وان نه گه ریانه وی
لیک تی بگهن نه بی زور به له سه ر خویی و دانه دانه قسه بگهن نه گینا لیک
تی ناگهن .

دهوك

نه وه بو وتمان هاتینه وه بومالی
حاجواغا ، حاجواغا ته له فونی کرد
بو دهوک بو شیخ نور محمدی
بریفکانی که فلان کهس نه بی به میوانی

سه ر ژماری ناوشار (۶ / ۴۶۴)
هی هه مو قهزا (۴۳ / ۱۷۲)
زاخو - دهوک (۵۳) کیلومه تر

نه و . شیخ نور محمد له بنه ماله ی شیخی بهر مال و کورریکی گه نهج و نایبه
له پار له مانی عراقی و منیش خوم نه مناسی دوستایه تیان هه بو - پاشان ئو تومو -
بیلیان هینا له سه ر کیسه ی حاجواغا له گهل عبدالکریمی هاو رریدا سوار بوین و
له سهعات ۴۵ - ۱۱ دهقیقه بهری کهوتین بو سهعات ۱۰ - ۱ دهقیقه گه یشتینه
دهوک ، دهوک - زاخو (۵۳) کیلومه تره بو . من چومه مالی شیخ نور
محمد و عبدالکریم هه ره بو ئو تومو بیله چوه وه بو موصل . شیخ چاوه رری
نه کردم نانی دروست کرد بو نانمان له سه رمیز به که وچک و چسکال خواردو
توزی چه سامه وه ، سهعات ۵ چوینه ده ره وه چوین بو نادى ، احمد شالی
مدیری ناحیه ی نه وی بو دوستم بو گه لی سه رزه نشتی کردم که بو چ نه چومه ته
لای نه و . نادیه که خراب نه بو موظفه کانی تیدا کو نه بو نه وه ، ئیشی نه ویش
هه ر تاو لی و یاری کردن بو به قاقه ز . پاشان قاعقام عبدالرحمان عطار هاته
لامان ، دهستان کرد به قسه کردن ، له چو نیه تی اداره ی هم شاره زور رازی
نه بو ، ساله بهر هه ر شتیکی بو . له پاش ماوه یه ک قاعقام به ئو تومو بیله که ی
خوی بردینه وه بومالی شیخ و خوی رویش .

له دیوانی شیخ دانیشترین هه ندی کهس هاته لامان وه کو سعید نه فه ندی
مفتی و خاله طاهر . خاله طاهر پیاویکی قسه خوش و قسه زانو نو کته چی بو ،
له لایه ن شعرا و نه دیی کورده وه قسه م له گه لی کرد ئاگاداریه کی نه دای به لام

روژی «۳۰» که روزی نوه می کاروانه کم بو هه ستام نو یژم کرد . ره وشتی
هم ولاتی دهو کک و زاخویه به یا نیان قاوده به کی شه کرلی له خورینی دین ، نه و
هیانه هینا خواردمه وه و خاله ظاهر ها ته وه بولام ، بریار وا بو که شعری
ته برا « م بوینی، حه قیقته چه ندانه به کی هینا بو به لام هه موی چه وت بو.
له گهل شیخ ده رچوین بوناوشار ، گوشکه که ی شیخ

له کهل شیخ دهرچوین بوناوشار ، کوشکه کهی شیخ
 نه من که و تیک و پاشان

له پاردله مانی عراق و منیش خوم ۴۴ مناسی دوستایه یان هه بو . پاشان بو تو تو
 یلیان هینا له سهر کیسه ی حاجواغا له کهل عبدالکریمی هاو رو عیلا سوال بو
 له سهات ۴۵ - ۱۱ دقیقه بهری کهوتین بو سهات ۱۰ - ۱ دقیقه کهیشینه
 دهو کک ، دهو کک - زاخو (۵۳) کیلو مه تره بو . من چومه مالی شیخ نور
 محمد و عبدالکریم هه ربه و ئو تو مو بیله چوه وه بو موصل . شیخ چاوه درری
 نه کردم نانی دروست کرد بو نانمان له سهر میز به که و چک و چنگال خواردو
 توزی هه سامه وه ، سهات ۵ چوینه دهر وه چوین بو نادی ، احمد شالی
 مدیری ناحیه ی ئهوی بو دوستم بو کهلی سهر زه نشتی کردم که بو چ نه چومه ته
 لای ئه و . نادیه که خراب نه بو موظفه کانی تیدا کو ئه بو نه وه ، ئیشی ئه ویش
 هه ر تاو لی و یاری کردن بو به قاقه ز . پاشان قاع مقام عبدالرحمان عطار هاته
 لامان ، دهستان کرد به قسه کردن ، له چو نیه تی اداره ی ئه م شاره زور رازی
 نه بو ، ساله بهر هه ر شتیک بو . له پاش ماوه یه کک قاع مقام به ئو تو مو بیله کهی
 خوی بردینه وه بو مالی شیخ و خوی رویش .

له دیوانی شیخ دانیشتین هه ندی کهس هاتنه لامان وه کو سعید عهفه ندی
مفتی و خاله طاهر . خاله طاهر پیاویکی قسه خوش و قسه زان و نو کته چی بو ،
له لایهن شعرا و عهده بی کورده وه قسه م له گه لی کرد ئاگاداریه کی نه دای به لام

واتی ئە گەیشتم که چاکي زانیوه دهی
ته چه دیتری ! « ووشهی « ئەزبەنی » له هه مو ئەو و ده
له باتی ووشهی « قوربان » ئەیلین ، « سهیدا » ش له باتی ماموستا .

له بهر ټه وه زاخو زور نزيكه به جزيرو بوتانه وه شيوه ي قسه كردنيان
كه ليك له وانه وه نزيكه ، كورد يكي سوران و يه كيكي ټه وان ټه گه ريانه وي
ليك تي بگهن ټه بي زور به له سه ر خوي و دانه دانه قسه بگهن ټه گينا ليك
تي ناگهن .

خوی شعرو نوکتهی ئه زانی .

هه ر و اه گهل شیخ نور کهوتینه قسه کردن و من باسی زمان و ئه ده بی کوردی م کردو وتم ئه زمانه ی ئیمه له شانیا هه یه که به هه مو جور پیش بخری که چی له م ولاته دا وه کو من ئه بینم ئه وه نده به ته نگیه وه نین ؟ . سه یرم کرد به ژاره بیک روی تی کردو به ده رده دلیکه وه وتی :

« ماموستا ئه وی سلیمان لظیف والی موصل کردی له دهوری عبدالحمیدا بو ج هیچی به ئیمه هیشته وه ؟ ! به بی سو چو له سه ره هیچ هینای بابای من - شیخ نور محمدی که وه ره - به ریشی سپیه وه له گهل شیخ بهاء الدینی بامهر رنی و شیخ عبدالسلامی به رزانی گرتی . ئه م سه شیخه پایه به رزه که له سه ره به رمال ری به دینی دیانه تیان بو خه لک ئه کرد . بردنیه موصل . شیخ عبدالسلامی خنکان ، شیخ بهاء الدین نیرایه وه ، شیخ نور محمدی خسته زیندانی خنکانده وه ، له پاش پینچ روژ له بهر نه خوشی بردیا نه خهسته خانه زوری پی نه چو له ویدا مردو له پاشا نه هیشته ته رمی ئه و پیاوه به رزه شمان دهسته که وینه وه هه ره له موصل ناشتیان ! . ئه م کاره ساتهش له سه ره هیچ نه بو ته نها له سه ره ئه وه بو که ئه مانه و تبویان به بابی عالی که ئه حکامی شهریه ته ی ئیسلامی له م ولاته دا به جی بهینری و زمانی کوردی بخوینری . سلیمان لظیف له بهر سه ره که وتی پایه ی خوی هات کاره ساته که ی به جور یکی تر گورری و ئه م که ته ی دا . »

وتم یا شیخ کی له عبدالحمید رازی بو تابانی توی لی رازی بی ؟ . ئه و دووره دهوری عبدالحمید بو ، ئیسته دهوری خاوه ن شکوه ملک فیصلی دوهمه ، ئه و دوشته که ئه وان داوایان کردبو ئیسته له دهوری ئه م بنه ماله ی پادشاهیه دا هه یه ، ئیسته ئه که ره زمانی کوردی پی بخوینری وه نه بی که س بی بلیت پی مه خوینه . وتی : « وایه به لام من بویه ئه مانه م وت کاره ساتی سلیمان لظیف زور دلی پرر کردبوم . له باش ئه م قسانه ئیتر چوین بونان خواردن ، من له بهر ئه وه له شم تیکچو بو نام پی نه خورا ، له سه عات ده دا نوستم . »

روژی « ۳۰ » که روژی نوه ه می کاروانه که م بو هه ستام نو یژم کرد . ره وشتی ئه م ولاتی دهو ک و زاخویه به یانیا ن قاوه یه کی شه کرلی له خورینی دین ، ئه و قاوه یانه هینا خواردمه وه و خاله طاهر هاته وه بولام ، بریار وا بو که شمری « فقهی ته را » م بوینی ، حه قیقه ت چه ندانه یه کی هینا بو به لام هه موی چه وت بو . نانمان خواردو له گهل شیخ ده رچوین بوناوشار ، کوشکه که ی شیخ که وتبوه سه ره کیویک له سه راوردی شاره که وه . چوینه مزگه وتیک و پاشان چوینه مزگه وتی که وه ره له حجره ی مه لادا دانیشتیان چایان بو هینان خوارد - مانه وه ، ته ماشای تاریخی مزگه وته که م کرد (۲۸۰) سال بو دروست کرا بو ، له لایه ن ئه ده بی کوردیه وه له ویش هه چم ده ست نه که وت . ئینجا چوین بوسه را بولای احمد شالی و بولای قاعقام . احمد زوری لی کردم که نیوه روو لای ئه ونان بخوم قسه م دایه و له پاشا پیاوه که ی شیخ نور محمد له گه لم هات و چوین بو که رانی ناوشار .

که ره راین به کولانه کانا زور ناهه مواره و پیسو پوخل بون ، له ویه چوین سه ریکم له که نشته ی فه له کان دا ، قس فه ره نسيس پیاویکی که نجی تازه پی گه یشتو بو هات به پیرمانه وه ، هات و دانیشتیان و قاوه یان هینا ، دو قوتابی که وه ره - که مبادی لاهوتیان بو ئه وه ئه خویند بین به که شیش و له تلکیف ئه یا نخویند و به میوانی هاتبونه ئه وی - ئه وانیش هاتن دانیشتن ، ده ستان کرد به قسه کردن و هه ندی پرسیارم لی کردن له لایه ن ئایین و فه لسه فه وه ، زمانی قسه کردنان عه ره بی بو ، وه لام هه ره له لایه ن قس فه ره نسيسه وه ئه درایه وه . هاتینه سه ره ئه وه که قس و راهب چون نه فسیا ئه بی ژن نه هین ؟ . قس فه ره نسيس وتی : « ئه که ره یه کی شتیکی کرد به ئامانجی خوی ئیتر هه مو شتیکی تری له بیر ئه چیه وه ، ئیمه ش خوا ئه که ین به هه ده فی خومان و هه مو شتیکی ترمان له بیر ئه چیه وه » . وتم ئه مه که پیاو شتیکی کرد به هه ده فی خوی و هه مو شتیکی تری له بیر ئه چیه وه راسته به لام ئایا ئیوه روت بونه ته وه له عاله می ئینسانی و نه فسی

یان نه؟ وتی: « دیاره بهو ناوه وه که به شهرین روت نه بوینه ته وه. » و تم
« که واته یه کیك وه ختیك نه توانی که خوای کرد به تمامنج همه موشتی تری له فیکر
بیچته وه که نهو کهسه له گهل نوری خوادا بی به یه ک و « وحدتی وجود »
پیدا بوی وه کو هندی له شیوخی عیسلام و نصارا که تأریخ باسیان نه کاو
که یشتونه ته نه و حاله که پی نه لین « المثل العليا » تا یا ئیوه که یشتونه ته نه و حاله ؟
وتی نه که یشتوین ، و تم که واته خوا نه کرا به تمامنجی ته و او ، که نه مه نه بو
شتی ترو وه کو عاله می ژبانی جنسی بی له فیکر نه چوه وه ! . . . توزی وه ستاو وتی
« ئیمه بو چ قسه له ما نه وه بکه بن ! . » و تم هیچ و لیتر هه ستاین .

له و بو ده چوینه مزگهوتیک نوژی نیوه درومان کرد ، رواله تی کلیسه که
زور پاک و پوخت بو به پیچه وانه ی رواله تی مزگهوتی که . هاته وه بو مالی
احمد نیوه درومان کرد و ئو تومو بیل ئاماده بو بو ئامیدی ، تاقه که سیک
تائهوی نیو دینار بو ته ماشا نه که ام احمد به بی نه وه من بزائم پاره که ی داوه ،
لهوی هاتینه وه بو کوشکی شیخ نور محمد له ویش هات بهری کردم و تی
ته له فونم کرد بو ئامیدی بو محمد سعید له فنه ندی مفتی که فلان میوانی تویه .
سهعات ۳۰-۲ ی پاش نیوه درو له دهو کت دهوچوین .

* * *

له پیش نه وده دا به ته وای لی دهوچین پیویسته توزیکی تر له که ینو به ینی
دهو کت تی بکه بن :-

جاری که چاوت به ریبازی « دهو کت » دهو که لی شیخ و قاشه فهر
نه کهوی کاره سات و بهر بهر کانی ئاشوری و ئورار توه کانت نه که ویتنه و بیر که
چون روزگار نهوانی شارده وه شوینی جه ننگ و هه رایان وه کو کونه به بو
ئستهش هه ی روزگار نه کا ؟ ! . وه یا « سارگون » نه بی نه لم ناوه دا
چه باره گا و قه لاو کوشکی راکیشانی و ئسته سه رنگون بووه و بووه به
واته ی روزگار ؟ ! . ئاخو وه ختی خوی لیشاوه تر سینه ره که ی ته یوری له ننگ له

دهر به ندانه وه چون پهلاماری ولاتی دجله ی دابی و به چه عه نه ناتیکه وه خیه تی
له و ولاته دا هه لدابی وائسته نه ناویکی له و ولاته دا هه یه و نه نیشانیك ؟ ! .
نه وانه هه مو ئه ررون و رویشتون نهوی ماوه ته وه خاکی کوردانه و
له بو کوردانه .

نهم شاره (۱۶۲۰۰) مالیك نه بی ، سه ر ژماری ناوشار (۶۶۴۶)
کهس ، هی هه مو قهزا (۱۷۲۶۳) کهس . مه رکزی قهزاو مودیری
ناحیه یه ، له هه مو قهزا کانی موصل به هه مه مه تیره ، کاره پای تیایه ،
پرورژه ی ئاوی تیدانی یه ، هه روه ها مه کته ییشی تیدایه ، پینج مزگهوت و
کلیسه یه کی تیدایه ، گه رره کی قه له کان جیایه ، بازارری هه یه به لام زور
ریکو پیک نی یه ، میوه های زوره ، هه وای خراپ نی یه ، دهشتی زور تیره
تاکوی ، مه ردمه کی روخوشن ، جلوه رگیان شهل وشه پک و جامه دانه یه ،
جلی ژنان جواتر بو . تاقه خیابانیك له ناوشار هه بو خراپ نه بو ، نادیش
هه ر خراپ نه بو . هه ژاری دهستی نه دروا له و ولاته دا .

* * *

نامیدی

سهر ژماری ناوشار (٢٠٨٨٧)
هی هه مو قهزا (٤٧٠٦٤٩)
دهوک - نامیدی (٩٤) کیلومه تر.
دهوک - موصل (٧٣) کیلومه تر.
به ریگه ی ئوتوموبیل

له دهوک دهرچوین رو به روی
ولایتیکی تر، رو به روی ولاتی
دارستان و جهنگه لستان و کیوو
چیا، کیوه کان وات ته هاتنه بهرچاو
که تارایه کی سهوزیان به سهر

دراوه، دیمه نه ته ییعیه کانی ته و ولاته گه وره یی یه کی تازه تری خوا دهر ته خهن.
ریگه قیرتاوو خراب نه بو به لام پیچه و سهره و خواره و سهره و ژوره ی ههر
زور زور بو. به سه عاتونیویک (٢٣) کیلومه تری دهوک - زاویته مان برری.
زاویته هاوینه هه واریکی نایاب بو، داری سه نه و به رو به رو و ده وریان
دابو، خورره ی سهره و خوار بو نه وه ی ئاوه کان بو بو به موزیتما بو ئاوه نگی
هه له بررینی گیاو گولستانه زوره که ی ته و ناوه. زاویته خوی گوندیکه له
شیمالی روزاوی دهر به ندی ریگه که وه، به (١٠٠٤٧) متر سواره به سهر
دهریادا. له دهر به نده که دا ئوتیلیکی تازه دروست کرابو چه ند جوانکیله بو،
ته پولسکه یه کی وه کو ده ستکردم بهرچاو کهوت که به جوری هه ندهزی چاند
بویان و ههر گولیکی کرابو به چه شنه گولوشتیکی.

له پاش چاوپنی کهوتنی ته مانه ئوتوموبیلمان لی خورری روه و «سواره تو که».
ته وه ههر سهره و ژور ته یینه وه، (١٧) کیلومه تری زاویته - سواره تو که -
شمان به جی هیشت، چوینه سهر ته و هاوینه هه واره که (١٠٥٠٧) متر له
روی دهریاوه بهر زتره. له سواره تو که یه اداره ی ریگه ی ئاسن چه ند
خانویکی باشی تیدا دروست کردوه بو کار به دهستان وه یا بو سهیرانکه ران که

هاویشان بیچه ناوی. به بورریه ئاوه یینا و ده ته سهر ریگا که - ئاوی خواردنه وه -
ئاوه که - هه و نده ساردبو ته توت ته رزه یه. ئینجا له ویش به ری کهوتین
روه و «سهر سنگ».

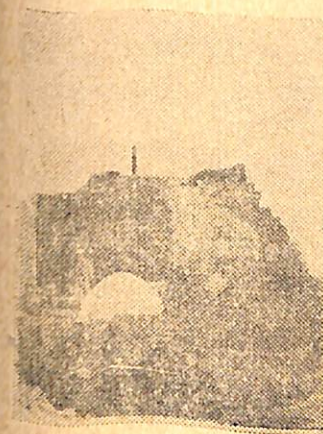
به خوا (٢٢) کیلومه تری سواره تو که - سهر سنگیشمان بهری کرد، وا
دیاره نزم ته بوینه وه بو یه سهر سنگ له روی دهریاوه ههر (١٠٠٤٦) متر
به رزبو. ایره دا ئوتیل و گازینو و لوقه نته و ته مانه ی لی یه. کوشکی پاد -
شاهی سهری بردوته که شکه شانی فه له ک. خاوه ن شکوهی عراق هه مو جار له
هاوینا ته چیتته ته وی. مؤتمر و کاروباری سیاسی دهره وه و ناوه وه بی خاوه ن
شکوه له بهر ته وه له وی ته بی ته وانه له وی ته بن. به کورتی سهر سنگ له
هه مو رویکه وه پایه ی هه یه. شوینه که ی دهشت و پاناییکی زور گه وره یه
له سهر سنگی کیوه کانه. ناوه که ی «سهر سنگ» و «سهر سه نگ»
نی یه، کوشکه کان له وی کراون، هه واکه ی ساف و ناخوش نی یه. گه لی کهس
له به غداو له ولاتانه وه بو هاوینه هه واره ته چنه ته وی. که عیمه گه یشتینه
ته وی سه عات پینج بو، لاماندا توزی چه ساینه وه و چامانخواردنه وه و پاشان
رویشتن. هه ندی چوین به ولاده گه یشتینه «سکرین». سکرین دهشتیکه
ههر به لاپالی کیوه که وه سالی پار قوتاییه کانی «دانشسار» - الکلیه - بو
ته دریب و راهاتن نیرابون بو ته وی. پاش ته وه که (٢٢) کیلومه تره ی
سهر سنگ - سولاف یشمان برری به سهر گوندی فه له کانا گه یشتینه دهر -
به ندی «مزورکا» که سولاقه.

له سهر جاده که له ته نیش چاخانه یه که وه و تیان سهره و خوار ته چی بومالی
مفتی، ئیتیر ریگه ی ئوتوموبیل نه بو دا به زیم مندالیکت باوله که ی بو هه لگرتم و
سهره و خوار بوینه وه، منداله که له مه کته ب ته یخویند وتی باو کم نی به منیش
شتیکم دایه. که چوم مفتی له چه وشه ی مه دره سه که دانیشتبو دو سه
ته سکه ملی دانا بو چاوه ری ته کردم، سه عات شه شی ته و او گه یشته ته وی.

ئەم مەدرەسە یە لە ناو روبرە کەدا بو مالی مفتی لە تەنیشتیەو بو .

مەدرەسە کوشکیکی کون بو بەشی جنوب و روژەلاتە کە ی روخا بو دو سە حوجرە و بەرە یوانە کە ی ما بو ، بە بەر هە یوانە کەدا لە ناو دیوارە کە ئاو ئەهاتە دەرەو ، دو حەوزی بچکولە لە هە یوانە کەدا بو ئاو کە ئەهاتە ناو ئەوانەو ، ئەم هە یوانە لە بەردی مەرمرەری زور نایاب دروست کرا بو ئەیانوت ئەمە سلطان حسینی عەباسی لە (۹۸۱ ی) هجریدا دروستی کردووە . لەو ولاتەدا بویە بەم سلطان حسینە ئەلین عەباسی گویا ئەچیتەو سەر خەلیفە کانی عەباسی ، لە گەل ئەویدا وانی بە ، ئەم پیاو بویە پیاو و توە عەباسی چونکە باپیرە گەورە ی عەباس ناو بوو و کوردو هەر ئاغاو پیاو ماقولی ئەو ولاتە بوو . بەلام تەرز ی بناو بەردە کە گەلی لەو تارێخە کوتر بو ، لە وەختی خویدا ئەم

مەدرەسە یە (۱۵۰) فەقی تیدا بوو و مدرسی نایابی هەبوو ، وەقفیکی زوری بو کراوە کە ادارە ی ئەم مەدرەسە و فەقی و مەلایە سەر بە زیادەویدا ، ئیستە تەنھا تاقە فەقیەکی تیدا هەبوو ، وەقفە کەشی گەلیکی ماووە ، ئەم مەدرەسە یە بە مەدرەسە ی « قوباد » بە ناو بانسگە ، سەرتر ئەو یە ئەم قوبادە کورری ئەو سلطان حسینە یە کە لە پێشەووە و تەم ! .

مفتی خوی ناوی محمدو کورری سعید کوشکی مەدرەسە نایابە کە ئەفەندیە پیاویکی گەردە پیاو و لە دەوری پەنجای قوباد لە ئامیدی .

پەنجاو سە سالی دا بو ، وە کو خوی بوی گیرامەووە بەرە ی ئەمانە چوار سەد سالیکی ئەبی هەر لە ئامیدی بە مفتیەتی هاتونە تە خوارەووە و ئەچنەووە سەر حەیدەر یە کانی ، بەلام وادیارە ناوی مفتیتی لەو بێمالەیدا ئیتر نەمیێ چونکە مفتی هیچکام لە کوررە کانی نەخستو تە خویندنی مەلایەتی . مفتی خوی

پیاویکی نوکتەزان و قسەخوشە ، لەچەن لایە کەووە لە لایەن حکومەتەووە مانگانە ی هە یە . ژیا نی باش بو ، تەنکە ریشیکیشی هە بو .

بانگی شیوان هاتە پێشەووە نوێژمان کردو دو سە دوشە کە لە بەر هە یوا . ئە کە راخراو چوینە ئەوی نان دروست کرا بو هینایان نانمان خواردو سە ماوەر یکی هەشتەرخان تی خرابو سە ماوەر یان هیناو قوریە ی عەجەم لە سەری ، سە ماوەر گێزە ی ئەهات و فەقی ئەجەم چای تی ئە کردو ئیمەش وردە وردە دەستان کرد بە قسە کردن لە هەموو رۆیکەووە ! لەمنی پرسی کە توچیت و ئیشت چیە ؟ منیش لە بەر ئەووە کە زیاتر تە کلیف نە کیشی و تەم هیچ وەزێفە یە کم نی یە و پیاویکی دەر ویشم . کو تو پەر هەستم کرد ئیتر گەرمیەکی وای لە گەلم نەما ! . کەوتینە باسی شعرو ئەدەب و زمانەووە ، من و ئەو بە جوانی لیک تی ئە گە یشتین بەلام ئەوانە ی لەوی دانیشتبون لیم تی نە ئە گە یشتن بە ناچار کەوتە سەر شیووە قسە کردنە کە ی ئەوان . لە بابەت ناوی ئەندامە کانی لەشەووە هەندیکی پی و تەم و نویسم . لە شعرو زمانی کوردی دا زور بی ئاگابو و تی ئیمە وە یا من ئەووە ندە گوی بەم جورە شتانه نادەین . وتی من پیاویکم حکومی ! .

و تەم ئەفەندی من پیاویکی سیاسی نیم و دەخلم بە سەر سیاسەتەووە نی یە ، من قسە لە زمانەووە ئەکەم یا لە شتیکی ترەووە ؟ ! . توزی لە خوی بور دەووە و تی بویە ئەلیم چونکە ئیمە نازانین بە کوردی بنوسین . ئیتر بەم جورە رامان بوارد هەتا درەنگیک پاشان ئەو چووەو بو مالهووە و منیش لەوی نویسم ، سەرما ی ئەو شەووە بە جوریک بو ئە گەر هەر توزی لیفە کەم لە سەر لا بچوا یە سەرمام ئە بو .

شاری ئامیدی لە هاوینا نا ناوشارە کە بەجی دیلن مە گەر هەندی پیاوی هەژار و دوکاندارە کان نەبی ، سەرەو خوار ئەبنەووە بو هاوینە هەوار ، دانیشتوی شارە کە دینە بەشی روبرار ، ئەم شوینە هەمو باخو باخاتە ، هەر مالیک دیتە سەر رەزو باخی خوی لەوی کەویل یا خانویکی کردووە و تیا یا

— ۳۸ —

دائه نیشی . دهوایی حکومت نه چیته بهشی سهره وه ، هم بهشهی پی نه لین
« سولاف » . سولاف واته : سیلاف - سیلاو - لافاو . سهرچاوهی
ئاوه کان همو له سولافه و لهویوه نه چیته بهشی روبار .

روژی به کی نه یلول - که روژی دهیه می کاروانه کم بو - ههستم و ته راشم کرد
ئاوی گهرم دهست نه کهوت ههروا پیسته رنم کرد ! پاشان نازو چامان
خواردو له گهل مفتی چوین بو سولاف ، به بیان سهره و ژور بوینه وه تا
گه یشتینه هوی چاره که سه عاتیکی خایان . سولاف تا نه گاته ناو شاری
ئامیدی به ریگهی ئوتومویل (۵) کیلومتره یه و ریگهی بو خوش کراوه .

که چوین دایره کانی حکومت همو له که پرا بون . دیعه نو شوینی
سولاف به کی که له ههوار که ههره چاکه کانی کوردوستان ، ئاو و باخیکی
زوری ههیه ، له همو لایه که وه کانی ئاو هه لئه قولی به هه مو یانه وه روباریک
دروست نه کن ، له چهند لاوه تافگهی زیوین قه لبه زه نه کا ، تاقه به کی له
تافگه کانی (۲۵) متر بهرز بو ، ئاوه که ی زور ساردو سازگاره ، ههر
یه که له کانی کان هیناویانه وه کو گومه زی سهره که یان گرتوه و ههر یه که سه
بورریه ی پیوه یه ئاو باسقه نه نه کا ، همو جوړه دارو دره ختیکی لی به ،
له بهر دار ریگهی رویشتن که مه ، بهشی روبار و سولاف پرریه تی له چنار .
سولاف کهوتوته بهینی سه چپای زور بهرزو دریژه وه ، چپای « مه تینا »
کهوتوته پشتیه وه که بهرزاییه که ی (۶۶۸۷۰) پی بهرز ، چپای
« بهشیش » کهوتوته نه نیشتییه وه که (۶۶۳۵۰) پی بهرز ، چپای
« گارا » یش کهوتوته بهره ی روزه لات بهرانبهز به شاره که وه به بهرزایی
(۶۶۶۷۰) پی . هم کیوانه هه مو دارستانن . سولاف خوی له ناو
گه لیه ک دایه که پی نه لین « مزورکا » گه لیه کهش کیوه کان بوی بوون
به بهرژین ، هم شوینه نریکه ی (۱،۱۵۰) متر بهرز له روی دهریاوه .
نه توانین له ریگهی ده به بنده که وه به سواری ولاخ به نریکه ی سه عاتونیویک

— ۳۹ —

بچینه « سهر عمادیه » که هم شوینه ش هاوینه ههواریکی به ناو بانگک و به
(۱۶۹۸۵) متر بهرز له روی دهریاوه . گهرما لهم وه خته دا لهوی به روژ
له ۲۲ تا ۲۶ دهزه یه . له سولاف ئوتیل ، گازینو ، چاخانه ، چیشتهخانه
نادی موظفین نه مانه هه مو هه نو به پی شوین و جیگه ریکو پیکیشن .
ئیمرو فهرمانی شاهانه نه خوینرا یه وه بو سهر بازه تازه کان که نه یانه یین بو
خرمه تی به یداخ ، هه دهستوره له سولاف له لایه قاعقام و موظفینه وه
جی به جی کرا .

پاشان له گهل مفتی چوینه شوینی « زه کی نه نه ندی » . هم کورره
گه نه چیک بو خه لکی ئامیدی و له حقوق ده رچو بو لهوی محاماتی نه کرد .
ئامیدی ههر هم محامیه ی تیدا بو . لهویوه چوین بولای قاعقام « حسام الدین
عمری » زیاره تیکان کردو چوین بولای ئیبراهیم عزیز دزه یی که حاکم بو لهوی ،
ئیبراهیم دوستم بو ، من فیکری لای هوم هه بو وا بوم به ریشی مفتیه وه !
ئیبراهیم زور سهرزه نشتی کردم که نه چومه ته لای نه و .
لهو بهینه دا مفتی وتی من توزی ئیشم هه یه نه چم و نه گهرریعه وه بولات .
زوری پی نه چو بهم کاغه زه بانگی کرده وه : -

« فضیلة الاستاذ علاء الدین أفندي المحترم .

انتظر تشریفکم فی محل زکی أفندي المحامي للنزول الی دارنا فی قبهان » .

المفتی محمد شکری ۱-۹-۱۹۵۵

ئینجا ئیتیر سهره و خوار بوینه وه بو مالی مفتی بی توناخوش یا پراخیکان
خوارد ! له عه سرا برام ناردی به شوینا چوم بو هوی ، له پیش چوما وینه -
یه کی هه مه دره سه و بهر هه یوانه م گرت . که چوم کانی و انور و عهولا پاشاو
نورالدینیش هاتبون ههر بو دیدنه ی برام ، هه ئیواره یه به خوشی رامان بوارد ،
شهوی سه عات یانزه من نه بوا بهاتامایه وه بو مالی مفتی ، لهوی پولیسکی
خسته ته کم و هاتمه وه . نوینه کانیان شورد بو دوشه که شرریک ما بو

— ٤٠ —

لهسهری نوستم .

روژی ۲ ی تهیلول که روژی یانزهی کاروانه کم بو روژی ههینی - جمعه - بو
لهپاش نانو چا خوار دنهوه له گهل مفتی بهریگهی روبرا سهر کهوتین بو
ناوشاری ئامیدی . ریگه که ناخوش و سهره ژوره بو ، به نیو سهعات به بیان
ئینجا گه یشتین .

شاری ئامیدی و به لگهی ئامیدی گه وریکی کونی کورد دهره خا .
ئهم شاره لهسهر کیویکی توره که ریژ دروست کراوه ، تهپا کیوه که بوخوی
قه لایه که ، ئهم قه لایه دو ناوی ههیه : « له شیب » و « له لبق » . ئهم
قه لایه « معجم البلدان » نسهتی ته داته پال « عماد الدینی زهنگی » که له پاش
ئاشوریه کان و له دهوری ئیسلاهی دا بووه ، حمداللهی مستوفی له « المالك
والمسالک » دا نسهتی ته داته پال « عماد الدوله » ی ده یله ی له ٩٤٩ ی
میلادی دا . له گهل تهوه دا باوه درری من پیچه وانهی ته مانه یه .

من لهسهر تهو باوه دررم که ئهم قه لاوشاره له دهست کردی « میدی » یه کانه ،
حوکمرانی ته مانه له « ٧٠٠ - ٥٥٠ » ی پیش میلادهوه بووه ته مانه باپیره
گه وری کوردن ، ناوه که ی ئیستهش که پی ته لین « ئامیدی » ئهم دهره زمان
ته داتی . به لام گوررینی ناوی ئامیدی له کتیه کانا به « عمادیه » من به دوری
نازانم که له دهوری یهکی لهو دو عماد الدینه دا بویت و بههوی دهستکاری
کردنی شاره کهوه ناوه که یان دایته پال خویان .

ئهم شاره له وهختی خویا ههر چوار دهوری شوره بووه ، له به لگهی
شوره که ئیستهش ماوه تهوه ، ههروه ها دو قاپی هه بو ، قاپی « سه قاف » یا
موصل . تهو پتر قاپی « پاشا » یا زیبار . ئیمه له دهرگای سه قافهوه
رویشین که له روزاوا ی شاره کهوه یه . لهسهر قاپیه کهوه له بهرد وینه ی دو
پادشا هه لکه نراوه که نزه یان به دهستهوه یه ، دیسان له ته نیشته شیهوه « په بکه
- تمثال » یکی تر هه یه هی پادشایه کی گه وریه یه . ته مانه به ئاشکرا دیارن و ناو

— ٤١ —

و نیشانی لاپه رره ی تاریخت بو ئه گیر نهوه ، تهو قاپیه کهوه ختی خوی
تی خراوه تهوهش ههر هه یه . چوینه تی و وینه ی ئهم هه بکه لانه له هی پادشا کانی
میدی او ئاشور ئه چی . له پاش تهوه که ئهم گه وریه یه تاسیکی دامی له قاپی
سه قافهوه چوینه ژورهوه ناو شاره که ، چوینه شوین هه واری ته ماره تی شهش
سه دهو نیوی بادینان ! .

لیره دا به بی تهوه ئاگام له خوم بی وه ستام و کهوته گیراوی تهو خه یالهوه
که ته میره کانی « بهاء الدینان » به خویان و به تفه نگچی و شیر به دهسته کانی
کورد هوه چون له شوینه دا به دریزانی شهش سه دهو نیو ناوی ته ماره تیکی
کوردی یان بو کورد هیشتوتهوه ؟ چون ئهم شیر به دهستانهوه ئهم تیره ندازانه
له لیواری ئهم شورهوه قه لایهوه پاسی ته ماره تیکی شهش سه دهو نیو یان کردوه
بو پاشه روژی تاریخی کوردو ؟ ئاخو به چه جور ته میره کانی بادینان له
کوشکانه دا راوه ستابن و سهران و سهر کرده کان هاتینن و فه رمانیان
لیانهوه وهر گرتی بو گیرانهوه ی لیشاوی دوزمنی ته ماره تی شهش سه دهو
نیوی ئهم باره گا گه وریه یه ؟ . وتم ده کک کویری زه مان واتهو بته ماله یهت
کویر کردهوه ! .

شوینی شاره که وتمان له بته رره تاکیو بووه ، له سهر کیوه که شهوه قه لایک
کراوه ، بیجکه له شوره که ههر چوار ده وریشی شاخ و داخه . ته گهر شوره کهش
ته بوایه شاخ و هه لدره کان بوی ته بون به شوره ، که ههر دو قاپی داخراوه
ئیت هر یهچ له شکر یک نه یتهوانیوه به چیه ناویهوه .

به ناو کولانه کانا - تهو کولانه که وهختی خوی رانه ریگهی کیو بووه
ئیسته لوس و پان بووه - چوینه مالی زستانه ی مفتی بو چاوپی کهوتی کتیه خانه ی
مه دهر سه ی قوباد .

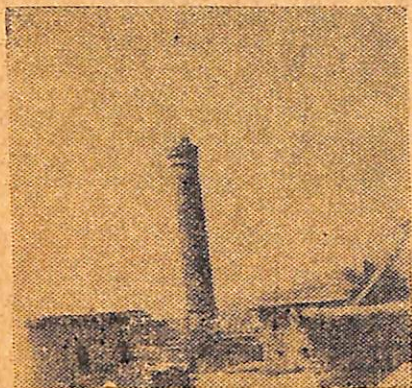
ماله که ی مالیکی خنجیلانه و هه وزو گولی تیدا بو ، چوینه ژوری
کتیه خانه که ، کتیه کان له دو دولابی کوندا بون ، هه ندیکان دهره یان توز

— ٤٢ —

سهری گرتبون . نرخی ئەم کتیبخانە یە ئەو بو که هەمووی دەست نوس بو ،
دو سەد بەرگیەک ئەبو ، لە تەفسیر ، حەدیث ، اصول ، فقه ، نحو ،
بەلاغە ، تاریخ و ئەدەب . هەمویشی کون بون . تەفسیری که پیری رازیم
چاوپێگەوت بەرگیکی گەورە بو ، دەستنوس بو حەسەنی کورری احمدی
کورری فضلای واسطی لە بەغدا لە (٦٩٨) ی هجری نویسیویەره ، خەتیکی
جوان و کاغەزیکی نایاب بو . هەندی لەم کتیبخانە بەی نوخته نوسرابونەوه ،
لەو باوەردەدام ئەم کتیبخانە یە شتی وای لە بەلگە تێدا هەیه لە کم شوین
هەیه ، داخە کم لە بەر وەخت درەنگی بوم ری ئەگەوت تەماشای هەمو
بکم ، لە گەل ئەو دا تەماشاکردنی ئەمانە وەختیکی زور زوری ئەویست .
ئەم کتیبخانە وقفن لە سەر مدرسه ی قوباد .

ئینجا هاتە دەرەوه و پیاویک لە گەلم هات بە سەر جاده که دا رویشترین
— که شارە که هەر ئەو جاده یە و جاده یەکی تری تێدا بو و ئەمەیان لە ناوہ راستی
بازار دەرەوه ئەررویشت — چوین بو سەر ای کونی حکومەت . ئەم سەرایە
دەوریکی زور کونی ئە گیرایەوه . تەنانەت لە دەوری حکومەتی
عراقی شدا هەمو دەواری حکومەتی لی بوە ، ئیستە روخینراو و لە شویذیکی تر
سەرایەکی تازه دروست کراوە ، لەم وەختەدا قاپیە کهو سەر قاپیە کهی ماوہ ،
قاپیە کهی زور گەورە یە بە گول میخی ئاسن پرر کراوە تەوہ ، لە سەر قاپیە کهوہ
وینە ی « پیروزە — نەسر » یک هەلکە تراوہ . وینە یەکی ئەم بارە گا کونە شەم
گرت ، ئینجا چوین بو لایەکی تر کو تو پرر برایم و کانی بە ئوتوموبیلە که یانەوہ
هاتن ئیتر پیاوہ که منی بە جی هیش و لە گەل ئەوان چوم بو گەرران ،
سەر ای تازه ی حکومەت و مەکتە بیەک — که دروست ئە کرا — ئەوانە مان سەر
کرد ، چوینە پشت شارە کهوہ — پشت شورە که — لەو ئاسمانەوہ سەوینە ی
ئەو دیمە نمان گرت و ئەوان چوینەوہ بو سولامو من بو مزگەوتی گەورە
بو نوێزی جمە .

— ٤٣ —

چوم بو ئەو مزگەوتە که مەنارە بەرزە —
کهی لە هەمو ئەو ولاتەوہ دیارە ، چومە
سەر مەنارە که بانگ وێژە که لەوی بو بە
دەنگیکی ناسوتی بانگی لەو دەشتە ئە کرد
که بین کرر نوش بو ئەو خوا یە بەرن که ئەم
شوین و دیمە نانە ی پی داوون ! منیش لە دلاوتم :
« خوا یە لیت نزیک بو مە تەوہ ! خوا یە
نیازم گیرا بکه کوردی بی کەس لە مە زیاتر
پەریشان مە که ! »

مەنارە بەرزە کهی مزگەوتی

ئامیدی .

بە کورتی مەنارە کهی ئامیدی کیویکە

لە سەر کیویکە لە سەر کیویکە ! . هاتە خوارەوہ وینە یە کم گرت و چومە ژوری
مزگەوتە که . ژوریکی زور گەورە بو بە لکو سە بەش بو هەمو بە پایەو تاق
هاتبونەوہ ، پایە کان لە بەردو قسل کرا بون ، بەشی هەرە دوایی لەوانی تر بەرز تر
بو ، ژیری ئەم بەشی عەمارە تەبو ، ئەم بەشی تاریک بو . که چومە
پیشەوہ شوینی منبەرە که تەماشام کرد منبەرە ئەسلیە که نەماوہ . ئەو منبەرە
ئیسستە و لە موزەخانە ی بەغدادا ، ئەو منبەرە تاریخیکی لە سەرە که لە (٥٤٥) ی
هجریدا بو ئەم شوینە دروست کراوہ ، ئیتر ئەوہم بو دەر نە کهوت که ئایا ئەم
مزگەوتە ش لە گەل ئەو دروست کراوہ یا مزگەوتە که پیش تر کهوتوہ ؟ . ئیسستە
لە شوینی ئەو منبەرە منبەریکی تازه ی لی یە .

هەمو خەلکی ئامیدی هاتن لەوی نوێزی جمە یان کرد ، ئەمانە هەمو
لە ناو باخە کانەوہ هاتبونەوہ . منقی چوہ سەر منبەر لە پیشا بە کوردی و لە پاشا
بە عەرەبی خوتبە ی خویند ، خەلکە که هەمو شافعی مەزھە بن ، نوێز کرو
هاتینە دەرەوہ گەرانیکی تر ناوشارم کرد تەماشام کرد شارە که بیجگە لە
دوکاندارە کان مالی تری تیدانی یە .

دیمه نیکی خوا کردی لاپالی
شاخه کانی نامیدی .

هم شاره دو گهره که ،
گهره کی «سهرده پکی» گهره کی
«مهیدان» ، خانوه کانی بهردو
گله سپیه ، دوانزه مزگهوت و
همو مزگهوته گهوره یه ی تیدا
هه یه ، خانوه کانی کونن ، خانوی
تازه ی وا بهره بهره تی نه کوی ،
کاره بای تیداهه یه ، سهر ژماری

شاره که (۲۰۸۸۷) کهسه ، هی همو قهزا (۴۷۶۶۴۹) کهسه . دو
قوتابخانه ی نمیتدانی هه یه (۵۵۰) قوتایه کی نه بی ، پار متوسطه یه کی تیدا کر-
بووه ، نیمسال داخرا .

میوه ی هم شاره خراب نیه همو جوره میوه یه کی هه یه ، داری چناری
زوره سهرمایه ی تجاره تیکی باشیانه ، له شاره دا ئاوریشم دروست کراوه و
خویان کرمه که یان به خپو کرده هشتا سالیکی نه بی وازیان لی هیناوه .
له پاش ودرگرتی هم ئاگاداریه له گهل مفتی به ئوتوموبیل هاتینه وه بو
سولا ف . که ئاورریک له نامیدی دایه وه دیمه نی قهلاو خانوه کان و
مه ناره کم وه کو دیمه نی پیایکی بهرز هاته بهرچاو که سینه کی خستبیته سهر
سهری ، له ناو سینه که دا چه ندپه رد اخیکی دانابی و شوشه ی شهرابه نته هوریشی
له ناو پهرداخه کانا دانابی !! . خوا بتگری سجادی بو خوت و ته شیدیت !.

دیسان که سهریم کرد ته ماشام کرد هم شاره ته نراوه به شاخ و نه شکهوت و
دور به ندو چپای هزار به هزار . وتم همه همو شوینه یه که «شلمانسری سپهم»
له (۸۵۵) ی پیش میلادا به له شکره که یه وه کردی به ریاز بو په لاماردان به سهر
ئارارتوه کانا ! . ئینجا له سولا ف چومه مالی برایم - که بانگی کرد بوم و
ماله که یان وه کو همو سولا فیه کان که پر بو - نانمان خواردو ئیتر نه وشه وه

نه بهیشت بچمه وه بو روبار بو مالی مفتی .
روژی ۳ نه یلول که روژی ۱۲ ی کاروانه کم بو له پاش ناو چاواردن
چوین بو سهر ، پاشان له گهل عه ولای نه نوهره چوین بو سهرچاوه ی
کانیه که ی سولا ف که له ناو گه لیه که دا بو ، ئاویکی زوری لی نه هاته دهره وه

دیمه نه جوانه که ی سولا ف
له نامیدی .

دهرچوین چوینه چاخانه یه ک هه ندی دانیشترین ته ماشایه کی تر دیمه نی ئیواره ی
سولا ف و نامیدیم کرد ، له نامیدی گلوپه کان جریوه جریویان بو له
سولا فیش لوکسه کان ، به لام له بهر نه وه له شم تیکه چوبو ده ماخم نه ونده ساز
نه بو ئیتر هاتینه وه بو ماله وه تا دره نگیکیک دانیشترین و نوستین .

روژی ۴ ی مانگک که روژی ۱۳ ی کاروانه کم بو سهر له به یان هه ستاین
پاش ناوچا خواردن من خومم ئاماده کرد بو رویشتن ، ئوتوموبیلی پوسته
له موصله وه هاتبو نه چو بو بامهررنی ، برایم رایسپارد که منیش بهری ،
له سهر نه نیازه خومم ئاماده کرد که چی له پاش به ینیک هاتن وتیان ئوتومو-
بیله که رویشته وه . له م مه سه له یه زور دلگران بوم چونکه ئوتوموبیلی تر
نه بو ، نه ونده هه بو عه ولای نه نوهره بیان خوشبو ههر له بهر نه وه که بچینه وه

— ٤٦ —

تاچار ئەو روزەش مامەو ، را بواردن وە کو دوینی بو ، بەلام ئەبوا بجزانیا بە کارەساتی ئوتوموییلچی ئیتر لیرەو دەست پی ئەکا !

روژی ٥ ی مانگک که روژی ١٤ ی کاروانەکم بو سەرلەبەیان که هەستام لەپاش تەراش لەمالی برایم ئاویان بو گەرم کردم خۆم شورد ، لەگەل ئەنوەر هاتینە دەرەو ، وتیان ئوتوموییل هەبە بو بامەرری ، سەعات ١٢ چۆم خۆم کو کردەو هاتەو بو سەرا بولای برایم ئوتوموییلچی خوی ون کرد ، سەعات ٢ خیرا چۆمەو بە پەلە نانم خواردو هاتەو ئوتوموییلچی هەر دیارنەبو ، ئوتوموییلەکش پاس بو بەهەر جور بو سەعات ٢/٤٥ دەقیقە ئوتوموییلچی هاتەو روو بامەرری بەری کەوتین .

* * *

لەپیش ئەو لە ئامیدی دەرچین پیویستە توژیکی تری لی بزائین : -
خەلکی ئامیدی و دەرەوی هەژارن ، بەتایبەتی لەهی دەرەوی پیاویکم بەرچاوە کەوت جەگانی لە دەپینە ی رەنگاوەرەنگک کەمتری پیوە پی !
پیاویان شەل و شەپک لەبەر ئەکەن و جامەدانە لول ئەدەن ئەبەدەنە دەور سەریان ، ئیشوکاری ئەهلی دەرەوی جوت و گاو دار بەخیو کردنە .
ئافەرتی ئەم شارە خۆینیکی راستەقینە ی کوردیان هەبە ، هەمو جوان و قشتن ، سورو سپی و قژ زەرد ، مندالەکانیشیان هەر جوانن .

لەم ولاتە دزی کەمە ، ستمی ئاغا هەبە ، کارەساتی دەرەو زورتر کە ئەبی پیاو کوشتن و شەڕ کردنە لەسەر ئاووزەوی ، ژن هەلگرتن زورە ، منالیان زور زمان پاکن ، بەهیچ جور نازانن جنیوچی بە ، تەریبەیان سەرەتایی بە ، داو دەرمانی لەش ساغی لەم ولاتە نی بە لەگەل ئەو دەرەو هەواکە ئەیانپاریزی لە نەخوشی . شیوەی قسە کردن بادینانیکە پەتیە . بە جوریکی تیکرایی وە کو بلیت پەردە بەکی چلکێ هەژاری دراو بەسەر ئەم ولاتەدا ، ئاغا قسە ی رەوا بە .

— ٤٧ —

سولاف یەکیکە لە شوینە هەرەچا کە کان بو هەوار گە ی هاوینان ، « سەر ئامیدی » هەبە لەسەرەو سالان لەشکری لیوی لە « حەبانیە » وە بە هاوینان ئەچونە ئەوی بو هاوینە هەوار زورکەس لە دانیشتوانی ئەو ولاتە بەهوی ئەمانەو ئەژیاو پارە ی ئەمانە لەو ولاتەدا بلای ئەبوو و ئیمسال ئەو دەرەو نەماو ، لەگەلی شوین لەم ولاتە فەلە هەبە ئەوانیش خەریکی کشت و کالن ، لەگەل مسلمانەکان ریکن و ئەوانیش خویان هەر ئەلین کە ئیمە کوردین .

بامه ررنی

سهر ژماری ئاواپی (٢٠٠٠) کەس.
سولاف - بامه ررنی (٣٢) کیلومه تر.

له سولاف دەرچوین روو

بامه ررنی ، له ریگه دا رو به روی
دو گونده جوانه کە ی « ئه رادن »

بوینه وه ، ئه رادن ژوروو ، ئه رادن خواروو که له سهر ریازی ئوتوموبیله که
بو . ئه رادن سهر وه دانیشته کانی مسلمان بو و به (١٢٥٠٠) مه تر
ئه برروانی به سهر ده ریادا . ئه رادن خواره وه فه له ی تیا دا ئه نیشته و به
(١٢١٠٠) مه تر ئه وه به رزیه ی ئه نواند . ههر دو گونده که له دیمه ن و له باخ و
باخت و له ئاوی ساردی سازگار دنیا به کیان ئه هینا به پی که نین ! . به ئاشکرا
دیار بو که جوری را بواردنیشان بو ئاواپی ریک خستن زور ته و او بو .

سه ات (٤) گه یشتینه بامه ررنی ، ههر به ناو دارو دره ختی ئاواپی که دا
له گهل شیخ محمد - که خه لیه ی شیخ بوو بو زیاره ت هاتبوو له سولاف وه
ئوتوموبیل کردبوینی به هاووری - رویشین تا گه یشتینه به ر قاپی ته کیه ،
دو سه و فلس پاره ی پاسه که بو دام و خوا حافیزی بی و چومه ته کیه وه ! .

مریده کان ریگه یان پیشاندام چومه ژوریک ، سه یرم کرد پیاویک
میزه ریکی له سهرایه و جوبه یه کی له به رایه و ریشیکی ماشو برنجی گه وری
پیوه به له سهر قه ره و یله یه ک دانیشته و ، سه چوار کهس له و لاوه زور به هیمنی و
بی دهنگی له خزمه تیا دانیشتون و چایان لی ناوه ، که چوم ئه م پیاوه
هه ستاو به خیراتیکی گه رمی کردم و له سهر کورسیه ک دانیشتم ، پاش چا
خواردنه وه ئه م پیاوه وتی بچن له بن دار گویزه که شوین چاک که ن و
هه ستاین هاتین بو نوژی عه سر ، سهر هه وزو به رده نوژیکی جوان بو ،

نوژیملن کردو چوین بو بنی گویزه که .

که چوین دو سه کوبو یه ک له سهر یه ک ، سه کوه کان یان بون ، ههر
یه که دار گویزیکی گه وری له سهر بو ، له سهر یه کی له سه کوه کان سه لاکیشی
لبادی دریزان به سه لای سه کوه که دا راخستبو ، ناوه که یو لای چواره ی
خالی بو ، سه چوار دوشه کیشیان له لای سه ره وه ههر راخستبو . که
چوینه همی ورده ورده مریدان و خه لکی تر کوبونه وه ، ئینجا بوم دهر کهوت
که ئه م پیاوه شیخ مظهر ئه فه ندی خه لیه ی شیخ بهاء الدینی بامه ررنی و
خزمیشیان به میوانی له برواریه وه هاتوته ئه وی ، له بهر ئه وه خه لیه ی ههر
له پیشی شیخی را بوارد و له بهر خزمایه تیه که شی دهستی له ته کیه ی شیخانی
بامه ررنی دا وه کو خاوه نی ته کیه ئه رروا .

شیخ مظهر ئه فه ندی له ته مه نی زیاتر شه ست سال نا ئه بو . کتییکی حافظی
شیرازی له و ناوه دا بو هه ندی له میرزا ریش سپیه کانی بامه ررنی به ده ستیانه وه بو
ئه یا ئخوینده وه و شمریان له یه ک ئه پرسیه وه .

له م کاته دا سه یرم کرد هه مو هه ستان ، سه یرم به رز کرده وه پیاویکی که له گه تی
بالا به رز - سه تره و پانتولی له به را بو ، جبه یه کی به سه را کردبو ، فیستیکی
سو رو میزه ریکی باریکی دا بو ده وری ، ته مه نی دامنا به « ٣٥ » سالیک ، دو
سه روژ بو ریشی تاشیبو هیشتا به ته وای ریشی نه هاتبه وه - روی کرده
دیواخانه که ، هات قونگره کانی دا که ندو هاته لای سه ره وه رو به روی من ،
منیش هه ستام ده ستان نایه ناو دهستی یه کو - وا دیار بو بیان و تبو منی ئه ناسی -
به خیر هاتی کردم و دانیشتم .

ئه م پیاوه شیخ مسعودی کورری شیخ بهاء الدین بو ، ئیسته جی نشینی
بنه ماله یه و ارشاد ئه کا ، ئه م شیخه له دهر چوانی « دانشسار » ی حقوق بو له به غدا .
ئه م بنه ماله یه شیخی نقشبندین . شیخ بهاء الدین کورری شیخ محمد
کورری شیخ طاهر کورری مه لا حاجی . شیخ طاهر خه لیه ی مه ولانا

خالد بووه لهو ولاته دا ، ئەم شیخیه تیه هاتوته خواردهوه تاهاتوته سەر
شیخ مسعود .

نویژی شیوان داهات چوینه سەر ههوزو بهرده نویژی ته کیه نویژمان
کردو هاتینهوه ، نانایان هینا چهشی نان خواردن وابو که سهنگه لیه کیان
ئههینا دایاته ناو سینه کی گه وره یان ئههینا ئهیاخته سەر و دهوری خواردنه .
کانیان به کهوچک و چنگالهوه له سەر سینه که داته ناو ئینجا به چوکا ئههاتو
دهوریه یان لی ئه دا بو خواردنی ، پاش ئهوه که هه لئه گیرا ئه برایه ئه ولاره
مهیدو خزمه تکاره کان ئهوانیش تیریان لی ئه خوارد .

نان خوراو هه ندی قسه کراو پاشان نویژی خهوتنان داهات چوین ئهوه
نویژه شمان کرد به جهامعت و هه ر جاره یکیک ئه بو به امام ، شیخ خوی
ئه ئه بو . پاش ئەم نویژه سوفیه کان خهتیه یان کردو من هاتمه وه له گهل شیخدا .
دهنگی های هوی سوفیه کان - که جهز به ئه یگترن - له دوره وه گویم لی بو ،
ئینجا ئهوانیش هاتنه وه به کورر دانیشته یان .

دیواخان گه رم بو چایان لی ناو کهوتینه باسی شمرو ئه ده بو خویندن و
نوسینی کوردی به وه ، هیچیان لی نه ئه زانی ، شیخ گویچهکی ئاشنا بو بو به
خویندنه وه ی کوردی هه ر ئه وه نده بو ئه بوت ئیمه به شیوه ی سوران نازانین
بنوسین و بخویننه وه ، منیش وتم با ، به شیوه که ی خوتان بی . حه قیقه ت له
دیواخانه که دا هه ندی شعرانی لی بو . شیخ مظهر گه لی داستانی له بهر بو ،
شیخ محمد ناویش خه لیقه ی شیخ مسعود ئه ویش هه بو ، دانیشته وه کان له پیاوی
کون بون ، له ئه ده بی فارسی دا شاره زاتر بون .

مه لا ئه نوری برواری ئه ویش بو زیاره تی شیخ هاتبو دو پرسیاری لی کردم
بهو ناوه وه که گه ررامه وه بو به غدا وه لامه که ی به قاقه ز بو بنوسمه وه ، به لام
ویستم خوینده واران ئه م گه شتهش هه ر ئا گدار بکه م ، وا وه لامه کان لیره دا
ئه یخمه به پیش چاوی هه مو که سیک .

تا دره نگیك لهوی دانیشته یان و پاشان له ژوریکه تاییه تی شوینیان بومن
چاک کردبو ، شیخ وتی ئه گه ر ئاره زوت له حه سانه وه هه به فهرمو . ئیتر
هه مو هه ستاین من و شیخ مظهره اتین له ژوره که ی من دانیشته یان ، پیاوه کانی ئه و
دیسان چایان لی نا ، چامان خوارده وه وه ندی تر له گهل شیخ کهوتینه قسه و ئینجا
ئه ویش هه ستاو ئیتر من نوستم .

پرسیاره کانی مه لا ئه نوهر ئه مه بون وتی :-

(۱) « ئایا سهر ژماری کورد چه نده ؟ »

(۲) « بوچی کورد هه موی شافعی مه زهه بن ؟ »

له لایه ن سهر ژماری کورده وه گه لی که س له روزه لاتی ناسه کان و له
مۆرخینی عه ره بو له کورد قسه یان کردوه به لام هه ر یه که به جوریکه ، به
تاییه تی هه ندی له کورده کان واتی ئه گه ن ئه گه ر زور بده نه ده ی ئه مه شتیکی
باشه ، له گهل ئه وه دا شت ئه گه ر له روی عیلمه وه نه بو ئه بی به شوره یی .

سهر ژمار کردن هه ر واشتیکی گالته و خورراینی یه . له دهوله ته کانی
ئاو رو پادا هه ندیکی زور پیشکه وتویان نه بی ئه وانیت هه مو له باره ی سهر ژماره وه
هیشتا به ته واوی نه گه یشتونه ته ئامانج ، له روزه لاتدا ئه وه هه ر قسه ی لیوه
مه که ، ته نانه ت دهوله تیکی وه کو عراق (۳۵) ساله خه ریکه ئیسته ش به ته واوی
سهر ژماری ولاته که ی بو ساغ نه بوته وه . ئینجا کوردیکه که له هه مو
هوی سهر ژمار دوره چون ئه و ئه ندازه به ده ست کهوت که هه ندی
له کورده کان خویان داوای ئه که ن ؟ وه کو (۱۶) ملیون و (۲۲) ملیون ! .

باوه رری من له سهر ئه وه به وه کو له « میژوی ئه ده بی کوردی » دا درێژم
داوه تی و هویه کانم باس کردوه که کورد ئیمرو له (۱۲) ملیون که مترنی یه ،
دیاره ئه مه ئه و کوردانه که به زمانی کوردی قسه بکه ن ، زوریش هه به که
له بهر ئه وه کهوتونه ته ولاتی ییگانه وه زارروله کانیان نازان به کوردی قسه

— ۵۲ —

بکن نه مانهش حساييکي تريان هه يه .

بو وه لامي دو ههم وه کو قسم له گهل اماموستا شيخ محمدي قزلي دا کردو
نهویش عه نبي باوهرري هه يه ، نه مه يه که نه يلیم :-

له پيشا بو نه وه بچينه جهرگه ي باسه که وه پيوسته تاريخيکي کورتي ههر
چوار امامه که و فیکرو باوهرريان باس بکن له گهل سهر پورتيکي دهوري
عه باسيه کان :-

نعماني کورري ثابتي به نامه مانگک ابو حنيفه (۸۰ - ۱۵۰) ي هجري .
له به غدادا بو ، له زانياري زه ماني خويا هاوتاي نه بو ، سهر ي کيشا بو
عياله کاني تریشه وه ، له عهره بي دا نه وه نده به هيز نه بو ، ده لائي عه قلي زور
به کار هينا وه ، نه نها (۱۷) حديث نه بي ئير بوي ساغ نه بو ته وه که نه وانير
زور راست بن ، نه هلي (رأي) بو .

مالکي کورري انسي اصبحي (۶۵ - ۱۷۹) ي هجري ، له مه دينه بو ،
باوهرري ههمو له سهر حديث بو ، خاوه ني «موطأ» و مه يلي عه له ويه کاني هه بو .
محمدي کورري ادريسي شافعي (۱۵۰ - ۲۰۴) ي هجري . له ۱۹۵ دا هاته
به غدا بو بلاو کرد نه وه ي مه زه بي کونيرو رويشت . له ۱۹۹ دا هاته وه بوشي
تازه يو چوه وه بو ميسر . اصولي عيلم و فقه و النسابي باش زانيوه ، چوه لاي
امام مالک موطائي خويند . مه زه به که ي له به نبي (رأي و سنة) دا دانا .
احمدي کورري حنبلي شه بياني (۱۶۴ - ۲۴۱) ي هجري . مه زه به که ي له
به نبي (کتاب و سنة) و توزي له قياسدا دانا ، بو داناني مه زه به که ي زور
پا به ندي (روايت) بو ، ههر نه هه هويه بو که په پرره وي کهري کهم بو .
ئينجا خه ليفه کاني عه باسي :

سهره تاي تاريخيان له (۱۳۲) ي هجر به وه ده ست بي نه کا ، له عراق له کوفه
به يمه تي خلافت کرا ، به ري (رصافه) ي به غدا له (۱۵۱) ي هجري ده ست
بي کرا و کوشکي خلافت گوزرا به وه بو به غدا له (۶۵۶) ي هجري چراي

— ۵۳ —

روناني خلافتي (۵۲۴) ساله ي عه باسي به ده ستی هولاکو کورايه وه ۱ .

ته ماشا نه کهين دهوري امامه کان به خويانو په پرره وي که ره کانيانه وه ههمو
چاويان به دهوري عه باسي که وتوه ، جا چه له به غدادا بوبي . چه له کوفه و
نه نبار . خلفاي عه باسيش روژ به روژ تاره زوي په ره سه ندي حو کيان
هه بو ، ليره دا پيوستيه کي زوريان به علما هه بو که پشتيوانيان بکن .

بيکي وه کو امامي مالک له مه دينه بو ، مه زه بي له سهر قرآن و حديث
دامه زرانديو ، وه به تايبه تيش سهر به عه له ويه کان بو نه مه نه وه نده بو
عه باسيه کان ده ستی نه نه دا ، له بهر نه وه ده رفه تي نه وه ي نه درا که مه زه به که ي
پهل باويژي بو ولاتي شيمال و روژه لاتي عه باسي .

امام احمديش له بهر نه وه دور بو له اجتهادي شخصي و ههر (روايت) ي
وه ره گرت له لايه ن کوشکه کانه وه پشتيوانيه که ي وای نه کرا ، نهویش ههر
له زاتي خويا په پرره وي کهري کهم بو .

مايه وه سهر امامي ابو حنيفه و امامي شافعي . نه مانه له بهر نه وه که يه که -
ميان بناغه ي مه زه بي ههر له سهر (رأي) بو ، دو هه ميان له سهر (رأي و سنة)
مه زه به که يان بلاو بو وه . هويه کهش نه وه بو که بهر بهر کاني سياسي تي
خلفاي تيدا نه بو به جور يکي ته ييمي نه رويشت . سهره تاره مه کي خه لکت
به بي پال پيوه ناني شتيکي تر وه ريان نه گرت ، له پاش ماوه يه کت مه زه بي
ابو حنيفه له بهر به کار هيناني (رأي) - که نه مه بو خلفا ده ستی نه دا - له
پياوه کانيان نه هينان و نه يانخسته سهر حو کم . وای لي هات ئير له خاصه وه
نه چو بو عامه و معاملاتي حکومه تي وه خت که وته سهر مه زه بي حنفي .

نه وه نده هه بو خاوه ن حو که کاني بنه مالهي خه ليفه تا نه هه هوشه يان ها ته وه به
بهر خويانا که مه زه بي حنفي به هوي اجتهادي شخصي و (رأي) يه وه چاکتر
ده ست نه دا بو نه وان مه زه بي شافعيه که له شيمال و روژه لاتي پايته خته که يانا
- که وه کو کورده واري و ولاتي فارسي جار ان بي - به ته وای بلاو بو وه .

هوی بلاو بونهوه کیش نهوه بو قوتایانی عیلم که نه هاتن بو دار الخلافه عیلمو مه زه به که یان وهر نه گرت و نه چون نهوه بلاویان نه کرده وه ، نه مانهش که نه هاتن دهر زوهر گرتنیان له لای عالمه کانی شافعی بو ، خفیه کان به سیاسته وه خهریک بون .

نه مهو دیسان ولاتی کورده واری له بهر نهوه شوینیکی شاخ و داخ و گوشه گیر بو له عالمی سیاست و اجتماع ، وه له بهر نهوه که مه زه بهی شافعی پشتیوانی سیاستی خلفای نه نه کرد ، ههر نهوه نده بو زیانیکی ئاشکرای بویان نه بو ، له پیاوه عالمه کانی نه وانیان نه نه هینایه سهر جو کم تا نه مانیش به هوی ده سه لاتی حوکه وه مه زه بهی ده ولت له ولاتا بلاو بکه نه وه .

له بهر نهوه بهم جور مه زه بهی شافعی له هه مو کورده واری دا له ده سته ی علمای دور له وه زیغه ی ده ولت نهوه بلاو بو وه وه ره مه کی خه لک وهر یان گرت تاوای لی هات بنجی دا کو تاو تا ئیسته مایه وه .

* * *

روژی شەشی مانگ که روژی (١٥) ی کاروانه کم بو سهر له به یان هه ستم ، پاش نهوه پیاویک هات به شوینا چوینه وه بو ب دارگویره که نان هینرا نان و چاخورا . هه مو جار چوینه تی نان خواردن وابو سینه کی زور گه وه هه مو جور خواردنیکی له سهر دا نه را ، شیخ و میوان له وسینه نه یاخواردو پاشان هه لئه کیرا نه برایه نه ولاره خزمه تکاره کان نه یاخوارد . له پاش هه ندی قسه کردن له گهل شیخ مسعود چوین بو دایه ره ی پوسته و ته له فون - که ههر به ته نیشتی ته کیه وه بو - شیخ مصلح - که برا گه وه ره ی شیخ مسعود ئیسته نائیه له پار له مانی عراقی - لهوی به ئاره زو دانیشبو ، شیخ مسعود به یه کی ئاسان دین ، لهوی به من ته له فونیکم کرد بو ئامیدی بو برام .

ئینجا چوم بو سهر حه وزو بهرده نویره کان ، لهوی توشی مه لا صالح ناوبوم له گهل نهو چوین هه ندیک گهر راین . نه مه لایه زه ووقی نه ده بی هه بو ،

له شعری شیوه ی بوتان له بهری بو ، چوینه مز گه وتیک که مز گه وتی گه وه بو ، له بهر ده میا کانی ژنان هه بو . نه مه مز گه وته بهری پیشه کی تازه دروست کرابو له گه چ و بهرد ، ته رتیجی حه وزه کی سه یرو ، وه کوین ته بهق وابو ، جوگه ئاویکی زور گه وه - ئاش گیریک نه بو - به ژیر مز گه وته که دا له وسهر نه هات و له م سهر دهر نه چو ، مز گه وته که که وتبوه سهر یه وه ، له ناو مز گه وته که وه نه بوایه پیاو به پله بوی بجوایه ته خواره وه . ئاوه کی ساردو سازگارو شوینه که فینک بو ، نویری نیوه رومان لهوی کردو هاتینه وه سهره و ژور .

نهو روژه له مالی مه لاهه سن بانگ کرابوین بونان خواردن ، له گهل شیخه کان چوین بو نهوی ، نان له سهر زهوی نه خورا ، قسه کردنی نهو ماوه یه مان نهوه بو که ولاتی سوران و سوله یمانی ناو نه گوررن ، وه کو نه وه مه جو نه کهن به خوله و مصطفی نه کهن به مچه ! . پاشان هه ستاین من هاتنه وه بو ژوره کی خوم توزی نوستم .

سه عات پینج چومه وه بو دیواخان ، دیواخان له شیخ وله مریدان گهرم بو بو ، له گهل شیخ عبدالله - که خزی شیخ و معلمی مه کتبه بو - چوین بو گهر ران له دهرهوی ئاوای ، چوینه شوینیک به رانه ر ئاواویه که ، دووینه ی گونده کم گرت و هاتینه وه بو دیواخان ، له ویش وینه یه کی شیخ و دیواخان و دانیشتوه کانم گرت ، ئیواره داها ت چوینه وه بو نویری شیوان ، شیخ هه مو فه رزیک ده ستویری نه شوره وه ، نه بو خه لکه که چاوه رریان بکر دایه تا نه وله ده ستویره کی نه بو وه نهو وه خته جه ماعت بکرایه .

نه وشوینه که نویریان له نه کرد ئاویکی زوری بو ، تاته بهرد دانه رابو ده وه ره کی به وشکه چن هه لچنر ابو زور ریک و پیک نه بو ، فانوسیکی ئینگلیزی لی دانه رابو . هاتینه وه نان هینرا و پاش نان هه ندی قسه کراو چوینه وه بو نویر . نویری خه و تان ههر بهو جوره ،

— ۵۶ —

پاشا نهوه دانیشتینه وه چاهینراو قسه ی نهوه شه ومان دیسان له بابته نه ده ب و زمان و کوردی خویندنه وه بو . قسه به کیش له وه وه کرا که کار به دهستانی نه و ولاته عیش و کاری خه لکه که چاکت رای نا کهن . دره نگیکی پی چو له گهل شیخ مظهر هاتینه وه بو ژوره که ی من ، پیاو ده کانی نه و چایان لی نایه وه و له گهل نه ویش هه ندیکی تر دانیشتین ، ئینجا نه و رویشته وه بو شویی خو یو منیش نوستم .

* * *

توزی له چونی نه ی بامهررنی و ره وشتی نه و ناوه : —

بامهررنی گوندیکه (۲۰۰) مالیک و سه ر ژماری (۲۰۰۰) که سیک نه به ، شوینه که ی که وتوته به یی سه کیوه وه پالی داوه به کیوه کانه وه ، چیا به رزه که ی « مه تینا » — که وتوته به یی روزا وایه وه — راست لوتی به سه را شورر کردوته وه و له و دیویه وه « بر واری بالا » یه و نه چیته وه به لای « زوزان » وه . خانوه کان زور بلا و نو شویی گونده که زوری دا گیر کردوه .

ناوی بامهررنی گویا له نو سراوی ئارامیه کانا « ییت — مهررنی » واته : شوینی سه خت و هه لدر و نزار . له راستی دا شوینی نه م گونده سه خت و قایمه . نه گونجی که « ییت » به مانا جیگه ی سه خت ییت . له پاشا ورده ورده له بهر زور و تن « ییت — مهررنی » بووه به « بامهررنی » .

ئیمرو که روزی شهشی نه یلول بو پایه ی گهرما (۲۸) بو ، میسوله ی تی به ، ئاویکی زور و سازگاری هه به ، ولاته که دارستانه ، خه لکه که به کشت و کال و دوکانداری و کاروانه وه خه ریکن . پوسته خانه ، دایه ره ی ته له فون ، نوخته ی پولیس ، موظفی صحی ، مه کته ییکی ابتدائی — که (۲۴۰) قوتایه کی تیدایه — نه مانه له ی هه ن ، زورتری معامه کان هه ر خه لکی نه وین ، شتومه کی گرین و فروشتن و ورده بابته هه مو شتیکی تیدا ده ست نه کهوی ، فررو که خانه یه کت به رویشتنی چاره که سه عانی ئو تو مو بیسل له ته نیشته وه به . شیوه ی قسه کردنیان بادینانی به ، جلوه رگیان « شهل و شه پکت » و

— ۵۷ —

جلمه دانه لول نه ده ن و نه پیچن به سه ره وه ، یم نه و تن کوردی بنوسن و بخویندنه وه نه یانوت نازانین ، نه گهر ئاموزگاری که ریان بی ئاماده ن بو خویندن و شت فیربون . کاغه ز نو سین له ناویانا به عه ره بی به .

مریده کانی بنه ماله ی شیخ له تورکیا و له عراقا پینچ هزار مریدیک نه بن . « خانه تا » بو نه قشی به و « ته کیه » بو قادری که چی ، نه مانه له گهل نه وه شا که نه قشین به خانه تا نه لین « ته کیه » . مالی شیخ به هوی سنوره وه مه ر که زیکی سیاسی یان له لای حکومت هه به .

ره وشتی مریده کان وایه هه ر که سه که دیت له دوره وه هه ر دو دهستی نه خاته سه رسنگی دیت شیخ دهستی بو دریز نه کاو نه و ماچی نه کاو پاشه و پاش نه گهر ریته وه دواوه . خو نه گهر کابرا ئیشیکی بی له بهر ده ی شیخا به چو کا دیت و زور به شه ر مه وه قسه که له خزمهت شیخا نه کاو نه روا . له ر وخته دا که دهستی ماچ نه کا نه لی « نه ز خولای شیخیمه » .

هه مو شه ویک پاش جه ماعه تی نو یژی خه و تنان یا ، شیخ خوی یا خه لیفه — یه کی له سه ر حه لقه وه دائه نیشن و له گهل مریده کان خه تمه نه کهن . ویلی خه تمه ش نه وه به (۱۱۰) به ردی پچو ک پچو کیان کردوته کیسه به که وه ، نه و بهردانه به سه ر مریدی حه لقه که دا بلا و نه کرینه وه ، به هوی ژماره ی نه و بهردانه و هه مریده کانه وه چه ند هزار صلوات و قل هو الله و تاحه نه خوینن ، پاش نه وه مه لایک حزیک قرآن نه خوینی و خه تمه ته و او نه بی .

له م ولاتانه دا فه قی و مه لا دوا یی هاتوه ، له هه مو نه م ولاتی بادینانه دا گهر رام برروا نا که م به نجا فه قیه ک هه ییت ، نه و انیش که هه ن هه کورده — کانی تورکیان هاتون ، ته نانه ت مه لا و شیخه کانیش کورری خویان ناتنه فه قیه تی ، هه مو چاویان له وه به مناله کانیان له مه کته ب بخوینن نه وه کت له بهر خویندن به لکو له بهر پاره و نان به یدا کردن .

نه و دینه که مه ردی نه و ولاته هه یانه به هه ر دو دهست چونه ته ژیری

— ۵۸ —

به لام و نه بی لروی عیله و نه بی به لکو زور تر لروی بیستنه و نه . له و
ولانته دا عالمی زور گه و نه گه و نه و نه کو مه لا حه سنی زیاری و مه لا
نمودی ئامیدی و مه لا یحی منوری لی یوه به لام داخه کم ئیسته شوین
ئاگردانیان چوله .

روژی ۷ ی مانگ که روژی (۱۶) ی کاروانه کم بو سه رله به یان که
هه ستام ریشم تاشی و هه نندی شتم نوسی و پاشان هاتن به شوینا چوم له دیوا خان
نازو چاخوراو ناردمان بو ئوتومو بیل ، ئوتومو بیل گیراو سه عات ۱۰-۳۰
به ری که وتم ، شیخ مصلح و شیخ عبدالله تا سه ر ئوتومو بیل به ری یان کردم ،
به چاره کیک گه یشتنه فرو که خانه که . ئهم فرو که خانه یه له ده شتی لایالی
کیو یگایه نه هه میه تیکی زوری دراو تی ، مه کینه و کار گه ریکی زوری لی بو
ئیشیان تیایا نه کرد هیشتا ته و او نه بو بو . من له م فرو که خانه له و شوینه دا
تی نه گه یستم و هیا ناتوانم شت بنوسم !

له یوه به چاره کیک تر گه یشتنه سه ر دو ریانه که ی ئامیدی . ریگه که
لیره دا نه بو به دو په له و نه ، په لیکي نه چو بو ئامیدی ، په لکیشی نه چو بو
بامه رری . به نیو سه عاتی تر گه یشتنه سواره تو که ، دیسان به ری که وتم
بو سه عات ۱۲-۳۰ هاتینه دهوک ، من چوم بولای احمد شالی دانیشتم
زوری کوشش کرد بچینه ماله و نه چوم . ئوتومو بیله که له سه عات دودا به ری
که وت بو سه عات ۳-۳۰ گه یشتنه موصل . شهنش سه د فلس منی
ئوتومو بیله که بو دام و خوا حافیزی بی !

له موصل چومه مزگه وتی ئاغا نویژی عه سرم کرد مزگه وت زور قهره بالغ
بو ، هاتمه سه ر نه و نه که له و نه و نه له موصل نه مینه و نه ، چوم بو نقلیاتی نجوم
شوینیک پیشه و نه گرت له ئوتومو بیلیکی تازه بو هه ولیر ، وتم چه ند نه کا ؟
وتیان (۳۰۰) فلس پاره کم دانی و له سه ر ریگه ی هه ولیر لای به نرینه خانه که
وتم له و نه بیست به شوینا . چوم توزیک گه ررام و چومه شوینه که

— ۵۹ —

سه عات ۵-۳۰ که نه بو ا به اتایه نه هات ، چاوه رریم کرد تا سه عات ۶ ، ئینجا که هات سه یرم
کرد شوینه که ی پیشه و نه یان گرتوه ، هه ر چه ند قسم کرد که لکی نه گرت . نه و نه
بزائن له و شوینه و نه بو هه ولیر ئوتومو بیل به دو سه د فلسه ، من بو یه ۳۰۰
فلسم دا بو پیشه و نه که چی ئوتومو بیلیچی وای کرد !

سه عات ۶ به ری که وتین بو سه عات ۷-۳۰ گه یشتنه هه ولیر ، له ریگه دا
ئوتومو بیلیچی که له گه ل ئوتومو بیلیکی تر لیان بو به رقه به ری ریگه که لیان کرد
به توزو دنیا ش شو بو دوجار و نه ختو هه ر دو ئوتومو بیله که بکه و نه چاله و نه
خه لکه که بمرن . که هاتمه هه ولیر چومه ئوتیل فرح الجدید . نه و نه و نه
زور سارد بو .

پانانی زه و یوزاری هه مو لوای موصل (۷۷۰ و ۳۹) کیلومه تری چوار
گوشه یی به .

ئمو له ولاتی بادینان ده رچوین و که وتینه ولاتی سوران ، با ئاورریکی تر
له و ولاته بده ینه و نه .

ئمو ولاتی بادینانه به جوریکی تیکرایی ولاتیکی خوش و دل نشینه ، میوه و
ئاوی زوره ، هه مو ئمو ولاته دارستانه ، هه مو لایه کی ده ست نه دا بو هاوینه
هه وار ، نه و نه هه به ده ستی خزمه تی تیدانی به ، خه لکه که ی هه تا بلیت
هه ژارو بی نه وان ، ئهم ولاته پینج مانگییک له زستانا به فر دایه پوشی ،
ده ستیان به داوینی دینه و نه گرتوه ، له م ولاتانه دا هه مو « فله » هه به به دهوک ،
ئامیدی ، ئاکری ، زاخو و هه ر و زور له گونده کانیش .

فله کان به ویلن ، له هه مو شوینی دیرو که نیسه و قه شه یان هه به ،
دیانه ته که یان (نه ستوری) به ، ئهم دیانه ته له ده ورو به ری سه ده ی شه شه ی
پاش میلاده و نه که وتوته نه و نه ناوه . فله کان و نه کو چون کوردن خویشان
هه ر نه لین ئیمه کوردین . ته یاری ش هه به له کیوه کان هه کاری نه و انیش هه ر
کوردن . ئهمانه هه مو له گه ل مسلمانانه کانا به باشی ری نه که ون ، نه و نه و نه

— ٦٠ —

هه به (مبشر) هه کانی ئاوروپا له ناویانا زوره ، هه لایک ته چیت ته و چوار
دیواریکه و دو سه ژن یا پیاوی « به قیام » - راهب - لی به لی ته پرسی تو چیت ؟
ته لی من راهب و له فهره نسه و هاتوم ، وه کو له نزیکی گندوک له ئاکری
ته مهت بهرچاو ته کهوی ، ته مه به میسال ته گینه له زور شوین هه به . من
به دوری نازانم ته مانه به ناوی پرو پا گاندهی دینه و هه شتیکی تریان به
دهسته و به !

ته مه و دیسان به جوریکی تیکرانی تهوی له ولاتی بادینان چاوم پی کهوت
پیاوه کانیان هه مو گورجو گول و چالاک بون ، چالاکی هه پیاویکت ته یینی
وات ته زانی که خوی بو جه ننگ ئاماده کردوه . دیسان له ولاته دا ناوی
سعید قهزاز زور به گه و ره ته زانن له کاتیکا که له موصل متصرف بووه .

* * *

نه وه کت من ییلیم که لی کهس ته یلی که ولاتی کوردستان به هه شتیکی
سه به خویه . منیش له شوینانه که دیومن هاتومه ته سه ره ته وه که ولاتی بادینان
بوکی خاکی کوردانه !

سه یری تهو کیوانه بکه که لوتکه یان له ئاسمانه و هه مو لاپاله کانیان تارای
سه وزی به سه را کشراره . سه یری تهو ده شتانه بکه که فهرشی ته تله سی به سه را
را خراوه . سه یری تهو هه وایه بکه که هه مو کاتیکی نه سیمی به یری به یانه .
سه یری تهو ئاوهی بکه که هه مو دلویکی ته لی ئاوی ژیا به !

* * *

داری سنه و به رو گو یزو چنار یا بررکی میوو قه یسی و هه نار
بلا لوک و میوو به هی هه لوژو و هه یتون و هه رمی
ته مانه بیجکه له بهر و و مازو ولاتی بادینان کانه بو هه مو
بجو بیبینه سا به بی پشو !

*

له دیمه نی بهرزی شاخو چیا له ره نگی ئال و سه وزی گولوگیا

— ٦١ —

له هه ره ی تافگه ی زیوی ئاو که مه ره له بونی گولاله و ره نگی ده شت و ده ره
به یری و فریشته و ئاماده ی سه ما ته که نی سورو سپی !
به یادی خاکی کورد زهوی !

*

ته یینی دیمه نی پیاوی به کار تفه نگی له شان و ده ستیشی به دار
به جلو بهرگیکی گورجو گول ته چیه کیوو ده شت و چول
هه ندی به رهزو باخ و مه ره هه ندی به جوت و راوو شه ره
ئاماده و خهریک ته بن دار ته نیرن ، زهوی ته درن
تاخاوه نی تهو شوینه بن !

*

پول پول کچانی مانگ روو شیوه ی به یری به ئابروو
ده سته ی ژناتی کارزان هه مو به ریل و خانه دان
له نازکی و له شوری له خرنکه خرنک و شورریا
له سوری کولی ئالیان له زهردی پرچی کالیان
له تیلی چاوی پر خومار له کاتی ئاورری له یار
نه سه ول و داری سه روی باخ نه کو تر و ئاهوانی شاخ
نه سوری گولاله ی ده شت و ده ره نه ره نگی زیری زه رده به ره
هیچیان نه مان ، له داخی وان ده سته و ته ژنو کهوتن به ژان !
به ناله نال چونه کیوان !!

*

ته مانه گشت ته چنه که ژان وردو درشت ته چنه ره زان !
یه کی به ره نگی شاه یری ده نگی وه کو کهوی ده ری
هه ندی ، کو تر به ره وتی وان چریکه ی ته مان خوشتر له وان !
یه کی به نازو دو به ساز ته چنه سه راوو ریگه باز

یه ک نان ئەبا بوکاکی شوان یه کی ئەچی بو مازوان
 هەندیک ئەچن بولای گیره هەندیکیش بو ، رانه پیره
 بهم جورە ئیشه ، کیزو لاو وه یا بلین ژنو پیاو
 خەریک ئەبن ، کوشش ئەکەن تا نانی خو پەیدا ئەکەن !
 واشتی مەگەن بی مۆتەکەن !!

*

کۆرری ئەدەب لە سەر چەمەن پیاوانی کون خاوەن تەمەن
 بو شعری حافظو کەلیم یانوکتهوو قسە ی قەدیم
 یاشەررو شوررووژی جەنگ یاسەر و سوار یو دەسو تەفەنگ
 گەرمی ئەکەن بەبی درەنگ !

*

دەنگی ستیرو لاوکی بلویرو نایو خاوکی
 یادهنگی نازی کیزی دور کە دەست ئەگرن هەروە ک بلور !
 ئەتەدن بە دەستی مە ی فروش ئەتەکن بە مەستی بادەنوش
 ئەتەخن لەوی بی هوش و کوش !!

* * *

هەولیر

روژی ٨ ی مانگ روژی
 (١٧) ی کاروانە کەم بو ، شەوی
 لە سەر بانی ئوتیلە کە نۆستبوم سەرمام
 بو بو بە یانی ئیتەر چاکت بۆمەوه ،
 تا سەعات ١٠ لە ئوتیل بوم ، ئەولا
 پاشاو ئەنور هاتن بولام ، پاشان
 چوم بو سەرا بو ژوری محامیە کان
 هەندیکیانم چاوپێ کەوت وه کو
 زیدو محسن . لەویو چوم بودایەری

سەر ژماری ناوشار (٣١٦٠٩١)
 هی هەمولا (٢٦٣٦٧٥٣)
 پانایی زەوی هەمولا
 (١٨٦١٧٠) کیلومەتری چوار گوشەیی
 رینگە ی بامەررانی - موصل
 (١٣٠) کیلومەتر
 رینگە ی موصل - هەولیر
 (٨٦) کیلومەتر

اشغال لە پیشا چومەلای محمود حسن وقادر رشید مهندزی ئەوی بون ئینجا
 چومەلای نوری رشید مهندزی منطقه ، لای ئەوماوە یە کت مامەوه . بانگیشتی
 سبە ی نیوهرروی کردم بو قارەلێ قسم نه دایه به ته واوی . سەعات یە ک
 چوم بو مالی عبدالوهاب بانگی کردبوم بونیوهررو ، عبدالوهاب دەمیکە
 دوستمە . نان خوراو سەعات ٣ هاتەوه بو ئوتیل توزی نوستم .

عەسر صابر اسماعیل هات بولام و پاشان عبدالوهابیش هات لە گەل ئەمەدا
 چوین بولای شیخ مصطفی ئەفەندی شیخ ابو بکر .

شیخ مصطفی شیخی تەریقەتی نەقشبە و مەلایشە ، خانەقا و مریدی هەبە ،
 هەندی لە مریدەکان مەلای بون ، هەر لە دور دورەوه ئەگەر شیخ بروویشتایە
 یا دا نیشتایە ئەوان دەستیان ئەخستە سەر سنجیان و بە پی وە راتەوستان .
 لە حەوشە ی خانەقا دانیشتین بەردەمان گول و باخ بو ، چایان هینا خوارد
 مانەوه و نوێژی شیوانمان بە جەماعەت کردو سەعات ٨-٣٠ هەستاین هەروا

به روخی شارا هاتینه وه . من توزی چوم به ناو شارا گهر رام ، شاریکی ساردو سررم هاته بهر چاو ، ههر له ئیواره وه جاده و دوکان چول ئه بی و هه لئه گیری . ناوشار وه نه بی زور پاک و بوخت بی ، بزوتنه وه ی خانو دروستکردن خراب نه بو . هه وه سیککی وام نه بو هاتمه وه نوستم ، ئه بجاره له هه وشه نوستم .

روژی ٩ ی مانگ که روژی (١٨) ی کاروانه کم بو روژی هه بی بو . کاره ساتی ئه وه شه وه که ئوتیل و پشیل و میوانانی ئوتیل به منیان کرد نه سه رما به هه تیوی ئه کا ، نه با به دهواری شررا . . .

زه نگکی قاپیه که ی هه وشه که وتبوه ژور سه ری منه وه ، له پاش ئه وه که سه عات ١٢ داها و قاپی ئوتیل داخرا خزمه تچیه کافی ئوتیل بوخویان نوستن ، مسافرین ئه هاتنه وه زه نگکه که یان ئه کوتا و ئه بجا به له قه بهر ئه بونه قاپیه که ته قوتوق قاپیای دا ئه گرت ! . ئه مه له لایه که وه له لایه کی تریشه وه ته نه که ی خوله که یان له لای پی منه وه دا نا بو ، نانه رهق وشتی تیدا بو پشلیه ئه هات ئه بکرد به خشه خش و ته قوه ورر ، میشکی منیش له به بی ئه م دوانه دا وه کو ده نگکی زه نگکی کلیسه ئه بوا ههر ده نگکی بدایه ته وه ! . تا سه عات سه ئه م ته و نا نه مان ئه ته نی ! .

ئه ری پشیل ! . ئه و وتمان مسافره کافی ئوتیل فرح الجدید له هه ولیر سه ر - خوشی قوماری پاش نیوه شه وو مه ستی باده ی به ری به یان بون هه ستیان به وه نه ئه کرد که عینسان نابی عه زیه تی بو عینسانی تر بی ، مادام ئه وانیه ی له م ئوتیله دان نوستون و ئه با نه وی بجه سینیه وه ئه بی توزی چاوری ئه م لایه نه بکری ، زنگک لیدان ، زنگک لیدان بو قاپی به رشه ق دان چی بو ؟ .

ئه و وتمان شاگردی ئوتیل فرح الجدیدیش له هه ولیر سه رخوشی پرخی نوستن بو ، چاوی له وه پوشی که مسافری ماوه له ده ره وه نابی بنوی تا دینه وه بو ئه وه خیرا بچی به ده میانه وه با نوستوه کان ناره حه ت نه کن .

خوتو نه قومارت کرد بو ، نه عه رقت خوارد بو وه ، نه نوستبوت بو چ وات کرد ! . ئه گهر بچو بیا به قاچی شاگرد ئوتیله که ت بهردایه به ده ما بو ئه وه هه لبسایه ته نه که که ی له شوینیکی ته ریکی دور له نوستوه کانه وه دا بنا به بوت باشت نه بو ؟ ! ! . والله خو که ریم خویشی کورریکی ژیر و باشه وه نه بی ئه و حه ز بکا ئوتیله که ی وای ، به لام چی ئه که ی له یونس و مونس ! .

به خیر به م جو ره شه وم روژ کرده وه به یانی ته راشیکم کردو پاش ماوه یه ک چومه مه کته به ی سه ر به ستی - مه کته به ی سه ر به ستی مه کته به یه که له هه ولیر کتیب و گوشار و روژ نامه و شته ئه فروشی - ئیتر عه ولا پاشا و ئه نور هاتن بولام هه ستاین چوین بو گهر رانی ناو بازار و دوا یی من چوم بو مزگه وتی بازار نویری جمعه م کرد ، نویر که ره وه نده زور بو شوین ده ست نه ئه که وت . پاشان نویره که مان کرده وه چونکه له هه ولیر له چه ند شوین نویری جمعه ئه کری .

هه ولیر شافعی مه زه به بن ، له سه ر مه زه به بی شافعی ئه بی نویری جمعه ههر له یه ک شوین بکری ، ئه گهر هاتو زه ر و ده ت وای به پیویست زانی ئه توانری له شوینی زیاتریش بکری . له هه مو شوینه کان ئه بی نویره که بکر - یته وه مه گهر ئه و شوینه یان نه بی که « الله اکبری احرامی » پیش که وتوه ، خو ئه وه ش نازاری ، که واته ئه بی نویر بکریته وه .

دیسان له و جمعه یه ش نویر نا کریته وه که به هیچ جور جیگه ی به کیکی تر نابیته وه ، دیاره ئه مه ش مه علوم نی به ، که واته له هه مو رویکه وه له و شوینه نه که نویری جمعه له چه ند لاوه ئه کری ئه بی هه موی بکریته وه .

خه تی به ئه م مزگه وته - مه لا عبداللهی شناغی - پیاویکی ریش سپی بو ، خوتبه که ی له خوتبه کونه کان بو . پاش نویر هاتمه وه بو ئوتیل . له م ماوه یه دا نوری رشید هاتبو بولام به و نیازه نیوه روو بچینه مالی ئه وان و بچین بو شه قلاوا . ئینجا عه ولا ئوتو موبیلی بو ناردم چومه مالی ئه وان

— ٦٦ —

نامان خواردو هر به و توتومویله هاتمهوه بو توتیل ، پاش توزیک به
ته له فون پی وتم نه گهر نه چی بو شه قلاوا توتومویله که ییسه هیه بیبه، منیش
له بهر بی هاوریتی نه چوم .

تیت هرستم خوم چوم بو قهلات هندی به ناو کولانه کانا گهر رام و
فیکره به کم وهر گرتو هاتمهوه . که هاتمهوه عونی یوسف هات بولام پیکهوه
دهر چوبنهوه هندیکی تر به ناوشارا گهر راین و پاشان چوبن بولای حیدر
عبدالرحمان - که گوینده به کک بو له ههولیر - .

حیدر ، خانیکی هه بو شوتی تیا نه فروشرا ، ههوزیکی بچکوله ی تیا بو
بردینه سهر ههوزه که شوتیه کی بو شکاندین نه خولیش هات ، ورده ورده
حیدر توزیکی بو وتین ، به راستی گوینده به کی زور ده ننگ خوش بو ، ههر
لهوی من و حیدر نویژی شیوانمان کردو سهعات ۷-۳۰ ههستاین من چوم بو
مالی عبدالوهاب و پاشان هاتمهوه بو توتیل نه یاد داشته ی خوارهوه ی
تیمروزم نویسی :-

تهسلی ناوی ههولیر « نهربا - ئیلو » بووه ، نه مشاره له بهر نهوه که
وهختی خوی شوینی خواکانی ئاشور بووه وه نهو خویانهش « نهربائیلو » -
به عنی چوار خوا - بوون، شاره کهشیان به مفرر کی ناوی نهوانه وه به نهربائیلو
ناو بردوه . مؤرخه کانی عه رب کردویانه به « اربل » . کورد پی نهلی
« ههولیر » . وه کو پرسم گویا به نهفسانه نه بگيرنه وه نه لین :

له پاش شکانی ئاشوریه کان به دهست میدیه کانهوه کورده کان هاتوون به
شوین نهو خویانه دا گهر راون که چه پویان کهن ، سه ره تا وایان زانیوه که
نه مانه زور زلن هه ره که به نه ندازه ی کیویک نه بن ، له سه ره نهو نیازه زور
گهر راون هه چیان بهر چاونه که توه ، کو تو پرر کابرایه ک چوته ژوریک
سهیری کردوه لهویدان ، به سه رسامیه کی سهیره وه بانگی هاوریکانی کردوه
« هو - لیرهن ! . » . هو لیرهن بو به « هو - لیر » هو - لیر به « ههولیر » .

— ٦٧ —

ههولیری کون قه لایه کی بهرزی توره که ریژ بووه ، له سه ره قه لا که وه هه مو
جوره خانوو کوشک و باروی لی بووه ، له وهختی خویا شوره وه خه ندهق به
دهوریه وه هه بووه ، له م قه لایه دا مزگه وت و بازاررو هه مام هه بووه ، ته نه
« سه » قانی هه بووه ، که قاپیه کان داخراون ریگهی هاتو چو به ستراره . ئیسته نهو
قه لایه بهو جوره ماوه ته وه نه وه نده هه به شوره وه خه نده قه که نه ماوه ، به لام
کوشکه کانی قه راخی نهو تارینه ی کون ههر نه گیرنه وه ، ئیسته ش
ریگهی هاتو چو بو قه لا ههر شوینی سه قاپیه کونه که به ، بکیکیان له جنوب و
بکیکیان له نزیکي روزاوانی و نه یتری له شماله وه به ، نه گهر نهو سه ریگه به
بگیری دیسان ریگه نی به بو چونه ژوره وه مه گهر به ده گهن نه بی . پاشان
له بهر ده میا بنای شاریکیش کراوه ، به پیشکه وتی زه مان نهو شاره ههر پیش
که وتوه و زور بووه .

ئیسته شاره که روز به روز زور تر نه بی و پالی داوه به قه لانه که وه ، دوازی
حکومهت و بازاررو توتیل و کاروانسهره هه مو له بهری خواره وه به . قه لا که
له بهر پرری به که لکی دانیشن نایه ، کولانه کانی هه مو ته ننگ و پیس ، ناوی
مالان به کولانه کانا نهروا ، خانوو کوشکه کانی هه ناسه نادهن ، نه لین
ژیری نهو قه لایه « کان » ی گه لی به ترخی تیدا به . نهو خانوانه که ئیسته له سه ره
قه لانه کهن (٦٠٠) خانویک نه بن ، نهی خواره وه ش (٤٠٠٠) نه بی ، پرروژه ی
ئاو و کاره با به هه مویا نه گهری به لام ههر دو کیان زور کزن . شوینی شارو
قه لانه که له دهشتایه و به ههر سه لادا هه تا چاوکار نه کاده شته .

روزگاری کورده واری گه لی کاره ساتی دیوه .

که چاوم به ههولیر به دهشتی ههولیر کهوت کاره ساته که ی نه سه که ندهری
ماکدونی و داریوشی سیهم - تاخر پادشای هه خامه نشی - م کهوت وه بیر که له (٣٣١) ی
پیش میلادا نهو شوینه بیان کردبو به مهیدانی جه ننگ و داریوش شکاو سهری
خوی هه لگرت ! . نهو شوینه که جه ننگه که ی تیدا بو یونانیه کان بیان

— ٦٨ —

ئهوت (گاگومیل). فارسه کان پيان ئهوت (گوگمل). ئهوشوینه ئیسته به (گوگناوا) به ناوبانگهوه که وتوته پشتی ههولیرهوه به نزیکی سهعاتو چاره کیکی پیان ووا له شیویکا .

ههولیر شاریکی کورده هههرچه نده له قهلاته که داچه ند مالیک ههن قسهی ناومالیان تورکانی به بهلام ئهوانیش ههر خویان به کورد ئهزانن . ئیستگهی کوردی له چاخانهوه هههولا به کت ئه کریتیهوه ، بهلام لهوشوینانهی تر که تائیسته گهرابوم له بهر ئهوه که له شیوه کهی تی نه ئه گه یشتن نه یانته کردهوه مه گهر وهختی نه بوایه که بهچوایه ته سهر گورانی و تاری بادینی .

ههولیری ئیمسال زور نه هاتی به ، ئه چیتته ئه و بازارده هه موی دهستهو ئه ژنو دانیشتون ، ئه مهش له بهر ئهوه به که ولاته که ولاتیکی کشت وکالی به گه نم و جو ئه کهن ، پینج هه ریمه ئیمسال هیچیان نه یانهیناوه ، دزه ییا به تیه که به عه مه له بهتی ئه شغاله وه خهریکن ، ئه مه تو زیکی زور که می له که ساسیان که م کردوته وه .

روژی (١٠) ی مانسگ که روژی (١٩) ی کاروانه که م بو سهر له بهیان دهه چوم سهریکم دا له محسن ئاغا - رئیس بلدی - ، له لایهن چونیته تی ناوشارو بزوتته وهی ئاوه دانی و ئه مانه وه هه ندی شتم لی پرسی ههر وه کو سالانی پیشو وهلامی دامه وه ! . پاشان چوم بولای حماسی مدیری انحصار هه ندی توتی قانچاخ گیرابو له گهل ئه وه خهریک بون ، ئه ویش دیسان وتی ههر به هوی بی ئاویه وه کاروباری توتن له لوای ههولیر وه نه بی باشی ، لهویوه چوم بو مه کته بهی ههولیر . کوشکه کهی باش و تازه بو ، سالونیکی گه وره بو شوینی خوینده وه ، ژوری اداره ، هی کتیبخانه ، چه ند ژوریک تر ، میزو کورسی ریک و پیک بهلام مواتالا که ری هیچ لی نه بو ، ژماره ی کتیبی گه یشتیه وه (٣٦٢١٢) کتیب ، وه کو بوم دهه که وت تیکررای مواتالا - کهران له سالا روژی پینج که سی بهر ئه کهوی ! ئه مهش گویا مواتالا کهران

— ٦٩ —

له کاتی کردنه وهی قوتابخانه کانا زور ئه کا بویه ئه م نسه ته په یداعه بی ! . ریکو - پیک کتیبخانه که خراب نه بو ، کتیبی عه ره بی و کوردی و تورکی تیدا بو . دهفته ریکم نه دی بو ئه و که سانه که ئه چن دیدنه ی ئه کهن یاد داشتی خویانی تیدا بنوسن .

پاشان چوم بو سهر و یستم متصرف «اسماعیل حق ره سول» ببینم ، وه زیری زراعه ی لا بو . سهرای ههولیر سهرایه کی تازه به له گهل سهرای سوله یمانی به ک نه خشه ی ههیه وه ههر دو کیان له دهوری احتلالا پیکه وه دروست کراون . وه زیری زراعه رویشت و چاوم به متصرف کهوت ، له لایهن اعاشه ی ههولیره وه شتیکم بیستبو که گویا له لایهن دهستهو دایه ره ی ئه و دایه ره وه په نجا ههزار دیناری دیارنی به لیم پرسی وتی : « به لی ئه وراقیان له سه بر کردنا به من خوم به شه خسی و به کوشش شوینی که وتوم و ئه مهوی سزایان بدری » . له لایهن کتیبیه که مه وه (میژوی ئه ده بی کوردی) وتی که چوینه وه بو به غدا بیست دانهم بو بتیره با بفروشری ، هههرچه ند وتم باشه ، که هاتیشمه وه ههر نه منارد . زمانی قسه کردغان کوردی بو . ئیتر هاته وه بو ئوتیل .

ئیمرو له زور شوین بانسگ کرا بوم بو قاوه لی ههر به که بیانویکم بو هینا بونه وه به و نیازه که ئه یانوت که بابی ههولیر باشه که بایک بخوم ، که هاته وه ناردم بو که باب خواردم بهلام به گورره با بم تائیسته له و که با بهم خرابتر نه خواردبو ! . ههر به تهواوی لهشی تیک دام . عه سر عهونی یوسف هات به شوینما به ئوتومو ویلیکه وه چوین بو ههوار که - مصیف صلاح الدین .

پیرمه م - ههولیر (٣٢) کیلومه تریه ، به ئوتومو ویل به (٤٠) دهقیقه چوین ، به (١٦٠٩٠) مهتر ئه روانی به سهر ده ریادا . ریکه که قیرتاوو باشه ، چوارده پیچ - لوفه ی تیدا ههیه ، ههر له دوره وه جریوه ی کاره با که ی ئه هات ، ئه م شوینه (٣٠) کوشکی له سهر حسابی حکومت لی کراوه ، کوشکه کان ریکو پیک و شتومه کی تیدا ههیه ، به هاوینان خیزانه

— ۷۰ —

دهوله منده کانی به غداو شوینه کانی تر نه چنه لهوی ، کری ههر کوشکیک مانگی (۳۰) دیناره به شتومه کیهوه .

نیمه که چوین کورریکی تریشمان له گهل بو ، چوین له باخچهی ئوتیله که دانیشتین شوینیکی خوش و دیمه نیکی دلگیر بو چایان بو هیناین و به دم خواردنه وه به وه سهیری دیمه نی شوینه که و دیمه نی نه وخیزانانه - که لهوی بون - دیمه نی سهیرانکه رانی ترم له کرد که نه هاتن . وزیزی زراعش هاتبو . پاشان دهستان کرد به گهر ران له پیشا هی ناو ئوتیله که .

نهم ئوتیله له ئوتیله ههره گه وره کانی به غدا - به پیی نه شوینه - من گه لی به لامه وه باشتو بو ، سالون و هه مو جوړه ژوریک لی کراوه ، ههر ژوره قه نه وه ته ختی نوستن و حمام و شوینی ده ست شق و ئاو دهستی خوی هه به ، وه کو خانویه کی سه به خوینی وایه ، کاره بای ریکو پیکی لی به ، ته له فون هه به ، بوی هه مو وخت ئاماده به بو ئیش پیدان ، ئوتیله که هه مو له به ردی مهرر مهرری زور نایابی خو ولاتی به . پاشان چوینه دهره وی به هه مو چوار ده وریا باخ و گوله له سه ر ته رزی تازه . چوین بو سه ر جهوزی مه له ، بو کوشکی سینه ما ، بو گازینه کان .

سه عات ۳۰-۸ هاتینه وه بونان خواردن ، چوینه سالونی نانه وه ، ژنو پیاو خیزان خیزان له سه رمیزیک داننه نیشن . خواردن قالدردو بو ، له پیشا شوربا : گوشت و په تاته وشته ، برنج ، شله بو پیوه خواردنی ، پاش نه وه وه کو به سته نی و فرنی ، پاش نه وه شوتی و کاله ک . من که باب گیانی نیوه درو هیشتا دهردی له کولم نه بو یوه وه ! هیچم نه خوارد ته نها میوه نه بی ، ئینجا هاتینه سالونه که سه رو قاوه مان خوارده وه ، جسایان هینا له سه ر قافز هی له دوانه به سه قاوه که وه ۱۵۰ ۱۶ دینار بو ، هی چاو شیره که ی ئیواره ش « ۳۰۰ » فلس ، دیاره میوانی عونی بوین . هه ستاین و دهستان کردوه به گهر ران . مدیری ناحیه ی مصیف کال که تانه و چه ند دوستیک تر لهوی بون یه کتریمان

— ۷۱ —

دی ، ئینجا به ئوتومویل به هه مولایه کی له شوینه دا گهر ران . جاده کان پرر بون له گولوی کاره با ، کوشکه کان هه مو ئاوه دان بون ، پایهی گهر ما (۲۵) بو .

له سه عات ۱۵-۱۰ به ری که وتین هاتینه وه . شیخ حسین که یه کیک بو له کار به ده سته کانی پولیس خانه نه ویش لهوی بو له گهلان هاتنه وه ، بو سه عات ۵۰-۱۰ گه یشتینه وه هه ولیر و من چوم بو نوستن . له پیش نه وه دا بنوین سه ر له به یان شتیک روی دا با نه وه ش بگریزینه وه .

سه ر له سبه نی بو پیجامه کهم ههر له به را بو له سه ر کورسی راره وی ئوتیله که دانیشتبوم نه وه ندهم زانی کارایه ک هات یونمی شاگرد ئوتیلی بانگ کرد له به رده می منایوت : « نه ری پیاویکی ئاواو ئاوا له به غداوه هاتوه ، دوینی له گهل عه ونی چاوم پی کوت نه گهر را ، لهم ئوتیله به یا لیر نی به ؟ چونکه پولیس خانه نه بی بزانی کی دیته شاره وه وکی نه دروا . » وامنیش دانیشتوم ! یونس له ناوو نیشانه که ی تی نه گه یشت ، کوتو پرر کابرا خوی چاوی به من کهوت توزی سهیری کردم وتی : « هو ، خو نه وه ! . » منیش وتم : « هو ، به خیر نه یته وه بو شوین هه لگرتنی که نه یکه ی ! . » ئیتر ملی حیز کردو رویش !

روژی (۱۱) ی مانگ که روزی (۲۰) ی کاروانه کهم بو سه ر له به یان ته راشیک کردو محمدو ئیبراهیم هاتن بولام ، پاش نه وان چوم سه ربکم له چاپخانه که ی گیداو چوم بو ژوری محامیه کان و لهویوه چوم بولای یعقوب به گت خوشناو ته له فونیکم کرد بو سلیمانی . ئینجا به ئوتومویل که ی یعقوب به گت ویستم بیچم هه ندی که س بینم ، بولای مدیری معارف چوم نه بو ، بولای رئیس تسویه چوم نه بو ، توزیکی تر به ناوشارا گهر ران و هاتنه وه ، شیخ مصطفی نه فنه ندی بانگی کرد بوین بو نیوه درو ، چوین و پاشان خواردن هاتینه وه من بو ئوتیل . سه طت چوارگیو هات بولامو پاشان

— ۷۲ —

عبدالوهابیش هات ، له بهر نهوه بریارم دابو چوینهوه بولای شیخ مصطفی ، شهوی من خوم چوم ههروا سه ریکی نادی عهسکه ریم داو ئیتر توزی نارحمت بوم هاتمهوه بو ئوتیل ، له پیش هاتمهوه دا سه ریکی ئیستگه ی شه مه نه فهره که شم دا .

* * *

له بهر نهوه دهمه دهی رویشتمه چاویکی تر به ههولیرا بگیری نهوه : -
له پیش هه مو شتیکدا ناوشاری ههولیرم به پا کو پوخت نه هاته بهرچاو ، له گهل نهوه دا که رییازی (هه ورا که - مصیف) هه شوین ئیستگه ی شه مه نه فهره پیشکو و تنیکی وای نی یه ، جاده یه کی تازه نه کری خراب نی یه ، به شی قه لانه که ی له بهر پیسو پوخلی هه به که لکی دانیشن نایه ، خوراوای شار که بزوتنه وه ی خانو کردنی تیدا هه یه ، ههروه ها جاده ی ناوشاری کهر کوک مصیف . وه مصیف موصل قیرتاو کراوه و نه وه ش خراب نی یه ، شوینه کانی تر و کولانه کانی بهر بادن . (۳) نادی هه یه : عهسکه ری و نه هلی و نادی محامین . هه عهسکه ری به که ریکو پیکه ، هه نه هلیه که شتیکی وانی به بو قومار نه وه دانه . بازار به تایه تی بازارری سه وزه و میوه فروشی له بهر بی سه رو به ری وه کو بازارری گوندیک وایه ، کاره باو نه وه هه یه . نه و و تمان ئیمسال به جوریکی تیکرانی نه و که مه نه کاره با بوچ بی سه رو به ره ؟ . ئیمسال هه ژاری زور زوره له ههولیر . اداره ی مه حله ی بو نه وه توزی له که ساسی کرمانجا . یه تیه که که م کانه وه تا سه هه زار که سیکی به ریگه کانی نه شغاله وه خه ری که کردوه . چوینه تی مه که ته بو قوتا بیم له ههولیر بو دهر نه کهوت .

شاری ههولیر تیکررا (۳۸) مزگهوت و ته کیه و خانه قای تیدایه . مزگهوتیکی که و ره - مزگهوتی جمعه - و جوار مزگهوت و ته کیه ی له قه لانه که دایه . جوار مزگهوتی جمعه و (۲۹) مزگهوت و ته کیه و خانه قاش له خواره وه به سه ر که ره که کانی نه ویراوا ، خانه قا ، ته عجیل ، سهیداوا ،

— ۷۳ —

عهرب و سه تا قانا دا بهش کراوه . ههروه ها (۶) کهرماو - حمام - له ناوشارا هه یه ، یکیکی له قه لات و پینجیشی له خواره وه یه ، دیاره دو سینه ماشی هه یه . خانو به ره ی ههولیر سه جوره : جوریکی خشتی کال و قورره ، جوریکی خشتی سورو زورتر دو نهومه ، نه م دو جوره له باب ته کونه کانن ، جور - یکیشی چه شنی تازه یه ، خشتی سورو یه که نهوم و خاوهن باخچه یه . چاپخانه یه که به ناوی « چاپخانه ی کوردوستان » و گو قاریکی کوردی نه ده بی چه فته یی به ناوی « هه تاو » نه وه - که هه و دو کیان هه ی « گیوی موکریانی » ن - له م شاره دا هه یه .

رهوشت له ههولیرا عه نه ناتی بنه ماله ی هه یه ، سه ر زور له عه یه به نه که نه وه ، نه و عه یه یه که هه ندیک له وان سه ری لی نه که نه وه و نه بی له راستیدا عه یه بی به لام واکردویانه به عه یه ، وه کو نه وه که لی خیزانی واهه یه له قه لاتایه نایه وی بینه خواره وه به لایه وه عه یه ، ته نانه ت نه لین هه واهه یه له قه لات تا ئیسته چاوی به خواره وه نه کهوتوه ، گومان له مه دانیه ، نه کهر تیکلاوی مه رد م بی که لی چاره له و شوینه ته ریکه ی دور له پا کو پوخته که وای بنه یته وه وه هه یچ له نه شرافه تیش نا کهوی .

جلو بهرگ هه یی پیاوان کورته که و شه لوا ری نافه که دریره ، نافه رت که نه ورا به ناوشارا به مه عنای که له دا پوشراره ، چارشو وه یا عه بای ره شی به سهروه یه ، شیوه ی به چه که یان وه کو هیله کی ره ش وایه . له هه ر دو ده سته که نه فته ندی و عه لموده هه یه به لام زورتر له ده سته ی کار به ده سته یان .

دیسان ساردو سرریه که هه یه له اجتماعاتی ههولیرا ، هه ر له بهر نه مه بو بویه من تا گاداریه کی وام له ههولیر بو وهر نه گیرا له گهل نه وه شا که لی دو ستم له وی هه یه ، دیاره نه م قسه یه که نه یلیم باب ته تی نه فسی به نه وه که شتیکی تر . سه یر نه که ی مه ردی هه ندی شوین نه کهر به کیسک چوه نه وی اجتماعاته که یانو

هه لسو كهوته كه يان ريگه بو كه سه كه رون نه كاته وه كه ئا گدار بي به سهر گه لي كاروبارا .

ديسان نه يلیمه وه نه مه لیره دا مه به ستم گله ني به تنها مه به ستم دهر خستنی نه فسیه تهو هیچی تر . به پیچه وانهی مه ردمه کی دهر وهی ، نه وان له عاداتی کوردی هیچیان له ده ست بهر نه داوه باله ناو شاره كه شا دانیشتیقن ، له ناوشار به کوردی قسه نه کری ، جار جار تور کیش نه وتری . پایهی گهرما لهم ومخته دالیره (٤٢) بو . گو به ندی ده ست نه كه وتی خانو له هه ولیر زور بو .

كهركوك

روژی (١٢) ی مانسگ كه روژی (٢١) ی كاروانه كم بو سهر له به يان ته راشم كردو خوم ئاماده كرد بو رویشتن بو كهركوك . شویفکی ئو تو ییلم له پیشه وه گرت ، پاره ی ئو تیل شهوی (١٥٠) فلس بو وتم فهرموا ، كه ئو تو مو ییل هات به شوینا سهر نه كم شوینه کی پیشه وه گیراوه ! . ئیتر نه چنگه پرچیان هه به له گهل ئو تو مو ییل چیه کانا ! هه رچه ند وتی لی بوردنت بی وتم نامی ، بویه ش نامی بائیشی

سهر ژماری ناوشار (٧٨٠٥٥٤)
هی هه مو لوا (٣١٤٠٦٠٥)

پانانی زهوی هه مولوا
(٢٠٦٣٧٦) کیلومه تری چوار گوشه یی
ریگه ی هه ولیر - كهركوك :
به ئو تو مو ییل (٩٥) کیلومه تر
به شه مه نه فهر (٨٣) کیلومه تر
كهركوك - به غدا :
به ئو تو مو ییل (٣٨٨) کیلومه تر
به شه مه نه فهر (٣٢٢) کیلومه تر

خوت بزانی ، تو كه نه زانی شوی پیشه وه ت گیراوه بو چ قسه به به کیکی تر نه ده ی ؟ . گه لی سهر زه نشتم كردو به م سهر ره شه قه لیره ش شوینم ده ست كه وت و سه عات « ده » به ری كه وتین . بو یانزه گه یشتینه « پردی » له چاخانه كه لاماندا . پردی دو پردی مه زنی لی به به سهر « زی » وه ، له ویش رویشتن بو ١٥-١٢ گه یشتینه كهركوك ، حسابی نویسی پولیس - كه پیاو نه نوسن له ئو تو مو ییلا - برابره وه چومه ئو تیل شه هرزاد (٣٥٠) فلس ئو تو مو ییله كم داو چومه دهر وه چاویم به حاکم رشاد عارف كه وت ، زورم له گهل خه ریک بو بو نه وه له مالی نه وان قاوه لتی بکهین ، چوین و قاوه لتیان كردو كه یشو به یی ئو تو مو ییل دیسان

کرایه وه بو سوله یمانی . سهعات « ٤ » له کهر کوک دهر چوین روه و سوله یمانی .
ریگهی ههولیر - کهر کوک زور خوش و قیر تاو بو .

* * *

ههر چه نده نه مجاره نه مامه وه له کهر کوک که بتوانم چونه تیهکی وا له ناوشار
وه ریگرم بهلام له بهر نه وه که یاد داشتی کونم ههیه و دیسان له بهر نه وه که نه
شاره یکیکه له شاره ههره به بایه خه کانی کورده واری پیویسته به جوریکی
تیکرانی شتیکی لیوه بوتری و سه رگوزده شتیکی بخهینه بهر چاوی
خوینده وارانانی نه گه شته وه .

جاری میژوی دروستکردنی نه شاره نه گهر ریته وه بو دهوری « سردنا
پال » پادشا به ناو بانگه کهی ئاشور که هات و له پاش دروستکردنی ههندی
ئاشوری هینا و تیا یا دانا . نه شاره بهم جورده ناسراوی خوی پیشاندا تا
نه سکهندهری ما کدونی هات و گرتی ، له پاش نه وه بهر « سلوکوس » - که یهکی
له سه سهرداره کانی نه سکهندهر بو - کهوت . نهویش دیسان لی زیاد کردو
شوره و خه ندهقی بو دروستکردو به ناوی « کهرخ سلوک » وه ناو بانگی
سه ند ، نهویش وه کو پیشینی خوی ههندی تیره ی تری هینا و تیا یا دانا .

هوی ناو بانگک سه ندنه کهشی به « کهرخ سلوک » نه وه بو ، پاش
نه وه که سلوکوس شاره کهی گرت و دهسه لاتی به سهرا پهیدا کرد ئارامیه کان
پیان نهوت : « کهرخاد - بیث - سلوک » واته « کهرخینی » وه « کهرخیتی »
که به مانا شاری سلوکیه کانه . . وادهر نه کهوی نه ناوی ئیستهیه :
« کهر کوک » - له « کهرخ سلوک » وه وهر گیراوه به کور تکرده وهی
ههر دوو وشه که بهم جورده :

« کهرخ » کهر - کهر : شار . . سلوک - کوک . کوک : سلوکوس .
سلوکوس = شاری سلوکوس .

مؤرخه کانی عه رب زور رونی نا که نه وه . یاقوتی حه مهوی باسی

قه لای « کهرخینی » نه کا ههر نه وه نده نه لی : « قه لایه کی بهرزو قایمه و
له دهشتیکایه ، له بهینی « داقوق » و « ههولیرا » . نه قه لایه ش له سه رته پولکه یهکی
به رزه .

نه بی برانین نه وه ته پولکه یه که نه و باسی نه کاو نه لی نه قه لایه وا به سه ر
نه وه وه . نه مه له ناوه راستی هه زاره ی دوهه می پیش میلاددا شاریک
بووه به ناوی « نه به خا » و له پاشا بووه به « نه رافا » .

من وام بو دهر که و تووه « هولاکو » له پاش په لاماردانه کهی
بو سه ر به غدا له (٦٥٦) ی هجری ، که گهر رابه وه له و توركات و
مه غولانه که له گه لی بون هه ندیکی له م کهر کوکی ئیستهیه دانان بو بهر به ست
کردنی ئازاوه له ولاتی به غدادا - نه گهر بو - نه مانه ئیتر بون به نیشه جی و
مانه وه .

نه م شاری کهر کوکی ئیستهیه به به رزایی (٣٤١) مه تره نه رروانی به سه ر
دهر یاداو شوینه کهی - بیجگه له قه لاکه - دهشته ، خانوه کانی زور
بلاوه له م چه ند سالانه ی ئاخردها گه لیک زور بووه ، کوشک و
خانو به ره له به ردو گه چه .

نه م شاره نه بی به دو به شه وه : بهری « قه لاکه » و بهری « خواره وه » . بهری
قه لاکه ننگه بهرو نه فسی قه لاکه له لایه ن خانوو و بهر مه و کرده وه هه ر وه کو جوری
کون ماوه ته وه . بهری خواره وه پی نه لین : بهری قوریه . نه م بهری
دهستی ئاوه دانی به ئاشکرا گه یشتوتی ، کوشک و خانوو بهری نایاب ،
باخچه و خیابانی تازه بابته . به هه ر لایه کدا برروی به ته وای شارستانی
تازهت بهر چاو نه کهوی . روبرای « خاسه » به ناوشارا نه رروا ، پردیکی
کونی به سه ره وه بو - که قه لای به قوریه وه نه به ست و له قسل و خشت دروست
کرا بو - روخینراو له سه ر و تره وه پردیکی تازه ی ئاسن دور سترکراوه . شوینی پرده
کونه کاش دیسان نه گریته وه به پردیکی تر . دو جو گه ی تر به ناوی « قوریه » و

« زیویه » وه دیسان به ناو شاره کدا ټهروا . جاران ټاوی خواردنه وه
لهم روبارو جوگانه بو ئیسته پرورځی ټاو به هه مو لایه کدا ټهروا . کاره با
تازه به هیزه که ی شهوی له کهر کوکا نه هیشتوه .

خیابانه به ناو بانگه کانی : جاده ی مه لک غازی ، جاده ی مه لک فیصلی
دوهه م ، جاده ی عبدالاله ، جاده ی ټهوقاف . جاده ی مجیدییه . گهره که
به ناوه کانی : گهره کی مصلی ، امام قاسم ، زیندان ، چای - که ئامانه
که وتونه قه بهری قه لاوه . قوریو وشاترلو و گاوری باخی که وتونه ته بهری
قوریو وه .

کومپانی نهوت ده رانه تیکی باشی بو شاره که پیک هیناوه . له گهل
ټهوه دا که دانیشتوانی شاره که زه و قیکی وشکیان هه یه به لام چونیه تی گوررانو
تطور چونیه تی کهر کوکی هه لکیراوه ته وه هوی را بواردنو شارستانی
لهم شاره دا هه یه .

له قه لادا دو مزگهوت هه یه له به لکگی کون ټهزمیردین ، مزگهوتی
« نبي دانیال » ، مزگهوتی « ټولو جامع » . هاروه ها شوینی سجاده وته کیه ی
سید نجیبیش له به لکگه کونه کانی قه لان . دیسان هه ردو به رده ی کهر کوک
پرریه تی له مزگهوتو لایه نی دیانه تیان به هیزه . له قه لادا . که نیشته ی
گاوره کان عه نعه ناتیکی هه یه . لهم شاره دا له چه ند شوین کتیبخانه ی نایاب
هه یه . نادی کار به ده ستانی کهر کوک یکیکه له نادیه هه ره چا که کانی
ټه وولاته .

* * *

باوه گورر گورر

به (٨) کیلومه تره له شیبالی شاره که وه شوینیکه بیان وتوه وه پی ټه لین
« باوه گورر گورر » .

ټه م شوینه تاچاره که سه ده یه که له سه ده ی یسته میش رویشته هه ر شوین
هه واری شه خسیکی خه یالی بو به ناوی باوه گورر گورر وه . له بهر ټه وه که
ټه م جیگه یه وه ختی واهه بو چیلکته ټه دا له زه ویه که ی ټا گری لی ټه بو وه
کورده کان به شه خس و گورری پیاو چا کیان ټه زانی ، ژنان ټه چونه سه ری
بونیا ز گرتن و بو سراز وه رگرتن . به تاییه تی ټه وانه ی که منالیان ټه ټه بوله ریکه ی
دور و نیکه وه هه لکته ستان بارگه یان ټه پیچایه وه ټه چونه سه ر باوه گورر
گورر داوای منالیان لی ټه کرد . هه ر که ټه چونو نزیکی ټه بونه وه به ناوی
ذکرو پارانه وه وه ټه یانوت : -

باوه گورر گورر ! باوه گورر گورر جیگه ی نیازی ، تو بو کچ و کورر
به نیازی تو ها قوم له دور ها قوم بولات بو جونی کورر !

*

باوه گورر گورر ! باوه گورر گورر گری نورت دایم به گورر
ها قوم هلات به شه رمه وه کورپه بجه یته باوه شمه وه !
به م جوړه سرودی خویان ټه خویندو ساچه نده بمانایه وه ټه گهرانه وه و
زوریشیان نیازیان پیک ټه هات .

ره وشتی کورده کان وایه که به پیاوی خاوه ن پایه ی دینی وله بنه ماله ی دینی
ټه لین « باوه » . باوه : واته « بابو » ټه مهش بو گهره یی و احترامی دینی به
وه کو « باوه پلاوه » و « باوه مه مو » له بناری خانه قی ، « باوه گیلدی »
و « باوه مه رده » و « باوه خوشین » و « باوه اسحق » له ولاتی هه ورامانو

سوله يمانی و کەر کوک، « باوه سهی » واته « باوه سهید » له ولاتی ئیران وه یا « بابە شیخ » له هه مولایک .

ئه مانه بهم جوړه هه رکه به ناوی خویانه وه وه یا به ناوی جنسه که وه وتویانه .

گورر گورر وه نه بی ناو بویت و پیا و تپی باوه گورر گورر ، هه ر ئه وه نده بووه له وشوینه دا ئا گریکی به گورر گورر او وه له بهر ئه مه ئه م ئا گریکیان به مظهری پیاویکی دینی و به شه خسیان زانیوه پیا و تووه « باوه گورر گورر » . گورر، له کوردی دا به مانا به هیز و تیزه وه گری ئا گره وه ها تووه ، ئا گریکی که بلیسه و گرر ئه ستینی ئه و گره به به هیزه ، سه ر چاوه که له مه وه به ، ئیتر هه ر شتیکی به هیز و تیز بو ئه لین به گورره . باوه گورر گورریش له بهر ئه مه گریکی به هیزی هه بووه به ناری مه عنا که وه کردویانه به ناوی شه خسه که .

ئه م بیرو باوه رره به سه ده ها ساله به رانه به به باوه گورر گورر له کەر کوک له ناو کورده کانا بلاو بو بووه وه که شه خسیکه و هیچی تر . ئه مه له لای ئیمه که کوردین . ئینجا ئاورریکی تر بو باریکی تر به لای باوه گورر گورره وه بدهینه وه : —

ررژا وایه کان دیاره دهی ساله ها توچوی روزه لات ئه کن ، له م ها تو چوه یانا ئه مه یان بو ده ر که وتبو که ئا گری باوه گورر گورری کەر کوک ئا گری منال بون ئی به ! . به م هوپه وه له ده ورو به ری ئاخری سه ده ی نوزده هه مدا به هو ی ئه مانه وه گو یچکه ی عبدالحید - شای عوسمانی - زرن گایه وه بو ئه وه که له م ولاتی کورده واری کەر کوک و موصله دا شتیکی به نرخ هه به . هینای ئه م ولاته ی تیکلاوی ملکی تایبه تی خوی کردو له (۱۸۸۹) دا فه رمانیکی شاهانه ی ده ر کرد که ئه م شوینانه ملکی تایبه تی خه زینه ی خویه تی .

له (۱۹۰۱) دا له گهل ئه له مانیا دا ری که وت بو ئه وه که دهسته به کت بنیریت له نه وتی ئه م ولاته بکولنه وه . له پینجی تشرینی یه که می ۱۹۰۳ دا

شه ریکه ی خه تی ئاسنی ئه نادولی - که شه ریکه به کی ئه له مانی بو - ئیمتیا زی را کیشانی ریگه ی ئاسنی « به غدا - به رلین » ی وه رگرت و به م ئیمتیا زه ئه و ده سه لاته ی پهیدا کرد که ئه و شوینانه ئه م خه ته ی پیا ئه رروا به پانای بیست میل - (۱۸۰/۳۲) کیلومه تر - له م لاو له ولای ریگه که وه چه « کان - معدن » یک له م شوینانه دا بی لاقه ی بکا . ئه م شه ریکه به له بهر هه ریشها تیک بو هات له ۳۱ ی کانونی دو هه می « ۱۹۱۱ » دا حه ق چنگ خستی نه وتی ئه م شوینانه ی فروشت به هه ندی له شه ریکه کانی ئینگلیزی .

له م وه خته دا روزگار گورراو عبدالحیدشا له سه ر نهخت لا براو ئه و زه وی و زارانه ی که خستبو نیه سه ر خه زینه ی خوی خرا نه وه سه ر خه زینه ی ده ولت . له پاش ئه مه شه ریکه به کی تر تازه به ناوی « شه ریکه ی ئیمتیا زانی ئه فهرق روزه لاتی خاوه ن سنور » وه دروست کرا . هه ندی کاروباری تر رویدا له « ۱۰ » ی تشرینی یه که می ۱۹۱۲ ناوی شه ریکه کرا به « شه ریکه ی نه وتی توری خاوه ن سنور » . ئه م شه ریکه به له ۲۵ ی حه زیرانی ۱۹۱۴ ئیمتیا زی خوی له گهل حو کومه تی عوسمانی تازه کرده وه بو ئه وه که نه وت له دو ولاته ی به غدا و موصل ده ست بجا . له م کاته دا شه رری ۹۱۴ - ۹۱۸ به سه راهات و فره مانی شه ریکه وه ستا ، له پاش شه رر ئه له مانیا پی ده ر هه واکراو ئه مه ریکو فره نسا نیشتنه شوینی .

له ۹۲۳ دا ئه م شه ریکه ی نه وتی توری که به که وته قسه کردن له گهل حو کومه تی عراقی بو ئه وه که به پی ی ئه و ئیمتیا زه ی که هه به تی ئیش بکا . به پی ی ریگه وتی ۲۵ ی ئازاری ۱۹۲۵ شه ریکه له لایه ن حو کومه تی عراقی به وه ده ستوری ده ستکه وت و ریگه وتن له سه ر ئه وه که ماوه ی ئیمتیا ز له تأریخی ئیمزا کردنه وه (۷۵) سال ییت و له پاش دوا پی ها تنی ماوه ش چی له م شوینه به جی ئه مینی له بیرو له ریگه ی ئاسن و له لوله و له مه کینه و له هه موشت بو حو کومه تی عراق ییت به بی باره . به شی حو کومه تی عراقیش له م ئیشه دا ئه وه بو له هه رته نه

نهوتیک که نه برپته دهره وه ویا له عراقا خه رج نه کری (٤) شلی زیرریت .
له ناخری سالی ١٩٢٦ دا شهریکه چهنه شوینیکی هه لبرارد بو نه وه ئیشی تیدا
بکا ، یهکی لهو شوینانه باوه گورر گورر که یه قسه ی لیوه نه کهین .
ئینجا له سالی ١٩٢٧ دا دهستی کرد به بیر هه لکه ندن له باوه گورر گورر .
له ١٤ ی تشرینی به که می عهینی سالدا - که قوولایی بیر گه یشته (٤٦٥) مه تر -
نهوت تهقیه وه باسقه نه ی کرد به لام چون باسقه نه یه کک ؟ . کوتوپر (٨٠)
پی بهرز بو وه لهو قوله یه که به سه ر پیره که وه دروستیان کرد بو ! . بهم
جوره روژی « ١٢ » ته نی فری نه دا . لیره دا شهریکه شه ژا نه ی توانی کونه که
بگریته وه ! . به هه ر جور بو له پاش هه شت روژ ریبازی نهوته که ی گواسته وه
بو شوینیکی که به لام به هوی نهو تهقیه وه یه وه (٢٠) کهس له ناو چون . له
٩٢٨ - ٩٢٩ شهریکه دیسان (٣٠) پیری تری لی دا - نه مه بیجگه له شوینی
تهقیه وه که - . بهینی هه ر بیریک و بیریک له ٨٠٠ تا پینج هه زار مه تر نه بی .
قوولایی نه م بیرانهش له بهینی ٤٠٠ تا ١١٠٠ مه تره یه . نه م هه لکولینانه
دهری خست که باوه گورر گورر باوه گورر گورر که ی جارانی به نیازی
تا قه گوررو کچیکی لی بکری ! . . .

له ١٥ ی حه زیرانی ١٩٢٩ شهریکه نهوتی تورکی ناوی گورراو بو به
« شهریکه نهوتی عراقی خاوه سنور » . له ٢٤ ی ئازاری ١٩٣١ بریار درا
که دهستکاری ریکه وتی ١٩٢٥ بکری . به پی ی نه م ریکه وتی دواپی به پانای
نهو شوینه که بهر دهستکاری کهوت (٣٥) هه زار میلی چوار گوشه پی
(٦٦٣١٥) کیلومه تره . حو کومه تی عراق له م ریکه وتیه دا مه وز خرریه کی
چاکی دهستکهوت .

ئیترا له م وه خته به دواوه دوو بورریه ی (١٢) ئینجی له کهر کو که وه
راکیشرا بو لیواری ده ریای سپی ناوه راست ، یه کی له له نی ته را بلس له
لویان ، یه کی له حه یفا له فه لستین . پاش نه مهش دوو خه تی تر دهست پی کرا

به بورریه ی (١٦) ئینجی هه ر بو ته را بلس و حه یفا ، هینه که ی ترابلس
دواپی پی هینرا به لام هینه که ی حه یفا له دواپی ها تنابو وازی لی هینرا . ئینجا
پاش نه مانهش خه تیکی تر به بورریه ی (٣٠) ئینجی بو له نی « بانیا س » له سوریه
راکیشرا . نه مه یان گه ورره تر بورریه یه کک بو که شهریکه تا نه م تاریخه
راکیشا بو . له ١٨ تشرینی دو هه می ١٩٥٢ دا خاوه ن شکوه ملک فیصلی
دوهه م به دهستی خوی کردیه وه .

له تاریخی ١٩٣٤ هه تا ١٩٥٢ نهو ته خاوانه که شهریکه له باوه گورر
گورر وه ری گرتوه نزیکه ی « ٨٣ » میلیونو نه نه . له م سالانه ی دواپی به دا
هه تا نه هات ده رامهت زیاتر نه بو ، له سالی ١٩٤٩ دا نزیکه ی چوار میلیون
تهن بو . له ٩٥٠ دا شهش میلیون . له ٩٥١ دا نزیکه ی هه شت میلیون . له
٩٥٢ دا پانزه میلیون . له ٩٥٣ دا گه یشته (٢٢) میلیون . نه م زیاده یهش
به هوی راکیشانی نهو خه تی بانیا سه وه بو .

شاری باوه گورر گورر ئیسته شاریکی پرر له کوشک و خانوی نایاب نایابه ،
شهریکه نهوی هوی ره حه تی و را بواردن بی لهوی دایناوه و دروستی کردوه .
ئاگری بورریه به رزه کانی نهوته که به شهو و به روژ نه گری . به شهو له هه ر
چوار قوررنه ی ولاتی کهر کو که وه گری ئاگری باوه گورر گورر گورر ده ی
دی و شهوی کردوه به روژ .

نه مه بو ژبانی قسنی باوه گورر گورر . کهواته :

باوه گورر گورر ، باوه گورر گورر جیگه ی نیازی ، تو بو کچو کورر
به نیازی تو ها توم له دور ها توم بولات ، بو جوتی کورر !

*

باوه گورر گورر ، باوه گورر گورر گری نورت ، دایم به گر
ها تومه لات به شهرمه وه کورپه بخه یته باوه شه وه !

* * *

پي نه جو ٺوتومو بيلڪ هات و بردي بو روزنامه ٽين ، روزنامه ٽين
شوين هه واري کون بو !

روزي (١٣) ي مانگڪه روي (٢٢) ي کاروانه ڪم بو ، سه رله بهان
پاش نانو چاو ته راش هه ستام چوم بو بلديه بولاي فليق هوشيار - ڪه رئيسي
بلديه بو - ، تا سعات يه ڪ مامهوهو پاشان پيڪهوه چوپنهوه بو نان خوار دن.
تا سعات ٤ به قسه ڪر دنهوه خريڪ بوين و ٽيتر هاتمهوه بو مالهوه ، هه ندي
ڪس هاتبون بولام ، پاش نه وان چوم بولاي شيخ محمدي خال - قازي سوله يمان -
و هاتمهوه ، پاش نوڙي خه و تنان له ڪهل مهلا رحيم چوپن بو مالي رمزي
نه فنه ندي - رمزي معروف - فانه به ڪم بو بيخود خويند چونڪه ههوه پيشتر
ٽا گام لي نه بو ، ٽيتر به شعر خويندنهوهو قسه ي نه دهه بيهوه راما نواردا تا
سعات يانزهو من هاتمهوه بو نوسن .

روزي (١٤) ي مانگڪه روي (٢٣) ي کاروانه ڪم بو ، به ياني
له ڪهل احمد زرننگڪ ده رچوپن له پيشا چوپن بو خسته خانه چاومان به رئيسي
صحه دو ڪٽور هاشم ڪوت و ويسم هه ندي شتي لي پرسم ريڪ نه ڪوت ،
هاتينهوه بو « مه ڪته به ي گهلاويڙ » . مه ڪته به ي گهلاويڙ مه ڪته به يه ڪه
خاوه نه ڪي دايناوه بو ڪتيب و گوڙار فروشن ، شتي تيدا دست له ڪوت ،
گوڙاره ميسريه ره ننگاو ره ننگه ڪاني زور تر لي بو ، سه يري هه ندي شتان ڪردو
چوپن بو سهرا بو چاوپي ڪوتني متصرف « عمر علي » .

فهرراشيڪي قهلهو له بهر ده رگا ڪه يابو پانتولي ره شو چاڪتي سپي به دو ڪم
داخراوي له بهر ابو ، ههوه جورده فهرراشانهم له سوله يمان نه دييو ، جله ڪي
وه ڪو جلي ره سمی و ابو ، له جلي فهرراشه ڪاني مجلسي وزراي به غذا نه چو .
به هوي رئيسي تحرير مدحت مباره ڪهوه ده ستورمان بو وه رگرا . من هيچ
جاريڪي تر متصرف نه دييو .

هم پياوه پياويڪي عهسڪهري و زعيم رکنه له له شڪرا ٽيسته به ده ستياو

سوله يمان

روڙ روي (١٢) ي مانگڪو
(٢١) ي کاروانه ڪمه .

ريگه ي سوله يمان زور ناخوش و
ته پوتوز بو ، هويه ڪش نه وه بو
ريگه يه ڪي تر تازو نه ڪريته وه له ڪه -
ڪو ڪهوه بو سوله يمان به ته نيش
ريگه ڪي ٽيسته دا ، جاله بهر نه مه
نه مه ي ٽيسته زور ناخوش بووه .
به دريڙاي نه م ريگه يه تا نه چيسته
سوله يمان ڪه مپو چادري شهريڪا -

ته ڪانه - ڪه خه ريڪي نه م ريگه يه - ، ڪاريگه له ههوه لايه ڪهوه ٽيش نه ڪا ،
زور به ي ٽيش هه م ڪينه به . گه ٽيشنه « شيوه سور » شوين نه وه نه ڪه هه ندي
به ننگه له ي لي بو ٽيشي لي نه نه ڪرا ، له چه مچه مال توزي لاماندا له چاخانه ڪهوه
رويشين ، گه ٽيشنه قلياسان ، لهوي چادريڪي زوري عهسڪهري هه ليدا بو
له ههوه لايه ڪهوه هاتبون بو (فرضيات) ههوه ريگه يه تا نه چوه ناوشاري
سوله يمان له بهر ههوه جورده هاتوچو ڪه ريڪ وه ڪو ريچڪي ميروله و ابو .

سعات ٣٠ - گه ٽيشنه ناوشار ، له ريگه وه چومه ٺوتيل نه وقاف - ٺوتيل
شه هرزاد - ، تومه ز له پيش چونما ته له فونيان ڪردبو بو نهوي ڪه ٽايا گه ٽيشنوم
يانه گه ٽيشنوم ؟ (٥٠٠) فلس مزي ٺوتومويله ڪه بو دامو خوا حافيزي بي ١ .
رئيسي بلديه ي نهويله له ٺوتيله ڪه بو هه نديڪ قسه له ڪهل ڪردو له وهخته دا احمد
زرننگڪ ته له فوني ڪرد بو ٺوتيل و قسه ي له ڪهل ڪردم ڪه نابي لهوي بم . زوري

سهر ژماری ناوشار (٣٩٦٥١٠)

هي ههوه لوا (٢٤٩٦٠٤٠)

پاتاني زهوي ههوه لوا
(٩٦٥٥٢) ڪيلومه تري چوار گوشه ي

ريگه ي ڪه ڪوڪ - سوله يمان
به ٺوتومويل (١١٤) ڪيلومه تر .

سوله يمان - به غذا
به ٺوتومويل (٥٠٢) ڪيلومه تر .

دهر کهوت که کاروباری هاتو چو کهران به بی وهستان نهروا بویه
سهرا چوله .

توزی له شم تیکچو بو هاتمه وه بو مال وه نانم خوار دو سعات « ۳ » چوم بو
حه مای مفتی ، نهو هه مامه جاران باش و خزمه تیکی باشی هه بو ، که من چوم
کهس ئاورری لی نه دامه وه . داوای یکیم کرد که بمشوا هه نهانوت وادیت .
حه مامه که زور گهرم بو منیش له بهر نهو وه نهو نده توانای گهرمانی به به
تهواوی شرر بوم ، به هه جور بو یکیک هات و ههروا پشیل شوریکی کردم
هاتمه دهر وه ! خاولیه کانشیان پاکت نه بو . له رقانا پاره یه کی زیادم به
هه مویان داو خومم رزگار کرد ! . که هاتمه وه نهو نده تر له شم گران بو ئیت
دهر نه چوم . له م وه خته دا نجم الدین مهلا هات بولام که به ماموستا نجم الدین
مهلا به ناوبانگه ههروا چند شتیک لی پرسی ، وه لامه کانی له سهر پرسیا .
ره کانم بو وتی : -

کورری مهلا غفوری کورری مهلا عایه ، له ۱۳۱۷ ی هجری هاتوته
دنیا وه ، سهره تا له فقهیه تی و « ۳ » سال له رشدیه ی عهسکری خویندوبه تی ،
پاشان وه کو خوی نهیلی چند سالی که به ههرزه بی رایبواردوه ! . هه
نه موت ههرزه بی یانی چی ؟ . نه یوت « بی ههرزه بی ، به لی ههرزه بی ! » .
پاشان قوتا بخانه یه کی داناوه دهرزی به منال و گه وره وتوه ، نه مه (۳۰) ساله
خهریکی نهو یه ته نه (۳) سال نه بی له ۱۹۴۵ دا له انحصار مستخدم بووه ،
سالیکی له به غداو دوسالی له رانیه پاشان دهرچوه ، لهو دوسالهی رانیه ییدا
ژنیکی لهوی هیناوه هه شهره دهنوکی له گه لا بوه ، دوا جار ته لاقی داوه و
کچیکی لی بو ، کچه کهش بو به ساقه ی تو ! .

ئیت زورتر ژبانی به نویسنه وه ی دیوانی شاعره کورده کانه وه خهریک
کردوه ، ته ییعه تی له گهل دیعه تی ته ییعی دا هه به ، زورتر مه یلی به لای
ساده وه بووه ، به لام نه ک بو هیچ هه بو دیعه تی به رستی ! . جار جار بو نهو

متصرفی لوای سوله یمانی به ، پیاویکی که له گه تو گه نم ره نگ بو ، جلوبه رگه .
که ی ملکی بو . که چوین و له پاش نهو که ناسیمی جگه رده و قاوه یان هیناو
هه ندی قسه و گوشتو گوی له گهل کردم که چون کاروباری نه م شاره تیکچو بو
وه وایسته به هوی دلسوزی خو کومه ته وه هه موشتیک هاتوته وه سهرخو بو
هه موکاریک به باشی و بی گرو گرتی نهروا ؟ . منیش وتم .

« له هه مو وه ختیکا کار به دهستی حکومت واسته یه له بهینی حکومت و
شه عبدا ، نه گهر نهو کار به دهسته باش و ئارده زوی له ریکو پکی و هیمنی بو
نهو هه م حکومت خوشنود نه بی له شه عبه که ی هه م شه عبیش خوشنود نه بی
له حکومت ته که ی ، نه گهر خو نه م کار به دهسته ش باریکی تری ویست دیاره
هه مو وه خت ته نگوچه له مه نه بی ، وه من ئومید نه کم - وه کو وایه - که ئیوه
لهو پیاوانه بن که شه عبی سوله یمانی هه مو وه خت دلی به حکومت ته وه بیه ستری
وه حکومتیش خوشنود بی له م شه عبه . » . زمانی قسه کردمان سهره تا عهره بی
بو ، له پاشا هاته سهر کوردی به لام کوردیه که ی زور به هیز نه بو .

ئینجا من وتم : ئیمه قهومیکی کوردین ، بیجگه له دهستگرتن به داوینی
قهومیه تی خومان وه هیچی تر که لکان ناگری . « نهویش وتی : « ئیمروژ
ته نه دهستگرتن به قهومیه ته وه بهش نا کانه بی پیاو خهریک بی بو چاک
کردنی ئابوری و به خیو کردنی سامانی قهومیش » . نه م قسه یه م زور پی خوش
بو چونکه باورری من له سهر نهو یه که جاران دور نه بو هه ر خوینده واری
کورد پیش بخا به لام ئیسته به هوی نه م گوررانه وه که کهوتوته جیهانه وه
ئابوری بو خوینده واری وه کو دوتاکی ته رازوی لی هاتوه چون نه م به بی
یه ک سهر ناگری نهویش به بی یه ک نایانگری .

ئیت هه ستاین و هاتینه دهر وه ، من چوم دیدنه یه کی حاکم بهاء الدین قطب و
قازی شیخ محمدی خالم کردو هاتمه وه بو مال وه . به پیچه وانیه ی چاوپی کهوتنه .
که ی جارانه ی سهرای سوله یمانی ، نه مجاره به چول هاته بهر چاوم بو

— ۸۸ —

شتی چاکي بو بنوسر بتهوه ئاشناي بادهيه که ، ئیسته دوکانیکی گرتوه لهسەر جاده کهی سابونسکه ران ههم مه کته بهو قوتابخانه بهتی ، ههم شوینی نوستن و چیشخانه بهتی .

شا کرفتاح به دیدنی هاتبوهوه بو سوله یمانی تهلهفونی بو کردم که چاوه ریت ته کهم ، شهوی سه ط ههشت چوم بولای توزی دانیشین و ئیتر هاتهوه .

ئیمرو له باخچهی گشتی کوبونهوهیه ک کرا بو بو بلاو کردنهوهی دیلوم .

ههم کوبونهوهیه تهوه بو که ادارهی مهحالی له سوله یمانی دهورهیه کی شهش

مانگی کردبوهوه بو تهوه ماموستایان پی بگه بهنی بو بهر بهست کردنی نهخو-

بندواری ، تهمانه (۸۶) کهسیان له پیاوانی دینی بون که له لادی کان و

هه ندیکیش له ناوشارهوه هاتبون چوبونه دهوره کهوه ، (۷۵) یان له ده رجوانی

متوسطه و ثانوی بون ، (۶۶) یشیان له و کچانه بون که خویندنی متوسطه یان هه بو .

تهمانه بلاو ته کرینهوه به سه ر لادی و مه کته باکانا و هه ندیکیشیان

له مه کته به کانی ناوشارا بو تهوه پیاوه دینه کانیان ده رزی دین بلینهوه و

تهوانیتر یشیان به شایستهی خویان ، مه بهست له هه مویانا بهر بهست کردنی تهو

نهخویندهواری بهیه . جا تهو کوبونهوهیه له سهعات پینج دا کرا بو بو تهوه تهو

دیلمانه یان بدنی ، متصرف و تههلی دایه ره کان و تههالی و عامه چوبون .

منیش هه رچه نده بانگ کرا بوم بهلام بههوی لهش تیکچونهوه نه متوانی بچم .

روژی (۱۵) ی مانگ که روژی (۲۴) ی کاروانه کهم بو ، سه ره

به یان له پاش ته راش و نان خواردن چوم بو مه کته به کهی قادراغا ته ماشای

هه ندی کتیب و روزنامه کرد . ههم شوینه شوینی کتیب و روزنامه فروشتن

بو ، پاشان له گهل احمد زرنگ چوین بولای دوکتور جمال و هاتینهوه .

تهو روزه له لای قازی شیخ محمدی خال بانگ کرا بوم بو نیوه ررو چومه

تهوی و هاتهوه ، عه سه عبدالله زیباری و انور بامه ررنی و هه ندی کهسی تر

هاتنه لام و ئیتر ده رنه چوم ، شهوی شیخ محمدی خال و برا کانی و چه ند کهسیک

— ۸۹ —

هاتن بولام له چیمه نی جهوشه که رامانوارد تا سهعات ۸:۳۰ پاش تهوه له بهر

تهوه له مالی قادراغای حاجی مه لا سمیدهوه تهلهفونیان بو کردبوین تهو تهو-

بیلیان بو ناردین له گهل احمد چوین بو تهوی ، شا کرفتاح و فایق هوشیار

لهوی بون .

قادراغا کوشک و باخ و چیمه نیکی خوشی هه بو کهوتبوه روزاوی شاره-

کهوه له سه ر ریگه ی کهر کوک . که چوین میزیککی جوانکیلانهی

رازاندبوهوه . تیشکی زیررینی گولونی کاره با له ناو بادهی شه رابی سوری

دلرو بادا شه رابی شه ره کهی « نالی » هینایهوه بیرم که تهلی :

شه رابی له علی رومانی له « نالی » هه رانه بی مه زه ی ماچیکی لیوان ! .

به زمه که تاجرانه بو ! ، تا سهعات ده لهوی بوین و ئیتر هاتینهوه .

روژی (۱۶) ی مانگ که روژی (۲۵) ی کاروانه کهم بو روژی

هه یی بو ، له پاش تهوه که هه ندی کهس هاتن بولام ده رجوم ره وه بازارر

هه ندی به بازاررا کهه ررام ، بازارریکی پاک و پوخت و ریکوپیک هاته

به رچاو ، جاده کهی له م سه ر تا تهو سه ر قیرتاو کرا بو ، دوکانداره کان له

ئاسایشی بازارر خوشنود بون ، دو گوزه ری تیدا هه یه ، هی « وه سمان پاشا » و

هی « نه قیب » تهمانه بازارگان و هه ندی جلوه رگ دروی تیدایه ، راسته

بازارره که هه مو جو ره دوکانیکی لی هه یه ، میوه و سه وزی فروشه کان

تهوان پیکه وهن .

له سوله یمانی هه ره لهو راسته بازارره دا شه کرشکین دروست ته کری ، ههم

شه کرشکینه هه موی زه رده ، ده مه کهی پولایه ، به زه نگیانه ته برارینهوه ،

تهمه ده ستر کردیکی جوانی سوله یمانی به .

کانی جمه هات چوم بو جمه ، سوله یمانی هه مو شافعی مه زه بن له یه کت

شوین نوین ته کهن که پی ته لین مزه گهوتی کهوره ، وه یا مزه گهوتی « کاکه جمه ده » .

سهیر ته کهم وه کو پوره ی هه ننگ له هه ره چوارلاوه خه لکی لی کوبونهوه ،

ریگه کان وه کو ریچکھی میروله بهو جوړه بون .

هم منگه وته به کهم منگه و تیک بووه له ده وړه یی پیراهیم پاشای بابان له سوله یمانی له (۱۷۸۳) میلادی دروست کړاوه ، له (۱۸۸۹) نه نه نیشته قاپیه گه وړه که یوه - که نه چیته حهوشه که یوه - مه نارویه کی بو کړاوه ، چونیته تی نیسته ی :

حهوشه به کی گه وړه یه ، له ناوه راستی حهوشه که وه حهوزی ناوه و سه ره - که ی داپوشراوه و به ده وړیا به لوعه یه ، به ده وړه ی حهوزه که دا به رده نویژه ، جنوبی حهوشه که بهر هه یوانیکه له بهر هه یوانه که وه نه چیته ژوری منگه وتی جمه که . هم ژوره له گهل نه وده شا که زور گه وړه بو « ۳ » سال له مه وپیشتر هینا له لای روزاوا یوه به یارمه تی خه لکی شاره که هه ندیکي تریان خسته سهری ، هم ژوره له سهر کولانی شه وده چنه د قاپیه کی هه یه . هم به شه تازه یه به رزتره له به شه کونه که ، سهری هه مو ژوره که به دار گیراوه ، له ناوه راستی منگه وته که دا له به یی دویا یه دا ته ختیک به به رزیه وه دروست کړاوه قرآن خوین نه چیته نه وی له پیش وده ختا قرآن نه خوینی تا خه تیب له به رانه ریه وه نه چیته سهر منبر ، هم ژوره شه ش هزار نویژ که ریگ نه گرت . گورری هه ندی له پاشا کانی به به له نه نیشته هم ژوره وه یه .

ئینجا به بهری شمالی حهوشه که وه هه یوانه و له پشت هه یوانه که وه ژوری نویژی پنج فوزه یه ، بهری روزلاتی هم ژوره چنه د ژوریکه بو فقی و مه لا ، ژوریک له سهره وده نه وه کتیبخانه کی شیخ معروف و کا که جمده داخواه ، بهری روزاوا ی ژوری فقیه کان و مه زاری کا که جمده - که له « ۱۳۰۵ » هجری مرده و له وی نیژراوه - شه باکیکی به سهره وده یه و له سهر شه با که - که وه به رده یه کی سه وزه ، ژوره که پرر فورش کړاوه ، چنه د له وحه یه کی ثایاتی قرآن - که به خه تیکی گه وړه و جوان نوسراون - هه لو اسراون ، چنه قرآنیکشی لی یه . زورتر خه لک که له نویژی جمه نه بنه وه نه چن زیاره تی

نه کهن ، به رده می مه رقه ده که سه کویه که هاوینان جه ماعه تی شیوان و خه و تان له وی نه کری . بهری روزلا تی حهوشه که ش ناوده ست و وسلخانه یه . هه روه ها له بهری روزاوا ی حهوشه که وه ژوری حافظه کانه که قرآنی تیدا نه خوین . له کوردی دا که و ترا حافظ یانی کو یرو بی چاو .

حافظ له ولاتی کورده واری و له پیش ده وړه ی کا که جمده سهر گردان بو ، هه وانه ی که بی چاو و کویر بیونایه بو باری ژبان به فله اکت نه ژبان و دامو و بی ده رده تان نه بون . کا که جمده هات نه مه ی کرد به رده وشت که نه وانه ی کویرن قرآنیان پی بخوین وده خوی له منگه وتی گه وړه دا شوین و جیکه ی بو چاک کردن و ماموستای قرآن خوینی بو راگرتن و نان و شوربای بو نه ناردن . بهره بهره هم رده وشته به رده ی سه ندو له هه مو لایک کویر بو خویندی قرآن روی نه کرده سوله یمانی . خه لکی شاره که ش پیاوانه ده ستیان دایه و له جل و بهرگ و مه ساری پی تر یارمه تیان نه دان . ورده ورده سوله یمانی بو پی گه یانندی حافظی قرآن وه کو نه زه هری میسری لی هات بو پی گه یانندی علمای دین .

هم رده وشته تا هم تاریخه هه ر رو له زیاده یه و بهم هویه وده نیسته حافظ له ولاتی کورده واری مه گهر به ده گمن نه بی نه گینا هه مو یان قرآنیان له بهره و هه م ناو و هه م ژبانان باشه .

له روزی جمده دا هه مو شاره که نه چن بو نویژی جمه حهوشه و ژور هه مو پرر نه بی شوینه که یان پی ته نگه . باوه دریکي واهه به که له شویکی تیش نویژی جمه بکن ، به لام من که سهری ده ورو به ره کهم کرد ته ماشام کرد شوینی تر هه یه بیخه نه سهر منگه وته که ، نه وه بکری باشته له وه که بکری به دو شوین هه رچه ند فتوا ی شه رعیش هه یه به لام عاده قی « ۱۷۲ » سال تیک نه چی . چومه ژوری منگه ووت خه تیب پیاویکی گه نج شیخ محمدی شیخ عمری ناو بو ، چوه سهر منبر له پیشا به کوردی و ئینجا به عه رده ی خوتبه ی خویند ، هه م القای هه م باسی هه ر دوکی زور باش بو ، پاش نویژ چوم زیاره تیکی

مهزاري کا کہ ہمدم کردو له مالی شیخ مصطفیٰ خال بانگ کرا بوم چوم
بو تهوی ، چند که سیکی تریشی لی بو ، نان خورا و هاتمه وه ، عسر چه ندپ
کهسیک هاتن بولام ، پاش تهوان چوم بو گهرران تالای تهو کوشکه
تازه به کله روزاوی شاره که وه دست پی کرا وه پی تهلین «مالی هسانه وه»
دار الاستراحة . «همه وه کو ئوتیلیک وایه که مدیریتی خه قی ئاسن
دروستی ته کاو هیشتا ته و او نه بو بو . تاریک داهات هاتمه وه ، شهوی چوم
بو مالی شیخ محمد بولای شیخ مصطفیٰ شیخ نجیبی قهره داغی و پاشان
له گهل شیخ نجم الدین هاتینه وه لای ئیمه تا ساعات یانزه دانیشتن و تهو
روشت و من نوستم .

روژی (۱۷) ی مانگ که روژی (۲۶) کاروانه کهم بو ، سه ره له بیان
مدیری انحصار عبدالحالق قطب و همه ره سول هاتن بولام هندی دانیشتن و
قسه به کان له چونی دوکانه وه کرد و پاشان تهوان روشتن و منیش ده رچوم
هه ندیک تر به ناو شارا گهررام ، بو نیوه درو جلالی امین به گت بانگیشتنی
بو کرد بوین له گهل عزیز ته فندی مدیری معارف و دو کهس له ماموستای
پیشه سازی - که تازه هاتبون - چوین و هاتینه وه .

مه لا رحیم هات بولام ، اجازه به کی عیلمی له مزگه وتی شیخ محمود هه بو
مه لا رحیمی په رخی تهیدا به مه لا محمد امین ناویکی شاناخسی ، بانگیان
کرد بوم بو تهو اجازه به ، له گهل مه لا رحیم به عهره بانه چوین . من پیم خوش بو
اجازه به کت بینم . چونی ته اجازه ته مه به له هه مو ولاتی کورده واری دا :-
فقهی سه ره تا دست ته کا به خویندن له فارسیه وه بو عهره بی ، به ره به ره
صرف ، نحو ، منطق ، کلام ، اصول حکمت ، تفسیر ، حدیث ،
به لافه ، ریاضیات ، فقه ، عروض ، هه مانه هه مو ته خوینی . له ده ساله وه
تا پانزه سال له گهل هم خویندنه دا خهریک ته بی . پاشا تهو مه لایه که هم
له لای خویندوه - به تایبه تی له ده وری ئاخرا - دینی اجازه ی عیلمی ته داتی .

هم اجازه نامه به بو هم عیلمه و بو هم ریگه به وه کو « دیلومی » دانشسارو
دانشگا - الکلیه والجامعة - وایه بو تهو ریچکه به . اجازه نامه کهش ته مه به :
ته لی « تهوا له بهر ته وه که هم پیاوهم به شایانی هم عیلمه زانی هم اجازه مه
دایه وه کو چون ماموستا کهی من به منی داوه . ئینجا باسی ته وه ته کا
که تهو ماموستایه ش له کی وهر گرتوه و ته ویتر له کی وهر گرتوه تا ته بیاته وه سه
پینغه مبه درودی خوی له سه ربی . بو هم اجازه به هه مو فقهی و مه لای تهو
شوینه و خه لکی تر کو ته بنه وه ، سه روز شای و ئاهه نگه ، له ئاخو روزا
کو بونه وه ی ره سمیه ، خه لکی تر بانگ ته کهن و هه مو دا ئه نیشن ، دو کهس
له فقهیه کان هه ندیک له قصیده ی بردیه به ده نسکی بهرز ته خویندوه و ته وایت
بوین ته سیننه وه ، پاش ته وه چه ند ئایه تیک له قرآن مه لایه کت ته بخویندوه ،
ئینجا یکیک هه لئه ستی تهو اجازه نامه به وه کو خوتبه ته بخویندوه . اجازه
نامه که به عهره بی به ، پاش ته وه قرآنیکی تر ته خوینری .

له پیش ته مانده دا جبه به کت و میزه ریکت ئاماده کراوه و خراوه ته بوخچه وه ،
ئینجا جبه و میزه ر دین له به رده می ماموستا که - وه یا مه لایه کی تر عالمی به رزی
تهو شوینه - دایته نین . فقهیه که ته چیت به رده می ، تهو کهسه جبه که ته کاته
به ره فقهیه کهو میزه ره که ته به ستی به سه ریه وه پی ته لی « پیروزی » - ته وه ئیت
بو به مه لا .

ئینجا تازه مه لا به ماموستا کانه وه ته سور ریته وه ده ستیان ماچ ته کاو هه مو
پیروز بای لی ته کهن . تهو اجازه نامه به ش که نوسرا وده وه تهو ئیت لای
تهو تازه مه لایه ته میندوه و ته بی به هی تهو . له پاش تهو که شه کراو
خورایه وه بلاوه ی لی ته کهن .

که چوم بو اجازه که فقهیه کان له ژوری مزگه وته که دانیشتون ، مه لا کان
له بهر هه یوانه که دانیشتون ، فقهیه کان چامه ی برده یان ته خویندوه ،
ژوری پی نه چو شیخ محمدی خالیش هات ، جبه و میزه که یان هینا له بهر ده می

لهوا دایاتا ، له سهعات ۳۰-۳۱ اجازه نامه که خوینرایهوه ، پاشان مهلا
همه مین هاته بهرده می شیخ محمد - مهلا همه مین کورریکی گه منج بو - شیخ
میزه ره که می بهست به سه ریبه وه و جبه که می کرده بهری و پیروز بایی لی کرد ،
لهویش به مهلا کانه وه گهر را دهستی هموی ماچ کردن و ئینجا چو دهستی مهلا
رحیمی ماموستای خویشی ماچ کرد ، شه کراویان هینا خوار دمانه وه و هه ستاین و
من هاتمه وه بو ماله وه .

شهوی مهلا مصطفی حاجی مهلا ره سول و هه ندی که سی تره اتن بولام ،
تادرنه نسکیک ، پاش رویشتنی لهوان و تاریک له سهر « ئاکری » بو روژ -
نامه ی ژین نویسی و نویسم .

روژی (۱۸) ی مانگک که روژی (۲۷) ی کاروانه کهم بو سه ره له بیان
شیخ مصطفی شیخ نجیب و چه ند که سیک هاتن بولام ، پاش لهوان
دهر چوم بو سه راو بازار و کتیبخانه کان .

چومه کتیبخانه ی که لاویژ قانعی شاعر لهوی بو هه ندی قسم له گهل کرد
له لایهن شعرو آهده به وه ، زور له وه ی لهوته وه که به چاوپي که وتنت خوشنود
بوم . ئیتر لهویشه وه چوم بو « مه کته به ی گشتی » داخرا بو ، نیوهررو چوم
بولای فایق و چوینه وه بونان خواردن و هاتمه وه ، عه سر به تنها سه ریکی
قهراخ شارم دا و بو نویژی شیوان چوم بولای قازی لهوی نویژمان کرد و پاشان
به کومه لی چوین بو مزگه وتی شیخ محمدی به رزنجی .

لهم مزگه وته سهر له نوی چاک کرا به وه شیخ نجم الدین بو بو به
امامی ، بو پیروز بایی چوین نویژی خه وتنا مان لهوی کرد ، شیخ نجم الدین
امامه تیکی باشی کرد ، له سهر سه کوه که له پاش گهر ران به مزگه وته که دا
دانیشتن چایان هینا خوار دمانه وه .

ئینجا لهوی به چوین بولای حاجی برایماغا - که له ئاوروپا هاتبه وه -
حه وشه و باخیکی پرر له گول و گولزاری هه بو هه ندیک دانیشتن خومان

خهریک کرد به قسه کردن له چوینه تی ئاوروپا وه و باس له ویلی ئینگلنهره و
ههرزانی و گرانی هه ندی له شوینه کانی لهوی ، ئینجا هه ستاین هه ره که
بو شوینی خومان .

روژی (۱۹) ی مانگک که روژی (۲۸) ی کاروانه کهم بو ، سهر له بیان
هه ندی کهس هاتن بولام پاشان له گهل مهلا رحیم چوین بو بازار . من لهو
شاله که له زاخو هینا بوم له سوله یمانی کردم به دهستی جلوه برگی کوردی
چوین مشکی و کلاو و پشتینیشمان بو کوری ، لهوی به چوم بولای فایق
تهله فونیکم کرد بو به غدا و چوم بولای مدیری انحصار ، شیخ مصطفی
خال هات لهوی به چوین بولای رمزی لهفه ندی و ئینجا هاتینه وه بومالی رمزی
بانگی کرد بوین بو نیوهررو ، ئیمه و شیخ احمدی خال و مهلا محمد بوین .
به راستی قوبولی له وه یه مالی رمزی دروستی له کهن .

عه سر له گهل عبدالله زیباری چوین سه ریکیان دا لهو مزگه وته تازه یه که
مالی حاجی علی آغا دروستی له کهن ، مزگه وته که کهوتوته به بی خوراوا و جنوبی
شاره که وه ، هیشتا تهوا و نه بو بو ، به بهردو گه چو شیلمان دروست له کرا .
لهم جوره مزگه وته تا ئیسته له سوله یمانی نه کرا وه ، هم ریکخته که می هم
که ره سه که می . لهوی به چوین بو مزگه وتی شیخ سهلام نویژی شیوانمان
لهوی کرد و سه ریکی ژوری فقهیه کانمان داو هاتینه وه .

* * *

چوینه تی را بوار دنی فقی له ولاتی سوله یمانی له وه یه هه ره مزگه وته به
له ندازه می خوی فقی تیدا هه یه ، له مانه له ژوریک دانه نیشن ، هه ندیکیان
که میان خویندوه بیان له لین « سوخته » له لای لهوانه له خوین که زوریان
خویندوه و بهم به شه یان له لین « مستعد » . سوخته کان خزمه تی مستعد کان
له کهن . مستعد کان له لای مه لای مزگه وته که دهرز له خوین تائه بن به مه لای
تهوا و اجازه یان له ده نی .

جوری ژبانیان همو ئیواره به کت سوخته کان ئەچن له گهره که ههر مالی نانیک دینن - ئەم مالانه خویان ئەم بریاره یان داوه - له شیوانیشا ئەچن چیش دینن ، بوشه کرو چاو مه ساری تریش ئەهلی گهره که که چاویان لیان ئەبی .

ئەم دەستە هێ فەقیانە به قنیات بوون ، ههتا ئەم دەورە هێ دواپی به له همو کوردهواری دا فەقی بو خوندن خوندویهتی ، له مانە علمای زور گهوره گهوره هه لکه وتوون . ئەمانه چرای خوندەواری یان به دەستەوه بووه ، ئەمانه به هوی عیلمه که یانه وه بونه ته هوی ئەوه که بیگانه کوردی ناسیی ، له سه ره تای ئەم سه دهی بیسته مه وه گورانی زه مان چونی هتی ئەوانیشی گورریوه . مه لا کانی ئیسته زیاتر به هوی مانگانهی حکومه ته وه ئەژین ، به پیچه وانە هێنه کانی پیشوو ، مه رده مه که به همو جور خزمه تیان کردون و ئەم مه لایانه پایه یکی به رزیان له کومه له دا هه بووه به گه و ره و پچو که وه شه رمیان لی کردون .

دوکان

سوله یمانی — دوکان
(٦٧) کیلومه تر

دوکان دی یکی پچوکی بیست مالی به له شیاالی روژاوا ی شاری سوله یمانی - یه و وه که وتوته سه ر روباری « زی

کوی » یه وه . فرمانی ئەم دی به توتن کردن و قه یاخه وانی بووه . ئەم گونده تا ئەم سالانه ی دواپی به هیچ ناویکی نه بووه تنه ا ئەوه نه بی ریبازیک بووه له سه ر ئاوه که بو قه لادزه و ولاتی کویه و هیچی تر . له م ئاخره دا حکومه ت که وته سه ر ئەوه بو ئەوه که له ئاوی ئەم روباره که لکیک وه ربگری له و شوینه دا « به ره ست - سه د » یک دروست بکاو ده ریاچه یه کت پیکه وه بی هم بو ئەوه له ناسیی لافاو بی وه ی بی ، هم بو به کاره یانی ئاوه که ی له کاتیکا که ئاوی دجله و زی پچو کت که م ئەیتته وه . به م هویه وه پر وره ی دوکان که وته ناوه وه به هوی شه ره که کانی عاله مه وه دوکان ناو بانگیکی زلی په یدا کرد . له ئاخه ر په له دا شه ریکه ی « دیمر » ی فه ره نسزی له ١٩٥٤/٢/٣ دا وه ری گرت به (١٦٨١٧٦٤٦٠) دینار وه بریاری دا که به ماوه ی (٣) سال دواپی بی بینیت .

ئەم پر وره یه عباره ته له دو ئیشی زور زل . یه که م « به ست » یک به دریشی (٣٢٥) میتر به به رزی (١٠٨) میتر . دو هم کونیکه گه و ره و چه ند کونیکه تر . له پاش ئەوه که به سه ته که دواپی هات له شیاالی به سه ته که وه به دریشی نزیکه ی (٤٠) کیلو مه تر وه له روژاوا ی شیه وه به دریشی نزیکه ی (٢٥) کیلو مه تر ئاوه که له و ده شته دا په نگه ئەخوا ته وه و ئەبی به ده ریاچه - یه کت ، به رزی ئەم ده ریاچه یه به سه ر ده ریادا (٥١١) مه تر ئەبی .

هه روه ها ئەو ئاوه ی که له و شوینه دا کو ئەیتته وه دانرا وه به (٦/٨)

بو ئاوايى دوكان ، ئەو ريگەيە كە ئوتومويل به سەريائە چو وە كە به سەر ماستدا بچيت ئاوا بو خشەي نە ئەهات ! لە گەردە بوريش بنەي ئەم شەريگەيە خستبوي به خويو به مە كينه ترسينەرو روخينەرە كانيەو .

لە ناو دى دوكان كە دەر چوین پاش ماوہيە كە كوتينەو سەر ريگە خوشە كەي شەريگە ، ريگە كە سەرەو ژورى بو ، پيچە كاني وە كە پيچى مار وابون ، ئەوانە مان برى و سەر كەوتينە سەر شاخ و گەردى « زيرراندول » . ئينجا تيشكى شارستانىەتي ئاوروپا دەر كەوت ! ، دەر كەوت لە شوينيكا كە تا ئەم تاريخە شوانيش رى نە كەوتوتە ئەو شوينە كە چى ئيستە ئالاي زانستى به شەريەتي تيا ئەشە كيتەو .

لە عاستى دارى «دوربە» - كە دارىكى گەورەيە لە سەر گەردە كە - كوشك و خانوى شەريگە دەست پى ئەكا . ئەم شەريگەيە لەو شوينەدا لە بەردو گەچ و كەرەسەي ئەو شوينە كوشكى پەر لەمايەي حەسانەو دى دروست كەردو بو كەربەدەستە كاني خوى ، مجلسى اعماريش ديسان گەلى كوشكى تری هەر دروست كەردو .

ئەم كوشكانە دو سەد كوشكيك ئەبن ، كەربا و ئاو و باخ و باخچەو ئەر كۆلەريان هەيە ، كليسەيەكى لىيە ، گازينو و لوقەنتە بو خويان هەيە ، هەموو جورە خواردن و خواردنەوہيە كە تيايانا دەست ئەكەوى ، مهندس و پياوى فەنى فەرەنسزى و ئەلەمانى ليرەدا ئيش ئەكەن ، موزفەكان بەژنو پياوہو پينجەسەد كەربەدستىك ئەبن هەمويان مهندس و كاري فەنى و عياىي ئەكەن ، كوشك و بناكان هەموو كەوتونەتە لاپالى كيوەكەو .

بەسەر ئەم ديعەنەدا چوينە خوارەوہ بو سەر بەر بەست و كۆنەكە ، كە گەشتينە بەر كۆنەكە لەجيبەكە دابەزين . ئيتروبارى «زى كويە» كە بە «زاي بچوك» بە ناوبانگە ليرەوہ ئەرروا . وەزارەتي اعمار پارەيەكى زورى داناوہ بو ئەو ئەم بەر بەستە لەبەر ئەم روبرارى زى بەدا بكري و دەشتى

ميليارد مېترى شەش گوشەيى ، وە پينج كونيش ئەكریتە بەستەكە بو ئەوہ كە ئاوہ كە بەرەلا كرا لەم كونا نەرە بررون . برريار وايە لەم ئاوہ هيزى كارەباي دەست بخري و ئەم هيزەش داناوہ بە هيزى (۲۵۰۰۰۰) ئەسپ .

* * *

روژى (۲۰) ي مانگك كە روژى (۲۹) ي كاروانە كەم بو سەرلە بەياني عبدخالق ئوتومويل ناردو لە گەل احمد زرننگ چوين بولاي ئەو و ئينجا هەرسىكان سەعات « ۹ » بەرى كەوتين چوين بو « دوكان » . جيبە كە بەسەر ريگە كەدا هاشەي ئەهات ، ئەو ريگەيە كە كيوەكاني « ياخيان » و « سورداش » ئەيانرواني بە سەرياو مەگەر هەر خوا بزاني چەندە بەرزبون ، لەولاوہ لوتكەي « پيرەمە گرون » ت ئەهاتە بەرچاو كە بە بەرزاني (۶۲۵۵) پى چو بو بە آسمانا .

بو سەعات يانزە گەشتينە ئەوى ، كويخا سمايلى تەلان لە دوكان خە بەرى وەر گرتبو كە ئيمە ئەچين نان و جيگەي جى بەجى كەردبو ، كە چوين چەند پياويك لە پياوہ كاني هاتن بە پيشوازمانەوہ ، كە دانشتين و توزى حەسانەوہ معاون پوليسى سورداش و مأمور مەركزى دوكانيش هاتن ، نانمان خوارد و سەعات ۳ هەستايين بە جيبەكەي لاي خومان بو سەر بەر بەست و ئيشەكە كە لە دوكان ئەكرى .

جارى هەر كە لە سولەيماني دەر ئەچى ئەگەيتە قليا سانس ئەمە بىكەي شەريگەي « بيتون فيرباو » ي فەرەنسزى كە ريگەي تاسلوچە - سليمانى چاك ئەكا ، بە هەموو جورە مەكينەيەك ئەو ناوہيان داگرتوہ ، ئەگەيتە دەشتى باوہ مەردە و باوہ گيلدى جادە كە ئيتەر لا ئەدا بو دوكان ، شەريگەي « دوميز بالو » ي فەرەنسزى - كە كاروبارى دوكاني گرتوہ - لەسەر حسابى خوى ريگەيەكى لەويوہ كيشاوہ تا ئەچيتە سەر ئيشەكەي خويان .

كە ئيمە چوين ريگەكە تا « گەردە بور » بە سەرياهاتين لەويوہ ئيتەر لاماندا

ئهستوريانی خستوه به سهریا ، به دوته لیش لیواریان بو کردوه ، زهلام و
ئوتومویلی پچوک به سهریا ئهرروا ، پیاو که به سهریا ئهرروا له پاش
توزیک رویشتن پرده که ئه کهوینه شه کو شوک . له سهر پرده کهوه زهلام
له خواره وه زور به پچوک ئه ییزی . به کهم ئوتومویلی که به سهر ئهم
پرده تی پهرری (۵۰) دینار ئافه رینیان دا به ئوتومویلیچه کهی . به
ئوه نده ماوه ریگهی سه چاره کت سعات ئوتومویلیان کورتر کردوتهوه .
ئیمهش چوینه سهری توزیک چوین به ولاتر وه کهوته جولانه کردن ئیتر
نه مانویرا برروین ! زهلامی واهه بو ئه یویست بپهرریتهوه که ئه کهیشته
ناوه راستی پرده که له جیگه کهی خوی دائه نیشته نه ئه مه بو برروا نه ئه مه بو
بگهرریتهوه ! . که ئیمه لهوی بوین ئوتومویلیکی خویان هات وه کو
بروسکه لی پهرریتهوه ، ههروه ها کارگهره کانی ئه ویش زور به گورجی
هاتو چویان به سهرائه کرد ، من چهند وینه بهکی ئه و دیمه نانهم گرت و ئیتر
گهر راینهوه .

له گهر رانه وه دا بو ته ماشا کردن لا ماندا به لوقه نته که ، زور ریکوپیک و
به ویل بو ، چوینه بهر باره که سهر و پیسی کولامان خواره وه ، پیسی
وا ساردم له کهم شوین خواره وه .

له و کاته دا کابرایه کی کریکاری کورد هات پیسی بخواته وه ، لیم پرسی
خه لکی کویت ؟ . وتی : مه رگه . وتم روزانه کهت چه نده ؟ وتی : « ۳۵۰ »
فلس . وتم چون ئه مه ئه خوینه وه ؟ وتی : ئه گهر روزی دوجار نه بخومه وه
ئوقره ناگرم ! لیره دا توزی له چوینه تی گورران و شارستانی سهرم سوررما
که کابرایه کی مه رگه یی دنیا وای لی بیت لهو سهر شاخه که تا ئیسته به هیچ
جوره زهلامی نه دیوه به ئارهزو پیسی سارد بخواته وه و بلیت ئه گهر نه بخو-
مه وه ئوقره ناگرم ! .

ئوهش دیاره که مه کینه ی کاره بای زور به هیز له شه ریکه به دا به گولوپه

بیتون بی به ده ریا بو ئه وه له ئاوه کهی که لک وهر بگیری .

لیره دا دوشاخ سهری هیناوه ته وه به سهر روباره که دا و زور زور به رزن
ئه یانه وی له مه عبه نیی ئه و دوشاخه دا « بهر به ست - سه ده » که بکری . گویا
له بهر ئه وه که ئاوه که لا بدنه تا بهر به سته که بکن ههر له ته نیشته وه شاخه -
که یان کون کردوه بو ئه وه ئاوه که به ویدا برروا ، له و ناوه دا بهم جوهره
بلاویان کردوته وه له گهل ئه وه خهرجی کونکردنی شاخه که له خهرجی
بهر به سته که وه نه بی که متری ! .

ئهم کونه به پانایی (۱۵) مه تریک و دریزی (۱۰۰) مه تریک ئه بی ،
به رزاییه کهشی (۳۰) مه تر ئه بی ، هه موی ههر به ردو شاخه وه هه لیانکولیوه ،
به راستی ئهم کرده وه یه شارستانی که سه ده ی بیستم ده ر ئه خا ، هه مو جوهره
مه کینه به کت له م کونه دا ئیش ئه کا ، کاره بای تیابه ، کریکاری که مه ،
کونه که دیوه ده ربووه . جوانوی تورر له به هارا که ئه کهوینه قهرسیله وه
چون به بی عزیه ت قهرسیله که ئه ماشیته وه ئهم مه کینه نهش به و جوهره ئه و
به ردو شاخه ئه ماشنه وه ! .

که ئیمه چوین مه کینه به کی تر چیمه نتوی ئه هینا خهریکی ئه وه بون که
ئه شکه وت و که له بهر کانی ئهم کونه به چیمه نتوو کونسکرت سیواغ بدنه ،
به رده یی کونه که یان تا پینج مه تره به کت ئه چوه ناوه وه سواغیان دا بو ،
له ده رده وه به مه کینه به رد ورد ئه کرا و ئه هاررا ، چیمه نتوو ئه گیرایه وه ،
ههر به مه کینه ئه براه سهر کاره که ، له سهروی ئهم کونه وه دو کونی تر
له شاخه که کراوه .

له بهر ئهم کونه دا به سهر روباره که وه به ته خته و سیم پردیک کراوه ،
دریزی ئهم پرده (۱۵۰) مه تریک ئه بی ، (۳۰۰) مه تریک له روباره که
به رزه به پانایی چوار مه تریک . دروستکردنه کهی ، سیمی ئهستوریان
له م بهر بو ئه و بهر را کیشاوه له شاخه کانیان قایم کردوه ، ته خته ی دو ئینجی

— ۱۰۲ —

هزار غمره پی به کانیه وه له هه مو کونو قوژ بنیکا ئیشی نه کرد ، مه کینه و کریکار به شه وو به روژ له ئیش کرد نابون .

ئیترا گهر راینه وه تائه مانه مان کرد سهعات بو به پینچ و هاتینه وه بوسهر روباره که و گه یشتینه سهر قه یاخه که و به قه یاخ پهرینه وه ، له میرزا روسته میش قه یاخیکی تر هه یه له ویش پهرینه وه ، له « سندولان » یش یکیکی تر هه بو له ویش ههر پهرینه وه .

یهکی له قسه کانی ناو ئوتومو بیلی ریگهی قه لادزه مان - که زور پیوه خهریک بوین - باسی بی ئاوی نهسته مول بو که ئاوی خواردنه وه زور که مه ، نهو باسه کاری تی کردین ، که له دوکان دهوچوین تینویتی روی تی کردین تا گه یشتینه سهر کانیه که ی « گورری کولک » ئاویکان خواردنه وه ، قادراغای حهسه ناغا به سهر کریکاره کانی ریگهی نه شغاله وه بو له ویدا شوتیه کی هه بو له دهی خوی گرتنه وه و دای به ئیمه وتی له ریگه دا نه وه ک تینوتان بی بیشکینن بیخون . پاشان که شوتی شکینرا بو نه گبه تی ئیمه نه ویش سپی بو ۱ .

ریگهی ئهم ماوه یه قیرتاو نه کرا بو که چی ههر به لاپالی کیوه که شاهه لئه - زناين و روبه روی نه وولاته نه بوینه وه که کویستانه به رزه به ناو بانگه که ی کورده واری « قه ندیل » ی لی یه و له ههر شوینه نه شوینیک له « ۷ » هزار تا (۸۰۰ ، ۱۱) پی روبه روی ئاسان بوته وه .

— ۱۰۳ —

قه لادزه

دنیا بو به شه وه ، گولوپنی کاره با که ی سندولان جریوه ی نه سات ، بو سهعات ۳۰-۸ چوینه ناوشاری قه لادزه و چوینه دایه ره ی انحصار ، ئاگادار بون که نه چین شوینیان چاک کردبو ، نانیان دروست کردبو ،

عبدالله دهرویش و کمال نهفه ندی لهوی کار به دهست بون ، دانیشتین تا سهعات ۱۲ نانمان خواردو پاش توزیک نوستین .

روژی (۲۱) ی مانگک که روژی (۳۰) کاروانه کم بو ، سهر له بیان که ههستم توزی به ناو باخی حهوشه که دا گهر رام ، باخیکی ناخوش نه بو ، پاش نانو چا خواردن له گهل عبدالحالق و احمد زرننگ چوین بو سهر ، قائمقام طاهر شاباز بو ، هه ندیک لای دانیشتین ، نهوان که وته قسه کردنی ته نگو چه له مه ی توتنه وه .

له وولاته دا ههر توتنه که ریک اجازه ی چهند دونه یکی دراوه تی ، پاشان گویا و تراوه به فهرمانی متصرف دونه زیاد کراوه خه لکه که له سهر نه و نیازه توتنیا ن زیاد له نه ندازه ی دونه کان کردوه ، مدیری انحصاریش نه یوت مه بهستی متصرف له فهرمانه دا وانه بووه که بهم جوهره بلاو بوته وه ، توتنی زیاده زهوت نه کری .

من و احمد زرننگ ههستاین هاتین له گهل مختاری قه لادزه و شیخ محمد امین ماموستای مه کتهب هاتین بو گهر رانی ناوشار .

— ٩٠٤ —

هم شاره کاره بای نی به به لام چرای لوکس هه تا بلیت زوره ، رادیو پاتریه ، بورریه ی ئاو به هه مو لایه کارا کیشراوه هیشتا ئاویان تی بهر نه دراوه ، نه یانهوی ئاوی هم پرورژه یه له بیر وهر بگرن ، بهم نیازه دو بیریان به بهمپ هه لکه ندوه له ته نیشتی شاره که وه ، خهریکی بیرى سه به من ئه وه خته گویا ئاوی ئه مانه هه مو بهشی شاره که ئه کاو ئه یخه نه بورریه کانه وه ، تاقه جاده یه کت له ناو شاره که دا هه یه خراب نی به به لام هیشتا قیرتاو نه کراوه ، دوکانه کانی زورترن له کهم ، دو مزگه وتی تیدایه .

چوینه مزگه وتی گه وهره قورره کاری تیدا ئه کرا بو زیاده چاکت کردنی ، مه لا محمد مه لای ئه وه مزگه وته بو ، مدرسه که حه وشه یه کی تر بو قاپیه که ی له ناو حه وشه ی مزگه وته که دا بو ، هه شت نو فقه ی هه بو ، هه ندیکیان (جمع الجوامعیان) ئه خویند ، مه ندیلی سپیان دا بو ده ور سه ریان و که واو سه لته یان له به را بو . به ئه ده بیکه وه له خزمهت مه لادا به چوکا هاتبون . مه لا تا ئیسته پینج اجازه ی عیامی داوه ، چایان هینا خواردمانه وه هه ستاین له پاش ئه وه که توزی به بازارره که دا گه رراین هاتین بو مه کته ب ، له ناو بازارره که دا له چه ند شوینیک چاوم به روژنامه ی ژین که وت درابو به دیواره کانه وه ، لام وا بو له بهر ئه وه بو که ئا گاداری تا پوی خانوه کانی قه لادزه ی تیدا بو .

هاتین بو مه کته ب ، قه لادزه تاقه مه کته ییکی ابتدائی لی به شهش پوله ، بنای مه کته به که تازه بو مه کته ب کراوه ، مدیری مه کته ب له گه لمان هات چوینه هه مو پوله کان ، ئه وه مندالانه که تا ئیسته هینرا بون خرابونه مه کته به وه گه یشتبونه (٧٠) ، هه مو قوتاییه کان (٣٠٠) بون ، ئه مه ئه وه ئه گه یه نی که چه زکردن به خویندن هه یه له قه لادزه . له دومنالی زور پچکوله م پرسى - که تازه هینا بونیان - وتم چه ز به چی ئه کهن ؟ وتیان به خویندن .

له روژه لاتى شاره که وه گر دیکى گه وهره هه یه نوخته ی پولیسى به سه ره وه یه ،

— ٩٠٥ —

له وه ختی خویا دو روبر بهم لاو به ولای گرده که دا رویشته ، روبر (زى) پی ئه لین . قه لادزه ناوه که ی له م دو (زى) وه وهر گیراوه . واته : قه لای دوزى - قه لادزه . ئیتر هاتینه وه بو دائره ی انحصار . دائره ی انحصار وه کو « دار الضیافه » ی قه لادزه وایه . عبدالله ده رویش پلاویکی سه درى به هه مو به زمیکه وه دروست کردبو ، نانمان خواردو پاش ئه وه قائمقام هات بولامان و سه عات ٣٠-٣ بهری که وتینه وه بو سوله یمانی ، له ریگه دا توز به هیلاکی بردین .

وه ختی بانگی شیوان گه یشتینه چاخانه که ی « کانی سارد » لاماندا ، کابرای چایچی رادیوه که ی له سه ره عهره یی بو وتم بوج نا یخه بته سه ره کوردیه که ؟ وتی شو فیره که ی ئیوه ئه یخاته سه ره عهریه که ! . وتم باو کم حکوم رادیوی کوردی بو ئیوه دا ناوه ئه گه ر ئیوه نه یکه نه وه کی بیکاته وه ؟ ! کابرای چایچی زور ته ریق بو وه وه ، وتم که واته هه تا کوردیه که هه به هه مو وه خت ئه وه بکه ره وه ته ریق مه به وه ، بو سه عات ٣٠-٨ گه یشتینه وه ناوشار هه ره که چوینه وه بو شوینی خومان . له قه لادزه ده ست نه که وتی خانو کاری کردبو سه ره ده سته ی کار به ده ستان و غه بری ئه وانیش .

پرسیاریم له عبدالله ده رویش کرد وه لامیکی دامه وه ، وه لای وا بیدنگ - که رم که م بیستبو ! ، من سه برم کرد ئه مه له گه ل « ئه خول » دا زور لیک ئه چن ، لیم پرسى ئاشنایه تی توو ئه خول چی به ؟ . وتی : « والله شتیکی وانیه هه ر براین و هیچی تر ! . » ئیتر من هیچم پی نه وترا ! . قه لادزه - سوله یمانی (١٣٠) کیلو مه تر بو .

* * *

روژی (٢٢) ی مانسک که روژی (٣١) ی کاروانه که م بو سه ره له به یان ته راشم کردو جله توزاویه کانم گورری و چومه ده ره وه . چومه لای سه رتا - شیکت سه ری چاکت کردم به لام باش نه بو . غفوری حاجی مه لا سمید

— ۱۰۶ —

بانگیشتنی کردیو بو « زرر گویز ». ویستم تهلهفونیک بکهم بو خانه قی دهستم نه کهوت . ساعات ۱۲ له گهل قادر مصطفی و احمد زرنگک و نه وره هانی تا پوو مدیری حه پسخانه به جیبه کهی قادر رویشتن .

سلیمانی - زرر گویز (۱۹) کیلومتره . تاغه چیته باخه که (۲۲) ه . به (۴۰) ده قیقه چوینه نهوی ، زرر گویز گوندیکه له جنوبی سوله یمانیه وه . مه کتبه و مستوصفی لی به ، له سه روی دی به که وه باخیکه ، نه م شوین باخه دو سه سال له مه و پیشتر بیشه لانی و شوینی پیاو خراب بووه ، ئیسته کراوه به باخ و لاله زار ، ئاویکی ساردو زوری هه به ، به بورریه نه م ئاوه به ناو باخه که دا بلاوئه کریتنه وه ، له سه رکانه که سه کوو شوینیکی باش دروست کراوه بو دانیشتن ، نه م باخه (۲۵) دونم زهوی داگیر کردوه ، هه مو جوړه میوه به کی تیدایه که به ره وشتی تازه و فنی مام مـ هـ مو به ته م نیکي « ۶۵ » سالیه وه به خیوی نه کاو باخه وانیه کهی نه کا .

له پاشا وه کوتی گه یستم (۹۰۰) داری سیوو (۸۰۰) قوخ و (۲۰۰) هه لوژدی نه مریکی و (۵۵) گیلایسی ئیران به هه مو چه شنه که یه وه و (۳۰۰۰) بادامی دیم و هه ندیک هه رمی نه مریکی و (۱۰۰) داریکی قه یسی له گهل هه مو جوړه تریه کی زور له م باخه دا هه به ، سیوه کان به لانی که مه وه هه به سیانان کیلویه کک نه بون ، تری وام له که م شوین دیو ، نه م شوینه (۸۰۰) پی له سوله یمانی به رزتره . دیمه نیکی دلگیرم هاته به رچاو ، خوزگا میوه کی کورده واری به و جوړه هه موی پی نه گه یه نرا . داخه که م کامیرا که م له بیر چو بو وینه به کی نه و شو به بگرم .

که ئیمه چوین باب به علی شیخ محمود و خالد نه قشبه ندی و کیلی متصرف و صبحی یعقوبی قائمقامی مرکز و فایق هوشیار و مدیری پولیس و مدحت رئیس تحریر و رؤفی شیخ صالح و خاله مچه ش لهوی بون له گهل گه لیکی تر ، نانیکي باش دروست کرابو ، خه پیریکی زراعی نه مریکیش لهوی بو چه ند په رده .

— ۱۰۷ —

وینه به کی نه و شوینه ی گرت . احمد و فؤاد معلم و برنیچی زرر گویز رویان لی نام له گه لیان وینه به کان بگریت ، قسم دا و نه مریکیه که وینه کهی گرتو خیرا شور دیشیه وه . پایه ی گهرما (۳۰) بو . سه خانویش بو باخه وانه کان کرابو . پاش نان خواردن نه وان خه ریکی گه مه و گالته ی فاقه ز بون ، منیش به گهرران و سه یرکردنی دیمه ن و خویندنه وه خه ریکی بوم ، ساعات بو به ۳۰-۶ به ری کهوتینه وه بو سوله یمانی بو ۱۵-۷ هاتینه وه و هه رکه بو شوینی خومان . شهوی هه ندی که س هاتن بولام باسمان باسی نوکات قسه ی نه ده پی بو . روژی (۲۳) مانگک که روژی (۳۲) کاروانه که م بو روژی هه پی بو سه رله به یان هه ندی که س هاتن بولام ساعات بو به ۱۵-۹ له گهل فایق هوشیار چوین بو گهررانی ناوشار ، له پیشا چوینه باخی گشتی .

نه م باخه کهوتوته روژاوی شاره که وه شوینیکی به گهره پی (۳۴) هزار مه تری چوار گوشه ی . داررشتی به ردی بناغه کهی له سالی « ۱۹۳۹ » دا بووه ، به ره به ره ده ستکاری کراوه بو چاک کردنی . چوینه تی ئیسته ی که من چاوم پی کهوت له پیشا چاوم به تابلویک کهوت به خه نیکی گهره نوسرا بو (باخی گشتی) نه م به سه ر دهر گا گهره ئاسنه که یه وه دا کو ترا بو ، ده وره ی نه م باخه به دیواری گه چ و خشتی سور دیوار کراوه ، به تاییه تی لای روژه لات و جنوبی به شیشی ئاسننی ره نگاو ره ننگک ئیمسال په رژین کرابو . که چوینه ژوره وه هه موی چیمه ن و گول و دار بو ، به ش به ش کراوه ته وه ، له به نی به شه کا نا خیانی راستی چه ورژ را کیشراوه ، روخی خیابانه کان هه مو داره ، له و دیوی داره کانه وه گولی ره نگاو ره ننگه ، له و دیوی نه وانه وه له هه مو شوینی به پانای دو سه دو سه سه ده مه تر چیمه نه ، توی چیمه نی تازه ی نه مریکیان ئیمسال هینا بو چیمه نه کونه کانیا ن هه لکیشا بو نه مانه یان له شوینی دانا بو ، له هه مولایک - چه له سه ر خیابانه کان چه له ناو چیمه نه کان - کورسی بو سه یران که ران دانا بو ، به بن نه م دارو گولانه دا ئاو

هارره نه کا ، له ناوهراسی باخه کهوه حهوزیکی تیا بو . ئاوی ئهم باخه ئاوه به ناو بانگه کهی کانیسکان بو ، لههمو لایه فواره ی بورره یه باسقه نه ی نه کرد .

ئهم باخچه یه سه روژ ژنان ئه چن بو سهیری و سه روژ پیاوان ، بی گومان ههر که سه که ئه چیتته ئهوی له تاپوی دیمه نو له سهوزی چیمه نو له بونی گولبه نو له گولپنی رهنگاو رهنگه که مو په ژاره یه کی له بیر ئه چیتته وه ، وه کو پرسم بو ئهم په ژرین و ئیشو کاره ی ئیمساله ی شهش هزار دیناریکی تیا خه رج کراوه . نیو سهعات راما نوار دو هاتینه دهره وه روه و سه ر چنار .

سه ر چنار - سوله یانی (۱۳) کیلومه تریه ، به چاره که سه عاتیک به ئوتومو بیل گه یشیتینه ئهوی . سه ر چنار شوینی سه یرانگای سوله یانی به ، سه ر چاوه و کانیه کانی خوی حهوزیکی بو خوی دروست کردوه ، له همو لایه کهوه ئاوه له ئه قولی ، به چوار ده ورا باخ و باخات و گولزاره ، ئیواران خه لکی شاره که بورا بواردن ئه چنه ئهوی ، چاخانه و گازینوو همو شتیکی لی بو به لام ئیسته ئه و نازه ی نه ماوه ، زیاتر ئه و فیکره یه هه یه که ئاوه کهی بدنه به ناوشار بو خواردنه وه ی شاره کهو مه کینه و شتی لی دانراوه ، ئیمه بو ئه و ئا گاداریه رویشتین .

له بناغه دا سوله یانی بو ئاوزوری به ناو بانگ بووه ، ئا و زوریه کهشی ئهمه بووه له وه ختی خویا چه ندکانیه ک به ده ورو بهری شاره که دا هه بووه ، ئهم کانیا وانه به گونج و کاریز هینراون بو ناوشار ، ئیتر ئهم ئاوه له گه ررا نا بووه له مال بو ئه و مال و له م مزگه وت بو ئه و مزگه وت . کانی وا هه بووه په نجا مالی کردوه ، ئهم مالانه ش ههر که له حه وشه ی خویانا حهوزیان کردوه ، به ده ورو بهری حهوزه که دا باخ و گولیان کردوه ، له دوره وه که سوله یانیت بهر چا و ئه کهوت پارچه یه دارو دره ختت بهر چا و ئه کهوت .

له پاشا به پی گوررانی شارستانی پرورژه ی ئا و له سالی (۱۹۲۹) ئه که وینه سوله یانی یه وه ، ئهم پرورژه یه کوششی حهوزه کانی کهم کرده وه و خویشی

بهشی نه ئه کرد ، به جرره جرر (۳۱۲۸) شوین ئاوی بهر ئه کهوت و ئه وانتر هیچ ، تاوای لی هات به شدارو بی بهش هاواری بی ئاوی لی بهرزه وه . ئاخر فیکره هینایانه سه ر ئه وه که ئاوی سه ر چنار بگه یینه سوله یانی و شاره که له م ته نکو چه له مه یه رزگار بکری . له م روه وه قسه له گه ل وه زارته ی اعمارا کرا ، وه زارته بو ئهم کاره (۲۲۹) هزار دیناری به ناوی قهرزو خورراییه وه دا به بلدییه ی سوله یانی ، بلدییه ش دهستی کرد به ئیش کردن و سه رده تایی ئیش له سه ر چناره وه دامه زرا ، ئینجا که چومه سه ر چنار سه یرم کرد : —

خانوو بهرزه یه کی تازه دروست کراوه ، سه مه کینه ی به می ئاورا کیشانو فریدان دامه زرینراوه ، ئهم مه کینانه به بورریه ی (۱۲) ئینجی ئاوه که له سه ر چاوه کهی سه ر چناره وه و ده ئه گرن ، له پاش ئه وه که ئاوه که به کولورین خاوین و پاکت ئه که نه وه ئه یده نه وه به و تانکیانه که له شپالی شاره کهوه بو عه ماری ئا و دانراون ، له ویشه وه به بورریه ی (۱۰ و ۶ و ۳) ئینجی به همو کوچه و کولانی ناوشاردا بلا و کراوه ته وه . ئهم مه کینانه له دهقیقه یه کا (۲۲۵۰) گالون ئا و و ده ئه گرن و به بهر زانی (۸۵۰) پی فری ده نه وه .

که من چوم یه کی له مه کینه کان له سه ر کاره بای هیزی تازه ئیشی ئه کردو خهریکی ریکخستنی دوانه که ی تریش بون ، ئهم کاره بایه له مه کینه ی ئا و شاره وه و ده ر گیرا بو . وه کو بوم ده ر کهوت ئهم ئاوه تا (۲۵) سالی تر به فراوانی بهشی شاره که ئه کا هه رچه ند له م (۲۵) ساله شدا ئا و دهانی ناوشار زیاتر پی .

ئینجا له ویوه چوین بو سه ر کارخانه ی چیمه تنوه که ، باسی ئه و له شوینیکی تر ئه کهم چونکه به تایبه تی بوی هاتمه وه . ئیتر هاتینه وه بو ناوشار بو نا و کولانه کان بو سه یرکردنی ئه و ره هه نو زیرابانه که ئیسته له ناوشار ئه کرین و ئه و خیابان و جادانه که هه ن .

سوله یمانی له لایهن جاده و خیابانه وه و نه بی له شوینه کانی تر پاشکه و توتر بی ؛ شه قامیکی پانی تازه له روژاوا یی شارده که وه بو روژهلالت دهر چو وه ، یکیک له کانیکانه وه بو سهر شه قام - واته له شیماله وه بو جنوب - همه یان ههر چه نده ئیسته وه کو له قهراخ شارابی به لام ماوه یه کی تر له ناوشارایه ، یکیکی تر به ناوه - راستی شاراههر له شیماله وه بو جنوب . همه یان تائه و سهر نه چو وه ، له ناوه راستی شه قامه روژهلالت - روژاییه که وه به (دهره - فلهکه) یه ک یه کی گرتوته وه .

ههر وه ها یکیکی تر له روژاوا وه بو روژهلالت ، واته له ریگهی کهر کو که وه بو سابونکه ران هه یه ، همه مانه شه قامی ههره گهر دن ، هی تریش هه یه ، به تایبه تی یه کهم شه قامی روژاوا - روژهلالتیه که ی . له ناوه راستی جاده که دا کوله که ی ئاسن بو کاره بای تازه داچه قینرا وه ، همه میتریشیان له ته نیش باخچه ی گشتیه وه تا ماوه یه کی زور روه و ریگهی کهر کو کت همه کوله کانه له ناوه راسته - که یا ههر هه یه ، سه فلهکه ی جوانی به گول ته تراویش هه یه ، یه کی بهر باخی گشتی و خانوی متصرف . یه کی بهر دهر کی سهر ا ، یه کی رو له سهر شه قام که همه یان راست ناوه راستی شارده که یه .

شوین شاری سوله یمانی سهره ولیژده یه ، همه نه خشه یه به ته بیعه ت پرری کردوه له شیو ، له گهل شه و شازور زوری تر هه بو له بوایه ئاوی پیس و خراپ ههر بکرایه ته کولانه کانه وه . همه کردوه یه کردیه کاری زیراب و ره هه ن دروست بکری بهم بونه وه شه وی من چاوم پی که وت و پیا یا گهر رام له هه مو کولانه گه وره کانا ره هه ن لی دراوه و دا پوشر او وه ، همه مانه بو شه وه که جاریکی که ئاوی پیس و بو گهن نه کرینه کولانه کانه وه . له پاش همه گهر رانه چوین بو شوینی مه کینه ی کاره بای تازه .

سهره تا دامه زرا ندنی کاره با له شاری سوله یمانی له سالی (۱۹۳۰) دا بو وه وه همه کاره بایه له سهر هیزی کون ئیشی کردوه ، دور نه بو وه شه و مخته به شی

شارده که ی کردبی ، له پاشا زور بونی شارده که کردویه ته کاری که به هیج کلوجیک کاره با فریا نه که وتوه ، به لکو ته نها (۲۵۴۸) شوین به دوا ری حو کومه ت و دوکانو مالانه وه کاره بایان ده ست که وتوه و شه وانیر بی رونا کی ماونه ته وه . جاله بهر همه بلدییه هیناویه به ناوی وام و خور رایه وه (۹۰) هزار دیناری له وه زاردتی اعمار وهر گرتوه . شوینی کاره با کونه که له ناوشارابو له ته نیش من گه وتی هه مز اغا وه ، دیاره کارگه و کارخانه نابی له ناوشارا بیت همه جیا هیناویه له شیمالی شارده که وه له دهره وه شوینی بو دروست کردوه ، چوین بو سه یری همه شوین و مه کینانه .

له دهره وه سه رایه کی زور گه وره ت بهر چاو شه که وی ، به وری به دی یه چوینه ژوری شه و کوشکه وه ته ماشام کرد پینج مه کینه ی گه وره دامه زری را ون، دودانه یان ههر ته واو ته واو بو بون ، یکیکیان له گهر را بو هیزه که ی له دا به مه کینه ئاوه که ی سهر چنار . دوشیان ئیشیان تیا شه کرد بو ته واو بون ، شه وی که شیان ههر یه ده ک بو دانرا بو بو و مخته پیویستی ، همه کاره با تازه یه له سهر هیزی تازه ئیشی شه کرد .

خه تی کاره با دو خه ته ، همه دو خه ته شه در ی به وایری شه و ریزه دو کوله که تازانه که به ده وری شارده که دا دامه زری را ون و له وانه وه بو هه مو ناوشار و کونو قوشبنیک . ته نها چوار مه کینه که (۱۱۰۰) کیلواته ، مه کینه ی پینجه م (۶۰۰) فولته ، وه کو بوم دهر که وت همه کاره با تازه یه تا (۲۵) سالیتر به پوختی به شی شارده کا شه کا با هه مو سالیس شار زیاد بکا .

ههر له ته نیش همه مه کینه یه وه دو تانکی زور گه وره یه بو ئاو چوون به عاسمانا ، همه مانه ش ههر یه که (۱۸۰) هزار گالون ئاو شه گر ت ، مه کینه کانی سهر چنار ئاوه که بیان شه دن بهم عمارانه و له مانه وه به سهر شارا بلا و شه بیته وه .

— ۱۱۲ —

گه‌رراینه‌وه بو ناوشار ، له‌گه‌ررانه‌وه‌دا سه‌یرم کرد به ته‌نیشتم .
مه‌کینه‌دا جاده‌که ئه‌یه‌وی روه‌و ئه‌زمهر پاتر ببسته‌وه ، پاشان وه‌کو بوم
ده‌رکه‌وت ئه‌یه‌وه‌ی تاماوه‌یه‌که ئه‌و شه‌قامه‌ به‌و جوړه به‌رن و قیرتاوی که‌نو
کاره‌بای تی به‌رن و له‌و سه‌یره‌وه [ده‌وره‌یه‌که] ی له‌دروست که‌ن .

روه‌و بازارر هاتینه‌وه ، سه‌یرم کرد له‌شوینیک کړیکار ئیش ته‌کا تومه‌ز
ئه‌مه‌ده‌بو که‌یه ئه‌یرروخین و له‌پاشا شوینه‌که‌ی ئه‌که‌ن به‌دوکان و سینه‌ماو
شته . ئه‌م ده‌بو شوین سه‌رای ده‌وری عثمانی بووه پاشان نه‌ویستراوه‌و هه‌روا
به‌بی که‌لکی و که‌لاوه‌بی ماوه‌ته‌وه .

ئینجا به‌پیان هاتین بو ناو بازارر له‌گه‌لی شوینی ریزه‌دوکانی تازه
دروست کرابو هه‌ندیکی له‌کیسه‌ی بلدیوه‌هه‌ندیکی هی مه‌ردمی تر . بازارر
هه‌مولایه‌کی گه‌رراین ، هه‌ستم کرد دوکانداره‌کان له‌م کاروبارانه‌خوشنودن و
دلیان به‌م چونه‌تیه‌خوشه ، به‌جوړیکی تیکرایی بازاررو ناو کولان پاک و
پوخته‌کی وای پیشان ئه‌دا که‌له‌کاروانی ساله‌کانی ترم زیاتر بو .

چونه‌بازارری مه‌زاتخانه‌که [بای احمد] له‌که‌رکو که‌وه‌هاتبو قالی
بکرری گرتی سه‌یری قالی بو بکه‌م وتم من هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی لی ئه‌زانم ئه‌گه‌ر
به‌قسه‌ی ماموستای خوت ئه‌که‌ی مه‌یانخه‌له‌تینه‌و هیچی تر ! . له‌بووه‌چوین
سه‌ریکان له‌جایی برایماغادا و ئیتر من چوم بو نوژی جمعه . پاش نوژ
چومه‌وه‌بو مالی فایق نانم‌خواردو هاتمه‌وه‌توزی راکشام .

عه‌سر سه‌ریکم له‌شیخ نوری بابه‌عه‌لی داو پاشان بو ئیشی یکیک چوم
بو شوینی نامق قزاز چاوم به‌رمزی بکه‌وی . نوژی شیوانم برده‌من گه‌وتی
شیخ مصطفی نه‌قیب ، من گه‌وتیکی تازه‌دروست کراوه‌و شوینیکی فراوان و
نوژ که‌ریکی زور رویان کرده‌خوا . پاش نوژ حاجی قادری جه‌بار له‌لایه‌ن
ئه‌م من گه‌وته‌و دروست کردنه‌وه‌یو رابواردنی مه‌لاوفه‌قیه‌کانیه‌وه‌هه‌ندی
قسه‌ی بو کردم و هاتمه‌وه‌بو مال‌وه‌و ، چه‌ند که‌سیک هاتمه‌لام پیکه‌وه

— ۱۱۳ —

به‌قسه‌وباسی ئه‌ده‌یه‌وه‌ئه‌و شه‌وه‌شمان رابوارد .
روژی (۲۴) ی مانگک که‌روژی (۳۳) کاروانه‌که‌م بو سه‌رله‌به‌یان پاش
نانوچاواردن چومه‌ده‌ره‌وه‌بولای سه‌ر تاشیک سه‌رو ریشی تاشیم به‌لام
قسه‌ی خومان بی وه‌ستای سه‌رتاش له‌سه‌ری منا ناشی بو . فلانی وای دياره‌من
به‌ختم له‌حه‌مام و سه‌رتاش و ئوتومویل و یاپراخدانی به‌ ، من هه‌ر ئه‌لیم ناخوم
یاپراخ ، ئه‌و هه‌ر ئه‌لی ئه‌بی بخوی ! ! . چوم بو سه‌را بولای شیخ احمدی خال
ملاحظی اداره‌ی محلی بو وه‌رگرتی هه‌ندی ئاگاداری له‌لایه‌ن کاروباری
محلیه‌وه . چاوم به‌حه‌مه‌بچکول و هاوړریکانی که‌وت ، شارباژریش زور به
په‌روشه‌وه‌خه‌ریکی ده‌فته‌ره‌که‌ی بو . ده‌رچوم بو بلدیه‌مهندسی کارگه‌ی
چیمه‌تتوی سه‌رچارو ره‌مزی قه‌زازم له‌وی دی بریارماندا سه‌عات پنج بچم
بولایان بو وه‌رگرتی هه‌ندی ئاگاداری له‌لایه‌ن ئه‌و کارگه‌یه‌وه . ئیترچوم
بو مه‌کته‌به‌ی گشتی .

مه‌کته‌به‌ی گشتی شوینیکه‌هه‌موکس ئه‌چی بو خوینده‌وه . ئه‌م
مه‌کته‌به‌یه‌له‌شیالی شاره‌که‌وه‌که‌وتوته سه‌رجاده‌ی ریگه‌ی ئه‌زمهر . کوشکیکی
تازه‌دروست کرابو ، سالونیکی گه‌وره‌بو شوینی خوینده‌وه ، به‌ناوه‌-
راستا میز دانرا بو ، به‌دریژایی میزه‌که‌ئسکه‌میلی به‌ده‌وریا دانرا بو . که‌چومه
ژوره‌وه‌هه‌شت که‌س خه‌ریکی خوینده‌وه‌بون له‌ویدا ، لیسته‌یه‌کی په‌ررپوت
بو کتیه‌کان له‌ویدا هالواسرابو ، چه‌ند وینه‌یه‌که‌له‌پیاوانی شعرو ئه‌ده‌بی
گه‌لی قه‌وم خرابونه‌شوشه‌و هه‌لواسرابون ، له‌هی کوردا « مه‌وله‌وی » و
« پیره‌میرد » ی تیابو ، به‌ده‌وره‌ی ئه‌م سالونه‌دا چه‌ند ژوریکی تره‌به‌بو
ئه‌وانه‌ش هه‌ر بو خوینده‌وه‌و دانیشن .

له‌پاش ئه‌وه‌که‌گه‌ررانیکی ئه‌م ناوه‌م کرد چومه‌ژوری کتیه‌خانه‌که ،
چه‌ند دولابی کتیب به‌جوار ده‌وری ژوره‌که‌دا دانرابون ، پیا نا گه‌ررام
هه‌مو جوړه‌کتییک له‌کوردی ، فارسی ، عه‌ره‌بی ، تورکی و ئینگلیزی

هه بو، زورتر نه مانه هه ریه که دولاییکی تاییه تیان هه بو ته نهها هی کوردیه که نه بی وه کو هه تیو تیکلاو به وانیترا کرابون ! هه ر لهو ژوره دا کورریک له سه ر کورسیه ک دانیشقبو میزیک له بهر دده ما بو به مه عموری کتیبخانه هی تی که - یستم ، نه سکه ملیه کی تر له لایه وه بو منیش چوم قیت له سه ر نه سکه ملیه که دانیشتم ! باوه رده کهم راست بو مه عمور بو ناوی عبدالکریم عارف بو تازه هاتبوه نه وی زور شاره زانه بو منیشی نه ناسی ، نه وه نده لوتی پیا نه هینام .

ئینجا هه ندی شتم لی پرسی و وه لانی دامه وه . بوم دهر کهوت پاش نیوه - رروانی دوشه نه بو پینج شه نه خویندنه وه بو ژانه ، روژه کانی تر هه مو بو پیاوانه . نه وانیه موتالا نه کن زورتر قوتابین پاش نه وان کار به دهستان . زورتر هه وهس له سه ر کتیبی نه ده بی هه یه ئینجا کومه لایه تی . تیکرا هه مو روژیک موتالا که ران نه که نه (۳۰) کهس . ناره زو بو موتالا هه یه ، کتیبی نه م کتیبخانه یه (۳۷۴۱) بهر که .

که نه م ناگاداریانه م ده سکهوت ده فته ری دیده نی که رانم لی وهر گرتو لهوشتانه که تیاما نوسی وتم : « نه بی دولاییکی تاییه تی بو کتیبی کوردی ته رخان بکری وه نه وینانه که هه لواسراون پیویسته له ژیریانا بنوسری که نه مه له فلانه شوین وهر گیراون ». ئیترا هاته دهر وه ویستم سه پریکی باخه که ی بکه م ته ماشام کرد هیشتا کاریکه ر هه ر خه ریکه ئیشی تیدا نه کا و پوختی نه کن .

له دهر چونا بوم کو تو پرر کورده که هات به شوینا وتی نه مناسیوی داوای لی بوردنی کردو زور خه ریک بو که بچینه وه ژوره وه ، وتم نه وی که مه رام بی وهر گرا ئیترا پیویستی به ، راستیش بو نه یناسیوم چونکه لیم پرسی له ژوره وه که ئایا مه لاو فقهی دین بو خویندنه وه ؟ وتی نایه ن مه که ر زور که م مه لایه کی وه کو تو ته شریفی بیت !

ئینجا ئیجکاری هاته دهر وه و چوم بو دایه رهی ئاو و کاره با چومه لای ره منی نه فقه ندهی ، ته له فونیک له ویوه بو قادر مصطفی کرد که ساعات پینج

به جیبه که یه وه بیت بچین بو سه ر چنار . وتی له گهل هه ندی دوستا بریارمان داوه بچین بو نه زمهر نه بی تویش بیت ، منیش هه ر چه ند نه وروژه توزی نه ساغ بوم به لام له بهر نه وه نه زمهری ئیسته بینم وتم باشه . راسپریم نارد بو ره منی قه زاز که سبه نی دیم بو سه ر چنار .

سه رم زور ژانی نه کرد نه سپرویه کم خوارد هاته وه بو ماله وه تی فیکریم زور تیچکوم ناچار دهرمانی ره وانیشتم خوارد ، ئیترا نیوه ررو هیچ نه خواردو له ماله وه که وتم .

سه غات « ۳ » قادر دیار نه بو ، له ساعات چوارا میرزا که ی ته له فونی بو کردم که ری نه کهوت بین به شوینیا چونکه شه وی دره نگ دینه وه ! . پاش نه مه شیخ نوری و ده سته یه ک مه لا هاتن بولام به نو کته و قسه ی خوش رامان بوارد ، بو ئیواره به خه لیلوت شوربا یه کم بو دروست کا . شه وی دیسان ده سته یه کی تر هاته وه له گهل عبدالله زیباریدا ، قسه ی نه و شه و شمان هه ر نه دهب بو به لام له شتم هه ر گران بو .

روژی (۲۵) ی مانسک که روژی (۳۴) ی کاروانه کهم بو سه ر له به یان که دهر چم له گهل احمد زرنگ چوین سه ریکان له شوینه که ی نجم الدین مه لادا ، شوینیکی سه ر بو ، هه م قوتابخانه و شوینی نوستن بو ، هه م چیشخانه و کتیبخانه ی بو ، چه ند کورسیه کی تیدا دانا بو بو مناله کان ، دولاییکی هه بو پرریبو له کتیبی ده ستتوسی خوی که دیوانی زورتر له شاعره کورده کان بو ، چاوم به دیوانه کان هه مو کهوت ، ده فته ریکی پیشاندام هه ر لاپه ریه کی ته رخان کردبو بو یه کی له و قوتابیانه که له لایان خویندوه یا نه خونین ، وینه و ته مه نیانو ئیشیان تیابو ، هه روه ها زورتر له روزنامه کوردی به کانی لایو که تائسته دهر چوبون ، دیسان « نه لبومیک » ی پیشاندام وینه ی گه لی له شاعره کورده کانی تیدا بو . به کورتی که ینو به نی ژوره که شی نه توت مالی باجی زه مزه مه ! . دو پشیلای که الله زلیشی هه بو نه وه نوبه یچی قانی بون !

— ۱۱۶ —

غیر دهرچوین من به ته نیش محمد علی مهدوشدا چوم بولای مدیری
مه عارف بو وهر گرتی هندی ئا گاداری له لایهن مه عارفی سوله یمانیه وه ،
هاتمه وه سهریکی مه لا محسنم دا که تازه له به غداوه هاتبو بو مه لایه تی مز گه وتی
مفتی وله لای مه لا عبداللهی چرستانی بانگ کرا بوم بو نیوهررو چوم بو له وی
چه ند مه لایه کی که شی لی بو ، پاش نان خواردن به په له یه کک دو قوتانجانه
که ررامو سهریکی مه لا مصطفی حاجی مه لا ره سولم دا له مز گه وتی که
- که خهریکی قورره کاری بو تیایا - پیاو یک له وی بولام وایه مه عموری
اوقافی سوله یمانی بو - سه لامیکان دایه حازری - وه کو خانی خانان ، یا کونه
غیر اتوری رومان له سهر له سکه ملیه که سهری ئیمه و کریکاره کان و باره گای
یهزدانی ئه کرد ! . له ویوه هاتمه وه بو مال وه .

غیواره له گهل عبدالله زیباری چوم دیدنه کی باب به علی شیخ محمود
کرد ، قسه کردنی دیواخانه که ی ئه ومان له چو نیه تی باخه که ی «دی کون» یه وه
بو . ئیجا له ویوه چوم بولای شیخ قادری شیخ سعید له مال نه بو ، نویری
شیوان داهات چوینه مز گه وتی گهره بو نویر ، شیخ قادریش له وی بو
نویری ئه کرد ، له وی چاوم پی که وت ته ماشا ئه که نه زیحیکی گرتوه به دسته وه
له ریزی نویرا دانیشته لیوی ئه بزوی دوعا ئه خوینی . وتم پیروزی ئه وه
له که یه وه فیری نویر کردن بویت ؟ ! . زهرده خه نه یه کی کردو وتی
من ههر نویرم کردوه . غیر پاش شیوان چاوم به عمر قه زاز که وت ئیجا
چوین بو مالی عبدالله زیباری ، ماموستایه کی مه کته بیش هه بو ناوه کهیم
له فیکر چوه وه هاته له بهر من ، هندی وشه ی عیامی کوردی لی
پر سیمه وه ، بهم جوهره تا سهعات ۹ راما نیواردو غیر هاتمه وه بو مال وه .

* * *

— ۱۱۷ —

پیویسته ئا گاداریه کانی مه عارفی لوای سوله یمانی له یادداشتی غیرروژا
بنوسین چونکه بهر ئه م روژه که وت .
له سالی « ۹۴۷ » دا ههر بهم نیازه ریم که وته سوله یمانی ئه وسالهش
ئا گاداریه کم وهر گرت وله گو فاری که لاویژا بلاوم کرده وه ، له (۹۵۱) دا
دیشان بوی چومه وه وهرم گرت وه وهلم گرت ، وائیمسایش ئه مه ی به
سهر اهات . له بهر ئه وه که بزاین له ما بهینی ههر چوار سال جاریکا مه عارف
چه هه ن گاو یکی هاویشته به پیویستم زانی له یادداشتی ئه م جار هدا بهرانه ر -
یه کی تیکر رانی بخه مه بهر چاوی خوینده واران ئه م گهشت نامه یه وه ، چونکه
مه عارف وه کو خوی زانینه ئا گاداری بون به سهریشیا زانینیکی تره . ئه مه
بو ئیسته وه بو روزانی پاشه روژیش به لکه یه کی عیامی ئه بی به دهست هه مو
که سیکه وه .

جہشہنی قوٹا بجانہ	ہی کوران	ہی کچان	ہہمو	قوٹا ہی کوران	ہی کچان	ہہمو	ماموستا	عاتون ^(۱)	ہہمو
ٹیپستان (سہرہ تانی)	۴۲	۷	۴۹	۳۶۹۵۰	۹۱۰	۳۶۸۶۰	۱۲۳	۴۴	۱۶۷
متوسطہ (ناونچی)	۱	۱	۲	۹۰	۱۰۰	۱۶۰	۴	۳	۷
ٹانوی (دانفستان)	۱	—	۱	۳۲۰	—	۳۲۰	۱۴	—	۱۴
	۴۴	۸	۵۲	۳۶۳۳۰	۱۶۰۱۰	۴۶۳۴۰	۱۴۱	۴۷	۱۸۸

جہنشی قوناخا نہ	ہی کورران	ہی کچان	ہہہہ	قونابی کورران	ہی کچان	ہہہہ	ماہرستا	ئاتون	ہہہہ
سدرہ تانی	۴۱	۸	۴۹	۳۶۳۲	۹۷۱	۴۶۳۰	۱۶۱	۴۷	۲۰۸
ناو جی	۱	۱	۲	۱۰۲	۱۴۷	۲۴۹	۶	۷	۱۳
دانشستان	۱	—	۱	۴۰۲	—	۴۰۲	۱۲	—	۱۲
	۴۳	۹	۵۲	۴۲۱۳۶	۱۶۱۱۸	۵۶۲۸۱	۱۷۹	۵۴	۲۳۳

(۱۲) (۱۹۰۰) شادی

جہانگیر قوتابخانہ	می کوران	می کچان	ہامو	قوتابی کوران	ہامو	ملاو سنا	قانون	ہامو
سورہاتی	۷۱	۳۰	۱۰۱	۶۶۸۹۳	۶۶۸۹۳	۲۷۸	۸۵	۳۶۳
ناونجی	۲	—	۲	۲۴۹	—	۱۵	—	۱۵
دائستان	۱	۱	۲	۵۵۵	۲۴۵	۲۰	۱۱	۳۱
پیشہ ساری	۱	—	۱	۹۲	—	۷	—	۷
	۷۵	۳۱	۱۰۶	۷۶۷۸۹	۶۶۵۳۸	۳۲۰	۹۶	۴۱۶

هدر ادهالي (۱۹۰۰) ۱۲

[illegible]

نه هاشمي نه خوينده واري

گواہی نامہ ۱۵

الاستراحة - هەر ئیشی ئەشغالەو پارەى اعمار .

همی اداره‌ی مه‌حلی : « چواره ریانه مه‌فرقی » بازه گیر- ماوت .
 بازه گیر له سه‌ریگای چواره تایه و (۲۰) کیلومه تره دوره له سوله‌یمانی یه وه
 له‌ژیر قونته‌رانی مهندس محمد صالح‌دا . کردنه وه‌ی ریگای بیاره - ته‌ویله .
 ریگای قه‌لادزه - هیرو . ئه‌ویش خراوته مه‌زاته وه . ئه‌و نیازمه‌ش هه‌یه که بو
 سالی دوانی ریگه‌ی سوله‌یمانی - چوارتا . سوله‌یمانی - قه‌ره‌داغ . سه‌ی ساق
 - پینج‌وین . بیاخه‌نه مه‌زاته وه بو قیرتاو کردن .

بہم عیشانہ وہ لہ ولاتی سولہ یماخی چوار ہزار کریکار یکک لہ عیش دایہ .

له و یوه هاتمه لای عزیزاغو شیخ مصطفی ، سهر ئه کهم ئه و ا فوری غه ربی
لیسته یه کی گرتوه ناوی بی ژنه کانی تیا ئه نوی و هختی خوی سهر ده فته رو
سهر و کی له مانه «بیخود» بو ، بیخود کوچی کرد . په کی که و تبو بو سهر و ک ،
ایسته که ی نویسیو . مهر جی سهر و کیش ئه و یه له پاش ئه و ه که ئه بی هه مو شرو تی
قانونی تیدای ئه بی به ته مه نیش له و انیتر که و ره تری . من که هاتمه دهر و ه عه لی
ناجیم بیر که و ته و ه . ههر ئه و وه خته بریارم دا که عه لی ناجی بی !

له گهل شيخ مصطفى هاتينهوه ، نهو نيوه رويه لاي شيخ محمدی شيخ
جلال بوم ، چوينه مالهوه پاشان هاتينهوه من گهوت له ژوره کهي نهو اچامان
خواردهوه وه ندي قسهو نو کتهي لاهه بوبو کتیه کم «رشتهي مرواري»
دهستي نهو ، لیم وه رگرت و چومهوه بو مالهوه ، پاشان ویستم سهریکی
گهرره کی شیخه باس بدهم . گهرره کی شیخه باس کونه گهرره کی جوله که کانه
که ئیسته چوارباخیشی پی نهو لین . له گهل قادر مصطفى به جیه کهي نهو
رویشتن . تهزیحه جوانه مهر که کم لای نهو پچر رایهوه وتی نهو بیهم له مالهوه
بوت نهو هونهوه .

که گره‌های شیخه باس که و توت‌ه هره خواروی شاره که و به لای جنوبه وه .
که گه یشتینه بهر مزگه و ته که له جیبه که داب‌زین . نه‌م مزگه و ته‌ی ئیسته

- که ټه ویش هر پی ټه لین مزگه وتی شیخه باس - وهختی خوی کلیسه ی جوله -
 که کان بو ، له پاش ټه وه که جوله که هه مو رویشتن خه لکی شاره کهو مه لا کان
 هیناویانه کو بونه وه یه کیان کردوه و کلیسه که یان کردوه به مزگه وت . له بهر قانی
 مزگه وت که نوخته یه کی پولیس هه بو . چوینه حه وشه ی مزگه وت که وه .
 سه رم کیشایه ژوری نوێز گردنه که - که به زستانان نوێزی لی ټه کری -
 ژوریک ری کو پیک و گه وره بو ، پایه کانی قایم و هه مو گه چکاری یون ،
 چاوم به و شوینه که وت که وهختی خوی مالوم له ویدا وه ستاوه و جوله که کان
 به چوار ده وره ده وریان لی داوه و ټه ویش نوێزی بو خویندون . نوێزی ټه وان
 وه کو هی مسلمانانی نی یه ، هی ټه وان مالوم له ناوه راستا له سه ر سه کو به کی
 پچکوله ی خوری توزی بهرز ټه وهستی و ته ورات ټه خوینی ، جوله که کانش
 بهر رزه ده وره ی لی ټه دهن و ټه وانیش بوی ټه ستینه وه ، نوێزه که ټه مه یه .

له وکاته دا بانگی شیوان درا شیخ محمدی سوره قه لانی مه لای ئه و مزگه و ته
بو پیش نویژی بو کردین ، جه ماعه تی نویژ کهم نه بو . پاش نویژ چاوبکم
به جه وشه که دا گیرا سه کویه کی گه و ره هه بو بو نویژ ، جه وشه که زور
بی ناز و پیسو و پوخل بو ، ئاوی نه بو ، ئینجا له گه و ره که که که می گه و رام .
ئه و گه و ره که له ده وری جوله که کانا زور په رر پوت بووه ، ئیسته که
هه موی بووه به مسلمان هه و و د کو جاران په رر پوته ، جاده ی تیا بی به ،
کولانه کانی زور ته نه گه به و و خولاوی یه ، جوری خانوه کانی زورتری
قوررو خشتی کاله هه مو گو یسوانه روخا و . ئیتر سوار بوین و هاتینه وه بو
نادی کار به دهستان .

سوله یمانی دو نادی تیا هه به ، بهکی عهسکوری - که له ته نیشته سهراوه به -
بهکی هه کار به دهستانی ملکی ئه مه یان که ووتو ته روزاوا ی شاره که وه ،
جاده بهکی که و ره - له کانیسکانه وه دی - به بهرده میا ئه رروا . هه ره دوره وه
کوشک و باخچه کافی خوی به پیاو نیشان ئه دا .

چوین و سه‌رمان کرد به نادی دا و دانیشترین ، هه‌ندیک له بهر هه‌یوانه که دهسته دهسته دانیشتبون به خیراتیان کردم ، له‌لایه‌کی تره‌وه دانیشترین به‌ره به‌ره کورریکی گه‌وره‌مان دروست کرد له دوکتور جال و کمال و فتاح حاکم و همه پاشاو مصطفی تا پوو پاشان فایق هوشیارو دهسته به‌کی تر ، غفور هات قادری هه‌لخران و چون بو به کره‌جو ! ئیمه‌ش به قسه‌ی خوش و قسه‌ی نه‌سته‌ق کورری خومانان گهرم کرد .

پاش ئه‌وه له گهل مصطفی - که سگرتیری نادی بو - چوین پیایا گهررا بن . سه‌یرم کرد دو چیمه‌نی گه‌وره چوار ده‌وریان به دارو گول ته‌نرابون ، گولپی کاره‌بای ره‌نگاو ره‌نگک له‌ناو چیمه‌نه‌کاناو له‌ناو دارو گوله‌کانا ئه‌ده‌وه - شانه‌وه ، « هه‌لورک » له‌هه‌ر دولا هه‌بو ، له سیبه‌ری « گولپه‌شه‌و » ی داره‌کانا میزدانرابو ، هه‌ر میزه دهسته‌ی خوی ده‌وری لی‌دابو ، دهسته به‌ک به خهریک بون به شعرو ئه‌ده‌به‌وه ، دهسته به‌ک به یاری کردن به قاقه‌زه‌وه . که له قایه‌که‌ش ئه‌هاتیه ژوره‌وه باخچه به‌کی پچوک بو . ئه‌وه هه‌موی هه‌ر گول بو . ئینجا چوینه ژوره‌کان ، سالونیکی گه‌وره ، دو ژوری دانیشترین ، ژوری اداره ، مه‌یه‌خ و قاوه‌جاخ ، ژوری مه‌کته به - خویندنه‌وه .

ئهم ژوره‌میزیکی گه‌وره و کورسی به هه‌ر چوار ده‌وریا ، گوشارو روژ - نامه له‌سه‌ر میزه‌که‌بو ، کتیبخانه به‌ک له ژوره‌که‌دابو ، چه‌شنی کتیبخانه که زور جوان و نایاب بو ، له‌م کتیبخانه به‌دا (۱۰۲) کتیبی ئینگلیزی و (۲۲۸) به‌رگت کتیبی ترم تیایا چاپی که‌وت . سه‌یرتر ئه‌وه بو کتیبی کوردیم به‌رچاو ته‌که‌وت ! له‌سه‌ر ئه‌مه دهستم کرد به سه‌ر زه‌نشت کردن ، ئاخ‌ر قسه‌مان هاته سه‌ر ئه‌وه که گهررامه‌وه بو به‌غدا کتیبی کوردی و بابته‌ی کوردی جیم بو جی به‌جی بو بویان بنیرم ، هی‌واشم ئه‌دی ئاره‌زوی له خویندنه‌وه هه‌بو ئه‌چوه ژوری کتیبخانه که‌وه . که هاتینه ده‌ره‌وه ته‌له‌فون دانرابو ، ژورریکی تر هه‌بو ئه‌مه‌فه‌رش و قالی زستانه‌یان تیایا هه‌لگرتبو ، تی‌گه‌یشتم که نادی

بیجگه له شتومه‌کی تر قالیه‌کی زوریشی هه‌یه هاتینه ده‌ره‌وه به‌ره‌یوانیک بو خه‌لکی تیا دانیشتبون ، چوینه‌تی ئهم نادبه‌م زور به‌باش هاته به‌رچاو ، تیکررا گه‌وره‌یه‌که (۷۵۰۰) مه‌تربو .

هاته‌وه توزیکی تر له گهل دهسته‌کی خومانان دانیشتم و سه‌عات (۹) هه‌ستم چومه‌وه بو ماله‌وه ، شیخ نجم‌الدین و مه‌لا رحیم هاتن بولام تا دره - نکیک دانیشترین و خه‌لیل چابه‌کی خوی ئاسایی بو لی‌ناین پاشان ئه‌وات رویشتم و من نوستم .

روژی (۲۷) ی مانگ که روژی (۳۶) کاروانه‌کم بو سه‌رله به‌یان شیخ « ابو بکری شیخ جه‌لال » بو وه‌رگرتنی باوه‌رری من له‌بارهی وه‌رگیرانی کتیبه‌که‌ی (صلاح الدین و به‌نگ کیشه‌کان) هاته‌لام قسه‌مان لیوه‌کردو کتیبه‌که‌یم پی‌خراب نه‌بو ، هه‌ندی که‌سی تر هاتن و رویشتم ، ئینجا لیم‌دا رویشتم بو گردی سه‌یوان .

« گردی سه‌یوان » گورستانی سوله‌یمانی به‌که‌وتوته روژه‌لاتی شاره - که‌وه و پریشته‌تی له‌دار ئه‌رخه‌وان . گورستانیکی تریش هه‌یه گردی شیخ محی‌الدینی پی‌ئهلین ئه‌وه که‌وتوته روژاوا به‌وه . له‌م گردی سه‌یوانه‌دا گومه‌زیک هه‌یه گورری پاشا‌کانی به‌به‌ی لی‌یه ، به‌ته‌نیش گومه‌زه‌که‌وه گورری شیخ ماری نویدی به ، چه‌ند به‌یداخیک به‌سه‌ر ئه‌و گورره‌وه هه‌یه ، گومه‌زه‌که‌وه زور په‌رریوت و ویران بو ، چومه‌ناویه‌وه شوینیکی به‌سام بو ، له‌ناو گومه - زه‌که‌به‌ولا تره‌وه شوینیکی بو له‌کتیبی کونی درراو ، له‌قرآن و په‌رره‌قرآنی درراو تیایا بو ، توز سه‌ری گرتبون ، که‌لیک ئه‌مدیوو ئه‌و دیوم پی‌کردن شتیکی وام تیایا ده‌ست نه‌که‌وت ، هه‌روا به‌ک دولا په‌رره‌به‌کم دوزیه‌وه قسه‌ی له‌تار یخو شته‌وه ئه‌کرد ده‌ستوس بو ئه‌وه‌م هه‌لگرت و هاته‌ده‌ره‌وه فاته‌یه‌کم خویندو هاته‌وه جله‌کانم هه‌مو توژاوی بو بون که‌لیک له‌گه‌لی خهریک بوم تا توزه‌که‌م لا برد .

— ۱۲۶ —

کتیبخانه‌ی به نرخ له سوله‌یمانی نه‌وه‌ی مالی کا که همه‌ده که له مزگه‌وتی
که‌وره‌دایه داخه‌کم هه‌رچهن نه‌چمه سوله‌یمانی بوم ری نا که‌وی ببینم ،
دهرگا که‌ی داخراوه کلپله که‌ی نه‌م نه‌لی لای نه‌وه‌و نه‌و نه‌لی لای نه‌وه .
وه کو بلیت « حه‌واله به که‌واله نه‌مه‌یه ! . »

تا نه‌مه‌م کرد نیوه‌ررو به سه‌راهات چوم بو مزگه‌وتی سیدحسن دیده‌نیه کم
له سید غفور کردو نویژی نیوه‌رروم له‌وی کردو بو قاوه‌لتی چوم بو مالی
شیخ نجم‌الدین و هاتمه‌وه بو ماله‌وه .

کورریکی بانیه‌ی نه‌خوشی هینا بو بو سوله‌یمانی هات بولام له‌هالو هه‌والی
نه‌و ولاته هه‌ندی شتم لی‌پرسی وتی حه‌ز به خویندنه‌وه‌ی کوردی نه‌کن و که‌لی
قه‌ه‌ی تریشی کرد ، عینجا انور بامه‌ررنی و عبدالله عمر هاتن .

انور کورریکی ماموستای قوتابخانه‌یه له سوله‌یمانی ، بیجکه له‌مه دانشیه‌کی
باشی هه‌یه له دروست کردنی وینه‌ی کاری کاتوریدا و وینه‌گری روژنامه‌ی
ژبندیش بو ، که‌نجیکی گورجو گول و چابوک بو ، هه‌ندی قسه‌م لی‌پرسی
وتی ، ماموستا نه‌م چابوکیه‌یان لی‌کردوم به‌شیتی ، توبه‌شیتیم نه‌زانی یان
نه‌ا ؟ ! . وتم بیجکه له‌وه که به‌شیتت نازانم به که‌نجیکی به‌نرخت نه‌زانم . وتی
که‌واته ماموستا با پیت بلیم : من عیش نه‌کم هه‌ر له به‌یانیه‌وه تا ئیواری ،
پیویستی مه‌کتب چی‌یه به‌جی‌دینم ، پاش نه‌وه له ده‌روه به وینه‌کردن
پاره په‌یدا نه‌کم ، مانگانه‌کم به‌بی نه‌وه پولیکی لی‌هه‌لبگرم نه‌یده‌م به
مالو مناله‌کم ، نه‌وی زیاده ، که ده‌ستم نه‌که‌وی نه‌وه بو خوم . من تا
سه‌عات هه‌شتی شه‌وی پیاویکی زور باشم ، عینجا له هه‌شت نه‌چم بو نادى
نه‌وه‌نده نه‌خومه‌وه نه‌و وه‌خته خوم به خوم نه‌لیم شیت ! . له وه‌خته‌دا هه‌مو
سه‌ر به‌ستیه‌کت وه‌نه‌گرم ، له‌گه‌ل نه‌وه‌شا که هیه‌ج دریغیه کم نی‌یه له‌گه‌ل
مالو منالی خوما له‌گه‌ل ژنه‌که‌ما دوانزه‌مانگه شه‌رره ده‌نوکانه ! . وتم
بوچی ؟ وتی « نه‌و نه‌لی مه‌خوره‌وه ، منیش نه‌لیم له‌شه‌وو روژیکا بیست

— ۱۲۷ —

سه‌عاتم بو ئیوه ، له هه‌شته‌وه تا دوانزه‌ش بو خوم ! .
پاش نه‌م قسانه له‌گه‌ل عبدالله چوم بو دیده‌نی حه‌ماغاله له‌نده‌ن هاتبه‌وه ،
سه‌ریواره بو له‌ناو چیمه‌نی حه‌وشه‌که‌دا دانیشتون ، فواره‌ی حه‌وزه‌که‌و
چیمه‌نه‌که‌م پی‌جوان بو . هه‌ندی هالو هه‌والی له‌نده‌ن و باسی پیاویتی و نازکی
گیرانه‌وه ، پاشان چوین بولای شیخ محمدی خال نویژی شیوان و خه‌وتانمان
له‌وی کردو هه‌ستاین ، من بو ماله‌وه ، هه‌ندی که‌س هاتبون بولام ، له‌پاش
نه‌وان نوستم .

روژی (۲۸) ی مانگک که روژی (۳۷) ی کاروانه‌که‌م بو سه‌رله‌به‌یان
ته‌راشم کردو چوم دیده‌نیه‌کی ملا مصطفی‌ی مزگه‌وتی حاجی شیخ نه‌مینم کرد
— چه‌ند جار یک هاتبو بولام — ، عینجا شیخ قادرم دا به‌شانما بو بلدی بولای
فایق بو دامه‌زراندنی بریاری داعی و هاتمه‌وه بولای قازی ، نه‌وره‌جان
به‌گی بابان له‌وی بو هه‌ندی له‌شعره‌کانی خوی بو خوندینه‌وه ، نه‌و شعرانه‌ی
که‌بو چله‌ی ماته‌میه‌که‌ی بیخود داینابون و توزی قسه‌ی نه‌سته‌قیشان کرد ،
پاشان چوم بولای ره‌مزی نه‌فه‌ندی . شیخ لطیف شیخ محمودیش له‌وی
بو ، قسه‌کردنمان له‌گه‌ل شیخ لطیف له‌لایهن هه‌ندی کاره‌سانی
فایق بی‌که‌سه‌وه بو که له وه‌ختی خوبا چیان کردوه ، له‌ویوه به‌ئوتومو-
بیله‌که‌ی نه‌وان چوم بو مالی فایق هوشیار بو قاوه‌لتی ، خالد نه‌قشه‌ندی و
حه‌پاشا و احمد زرنکک بوین ، پاش نان‌خواردن هاتمه‌وه بو ماله‌وه ، خه‌لیل
وه‌کو دایکی زاوای لی‌هاتبو خه‌ریکی ژن‌هینان بو بو‌عه‌لی چاپخانه ! .

هه‌سر شیخ محمدی خه‌تیب و شیخ محمدی شیخ جلال و مه‌لا محمد امین و
چه‌ند که‌سیکی تر هاتن بولام . مه‌هودی زیوه‌ره‌فه‌ندی دیوانه‌که‌ی باوکی و
هینه‌که‌ی فایقی برای هینا بو چاوم پی‌بکه‌وی و باوه‌رری خوم به‌رانبه‌ریان
ده‌بررم ، وتم من له‌سه‌ر نه‌وه‌م که چاپ بکړین به‌و مه‌رجه ته‌واوبن ،
نه‌وانه‌ی من چاوم بیان که‌وت ته‌واو نه‌بون .

— ۱۲۸ —

قسم دابو که ساعات پینج بیچم بو سهر چنار بو چاوپي که وتني کار گهي
چیمه تنو ، بر ريار وابو له گهل ره مني قه زاز بیچن ناردم ره مني نه بو
له بهر نه مه که ساعات بو به پینج به نو تو مویله که ی بلدی خوم چوم ، بو
۱۵/۵ که ی شتمه نهوی ، له پیشا چومه ژوری محاسب ، له پاش هه نندی
دانیشتن ناردی پیسیان هیناو کار تیکی نوسی بو مهندزی شهریکه ، که بیت .
نه ویش نویسه وه تا ده ده قیقه ی تر نه گه مه نهوی . له آخر چورری ده
ده قیقه دا هاتو که وتینه قسه کردن، هه نندی پرسیارم لی کردو وه لای دامه وه ،
آخر نا گاداریم هاته سهر نه مه که لهو شهریکه وه وهرم گرتو نویسه وه : -
نهو مهندزه که من قسم له گهل نه کرد « مستهر شه پو » ی ناو بو فهره -
نسزی بو تازه هاتبوه نهوی ، له پاش هه نندی قسه کردن مهندزیکی تریش هات
نه ویش ههر فهر نسزی بو ، محاسبه که لبنانی بو نهو بو به دیلماجی به بنی منو
مهندزه کان .

ناوی نه م شهریکه [اس. ان. سیتی] بو نه م شهریکه به عیشه که ی له شهریکه ی
« قیف لی » گرتوه و نهو له پاریس له پرورژه که ورد بوه ته وه و عینجا له به غدا
ری که وتوون ، بر ريار دراوه به سالو نو یک نه م کار گه به ته و او بکن ، له سهر
نزیکه ی حه وسه ده هزار دینار بر رویانه ته وه ، (له پاره که دا خویان وشه ی
« نزیکه ی » یان تی خست) . نهو عیشانه که نه یکن :

ته و او کردنی کار گهي چیمه نتموه که به کونکریت و نزیکه ی بیست کوشکیک
بو مستوصف و خانوی کار به دهستان و بولوقه تنه و گازینو . نه م زه ویو
خاکه ی سهر چنار به هه مو جور ناماده به که نه م عیشه ی تیدا بکری ، له پاش
نهو که کار گه که وتنه گهر روژی نزیکه ی (۳۵۰) تن چیمه تنو فرری
نه دا ، ههر له خاک و ده ورو بهری سهر چنارا نه و نه دی به ردو شته هه به
که له پاش که وتنه گهر تا « سه د » سال کار گه هه مو روژی نهو نه ندازه به
بدا به ده سته وه . له پاش نهو که نه مان عیشی خویان ته و او کرد تنه دو

— ۱۲۹ —

مهندزی عیش زانی بیگانه له سهر نه م کار گه به نه بیت و نه و انیتر ههر عراقی نه بن .
پر سیم له پاش نهو که کار گه که وتنه گهر ته نی چیمه تنو چه نندی تی نه چی و
به چه ند نه غرو شری ؟ . وتیان نهو نرخ و نه ندازه به له ده ست عیمه دانی به پاشان
حکومت خوی نه زانی ، نه و نه ده هه به ده سکه وتی نه م کار گه به و هینه که ی موصل
به کت نه ندازه من . ساعات بو به ۳۰-۶ مالا وایم کردو بهری یان کردم و هاتمه وه .
بو چو نه تی شوینه که ش ، کیویک لهو ناوه دا هه بو کیوه که یان هه لگر تبو
کردو یان به خول ، کوگا خویان هه لدا بوه وه هه ری که بو بون به گرد بک ،
چه ند کوشکیک به کونکریت و شته دروست نه کرا ، هه مو جور به م کینه
به کی زورو زه به نده لهو ناوه دا هه بو ههر به که عیشی که نه کرد ، به کی زهوی
هه لته حدری ، یکیک به ردی نه هاری ، به کیک چیمه تنو نه گرته وه ،
ههر به م کینه به کت عیشی که نه کرد . کار بگر زور نه بون .

که هاتمه وه سهریک له مه لا مصطفی حاجی مه لا ره سول داو بو زیاده
نا گاداری ناوی نه م که وتنه کانی سوله یمانیم پی نوسی له گهل هه مامه کانا ،
له ویشه وه بر ريارم دا بو به ره منی نه فه نندی ، چوم بو نهوی شیخ نوری
بابه عی و مه لا رحیم و نه هه ردی و مه لا محمد و چه ند که سیک تر لهوی بون و
قسه یان له کردن و ریک خستنی چو نه تی کو بونه وه ی چله ی « یخود » وه
نه کرد ، پاش نهو هه ستاین و من هاتمه وه بو ماله و دو نویسم .

روژی (۲۹) ی مانگ که روژی (۳۸) ی کار وانه که م بو سهر له به یان
هه نندی که س هاتمه لام و پاشان ته له فونیکم کرد بو قادر مصطفی بو ته زیجه که م .
وتی : « فلانی بر دمه ماله وه زور نایاب هو نیویانه وه منیش به ده سته وه بو
عیشه نازانم کی لی وهر گرتووم ! » . نهو نه ویش هیچ ! . چومه ده وه بو
دایره ی ناو و کار با ، شیخ نوری شیخ صالحم لهوی چاوپي که وت - که
به کیک بو له نه ندای کو بونه وه ی چله که - و هه نندی قسه ی بو کردم ، منیش
هاتمه وه بو بلدی . له ریگه دا توشی دو کتور « احمد سوسه » مدیری مساحی

— ۱۳۰ —

گشتی بوم ، دوستم بو - له غوتومو بیلدا بو ئه ررویشته ، گه لیکم پیوت
بمیفته وه . وتی ئاتهم رویشته که نه مبینی نابی بوهستم تا نه چمه هه وار که ی
صلاح الدین ، مؤتمری زهوی و زار هه یه و نه بی بیگه می .

نیوه ررو داهات له مالی قازی بانسگ کرا بوم چوم بو ته وهی ، بی تو ناخوش
له قوبولیه نایابه که ی نه وانیش قاولیته که مان کردو چامان خوارده وه بو نویژی
عهسرها ته وه بولای مه لا رحیم نویژمان کردو چوینه مالی نه وانیش دیسان چا
هاته وه مه یدان ! لهوی هه مستام سه ریکی ماله وهم داو چومه وه بو خانهای حاجی
شینخ نه مین نویژی شیوان کراو پاشان نویژی خه وتنان و دهسته ی قسه خوش و
نو کته بیژان کوبونه وه ، له بهر ره شه با خزاینه بهر هه یوانه که ، سه ماوه ر
تی خراو به قسه ی خوش و شمرو باسی عیلمی رامان بوارد ، نه و دانیشته م
به لاوه زور خوش بو ، سه عات بو به (۹) له گهل شینخ نجم الدین هه تینه وه
بوماله وه ، دیسان خه لیل دهستی دایه وه سه ماوه ره که - خوابتگری چا ! -
تا ده ر ننگیک دانیشته ی نه ویش رویشته وه .

ئهم ماوه یه که من له سوله یمانی بوم ره شه با نه بو ، ئیمرو هه ر له سه رله -
به یانه وه ره شه با به ک هه لی کرد نه و بهرری دیار نه یته وه . نه وهم که وته وه
بیر که جاریک کابرایه کی شار بازیری له سوله یمانی گویدریژیکی لی ون نه بی ،
هالو هه والی له پیاو یکی تر نه پرسی . نه ویش نه ل : « برا بوچ نه مه هه و روژه
ره شه با هیشتوبه تی من چاو بکه مه وه تا گویدریژی تو ببنیم ! » .

نه و شه وهی ماله وهم زور سه یر بو ، له لایه که وه ره شه با گیقه گیفی به
داره کان خستبو ، خوشی ژن ماره برینی ئیمرو بو عه لی چاپخانه گیزه گیزی
به عه لی خستبو ! . . .

* * *

له پیش نه وه دا سوله یمانی به جی بیلین به جوریکی تیکرایی با ئاورریکی تری
لی بده بده وه .

— ۱۳۱ —

ئهم شاره له دهوری ئیبراهیم پاشای بابانا له (۱۷۸۴) ی میلادی دروست
کراوه و له پاش « قه لاجوالان » شوین هه واری نه ماره تی دو سه د ساله ی
بابان بووه .

ئهم شاره هه رچه نده له پیشا گو ندیک بووه به ناوی « مه لکه ندی » به وه
- که ئیسته نه و مه لکه ندیه بووه به یه کیسک له گه رره کی شاره که - وه هه ر
چه نده دا نانی به ردی بناغه ی شاره که له دهوری ئیبراهیم پاشای کورری احمد
پاشای بابانا بووه که چی له گهل نه وه شا شاره که به ناوی « سوله یمانی » به وه
به ناو بانسگه .

بو ئهم ناوه چه ند قسه یه ک هه یه : -

یکیکیان نه وه یه که ئیبراهیم پاشا به ناوی سلیمان پاشای والی به غداوه
ناوی ناوه .

یکیکیان نه وه یه که ئیبراهیم پاشا ئهم شاره ی به ناوی سلیمان پاشای
کورری به وه ناو ناوه .

یکیکیشیان نه وه یه که گویا له کاتی هه لکه ندنی کوشکی سه رای شاره که دا
نه نسگو سیله یه ک دوزراوه ته وه ناوی « سلیمان » ی له سه ر بووه ، ئینجا بو
مفه رری ناوی شاره که ی ناوه « سوله یمانی » .

نه وی بجیته دلی منه وه هه ر نه وه یه که به ناوی سلیمان پاشای والی به غداوه
بو بییت . چونکه داخی گرانم ! کاره سات و شه رو شورری بابانه کان
له به نی یه کا ، وه هه ر ده مه پالدانی یکیکیان به یه کی له دو حکومه تی عوسمانی و
ئیرانه وه ، وه هه ر جاره نه جاریک برا وه یا ئاموزا نه چو براو ئاموزای خوی
نه کوشته یا بو رازی کردنی یه کی له دو حکومه ته ، وه یا بو سواربون به سه ر
حوکا نه وه ش نه کا به ئیبراهیم پاشای بابان که بو نه وه ی خوی له سلیمان پاشای
والی به غدا نزیک خاته وه ناوی شاره که ی به ناوی نه وه یه بی « سوله یمانی » !! .
ئهمه ش هه ر له بهر نه وه که نه وه ک والی به غدا بکه وینه سه ر نه وه مه جو

— ۹۳۲ —

پاشای مامی ئیبراهیم پاشا - که لهو سهر ده مه دا له ئیرانا بو - دلته وای بکاته وه .
ئه ماره تی بابانی پی بداته وه ! . وه یا نه وه کک والی به غدا بکه ویتته سهر ته وه که
له پاش ته وه که بیستی مه جو پاشا له ئیرانا کوژرا وه بینی ئه ماره تی بابان بدا به
عوسمان پاشای کورری - که لهو سهر ده مه دا له به غدا بو - ! .

ئه م شاره به خویو به ده ورو به ریه وه هه موی کوردو کورد زمانن و به پایته ختی
کورد هوار ئاسرا وه ، مه رکه زی لواو به قه زای مه رکه زه وه خا وه تی چوار
قه زایه ، خانوه کانی له هه شت هه زار زیاتره ، زمانی مال و کولان و دایه ره
کوردی به ، ده رزی کتیی کوردی تا پوی شه شه م له قو تا بخانه کانا ئه خوینری ،
زمانی مه حکمه عه ره پی به .

هه ره له ده وریکی کونه وه وانا سرا وه که ئه م شاره ههستی کوردایه تیان به
هیزه ، جار ان جوله که یه کی زوری تیدا بو وه ئیسته هه چی تیدا نه ما وه . (۱۰۰)
مالی گاو ری تیدا به ، ئه مانه با ئایینیشیان جیانی ره گه زیان هه رکورده و خویانو
زمانیان به کورد ئه زانن .

سهر چا وه تی تجاره تی ولاتی سوله یمانی توتن و ئیسته لو که شه ، پاش ئه مانه
خوری و پیسته ، هه مو جو ره میوه یه کی هه یه ئه توانن بینیرنه ده ره وه ش ،
ئاو و هه وای باشه ، ئه گه ره وه ختی ره شه بای نه یه له گه لی ولات خوشتره .
ولاتی سوله یمانی به ولاتیکی دارستان ئه ناسری ، له پانای (۹۶۵۵۲)
کیلومه تری چوار گوشه پی هه مو ولاته که (۴۶۲۰۰) کیلومه تری به دارستان .
ئه ناسری ، لوا که له روژه لاتی عراق دایه و پای دا وه به ئیرانه وه .

تیکررا ولاتی سوله یمانی ولاتیکی به رده لاتی و شاخاوی به ، شوینی شاره که
سهره و لیزه ، کیوی « گو یژه » به به رزانی (۵۶۴۳) پی به سهر ده ریادا
که وتوته روژه لاتی وه ، « ئه زمر » و قه یوان به به رزانی (۵۶۵۸۴) پی دیسان
به سهر ده ریادا که وتوته شیا لیه وه ، به ری جنوبی روباری « تاجه رو » و
شاخی گله زه رده یه به به رزانی (۴۶۵۰۹) پی به سهر ده ریادا ، لای روژا وای

— ۱۳۳ —

« پیره مه گرون » به به رزانی (۸۶۴۸۹) پی به سهر ده ریادا و ئینجا ئه چی بو
ده ر به ندی بازیان و بو که رکوک . له شاره که وه زیگه ی ئو تو مو بیل ئه چی
بو هه ره چوار ده وری خوی .

ئه م لوا ی سوله یمانی به گه لی شوینی تیایه که بو هاوینه هه وار ده ست ئه دا :
ئه وه قو پی قه ره داغ - که پی ئه لین « داری زه رد » - به به رزانی (۹۶۸۵۰)
مه ترو به دوری (۵۰) کیلومه تریک که وتوته جنوبی سوله یمانی وه ، ئه وه
« میر گه یان » ی سوردا شه و ئه وه چوار باخی ئینجونه و ئه وه ته و یله و بیاره ی
هه له بجه یه . لهو ما وه یه دا که من له سوله یمانی بوم پایه ی گه رما له ناوشار
له بهینی ۳۸ - ۴۲ دا بو .

شاری سوله یمانی شه ش گه رره کی سهر به خویه :

مه لکه ندی ، گو یژه ، ده ر گه زین ، سه ره شه قام ، چوار باخ ،
کانیسکان . ئه مانه ش هه ره که ورده گه رره کیان لی ئه یته وه .
جو ری خانو به ری شاره که ، هینه کونه کانت زور تر خشی کال و قورده و
گو یسه بانه ی هه یه ، هه ره له ی کونه کانا خشی سوریش هه یه ، ئه وانه ی تازه
به ردو گه چ و ئاسنی ، به ردو گه چه که هه ره ی ولاته که یه ، ئه و به رده ی که
له سوله یمانی ئه کری به خانو به ره له که م شوین هه یه .

له سوله یمانی ته نگو چه له مه ی ده ست نه که وتنی خانوم له هه مو لایک زیار
هاته به رچاو ، وه کو ئه مه م چا و پی که وت ئه وه ش هه یه که : -

ده شتی فرزو که خانه که - ده شتی که و که وتوته روژا وای شاره که وه - ئه مه
نزیکه ی چوار سه ده هه زار مه تره یه له گیرو گرفتار بو ، به و جو ره ساغ کرایه وه
که سه یه کیکی بو حکومه ت پی ، چوار یه کی باقیه که شی بو بلدی به ، ئه وتری
بو به ملک ی ته و او . ئه مانه هه مو له سهر خه ریتته نه خشه کران و به ش به ش
کرانه وه ، بو به نزیکه ی (۵۰۰) پارچه ، هه ره پارچه یه له (۳۴۰) تا (۷۰۰)
مه تره . جاده و باخ و هه مو شتیکی لی جیا کرا وه ته وه . بانق عه قاری (۶۰)

— ۱۳۴ —

پارچه‌ی له‌مانه‌کری که (۳۰) پارچه‌ی ئیمسال بکا به خانوو (۳۰) به‌کەشی بو سالیکی که . دورنی به‌ئەم زەویانە دیزواری خانو له سوله‌یمانی کهم بکەنەوه ، ئەگەر که‌میشی نه‌کەنەوه له‌پاشه‌ روژیکی نزیکا شاریکی تازه بو سوله‌یمانی دیتە به‌ره‌م که‌من هەر له‌ ئیسته‌وه ناوی ئەنیم «سوله‌یمانی تازه» . ناوشاری سوله‌یمانی (۴۱) مزگەوت و کلیسه‌به‌کی گاورانی تیدایه . مزگەوتە‌کان هەمو پوشتە و به‌رداخن ، به‌رریوه‌ چونی ئەم مزگەوتانە زورتر له‌سەر خە‌لکه‌که‌یه ، هەمو مزگەوتیک مه‌لا و فەقی هه‌یه . له‌به‌ر ئەوه سوله‌یمانی پابه‌ندی دیانه‌تن مزگەوتە‌کان هەمو فهرزی جهی‌دی .

هه‌روه‌ها له‌م شارە‌دا خه‌سته‌خانه‌به‌کی گه‌وره ، دو مستوصف و شوینی پاراستنی ساوایان ، (۹) گه‌رماو - حەمام - . (۳) باخی‌گشتی ، (۳) بانق : بانق - رافدین ، عه‌قاری ، زراعی . (۶) ئوتیل (۵) گه‌راج ، (۳۵) لوقه‌ته‌وه‌که‌با‌بخانه ، (۱۵۳) چاپخانه ، (۴۲) نان‌ه‌وا ، سه‌بازاری گه‌وره و دو قه‌یسه‌ری ، دو هه‌زار دوکانی له‌ بازارگان و به‌قال و عه‌تار و قه‌ساب ئەمانه‌هەن .

دیسان چاپخانه‌و روزنامه‌به‌کی هه‌فتانه‌ی کوردی هه‌ردوکیان به‌ناوی «ژین» وه‌ له‌م شارە‌دا هه‌یه ، دامه‌زرینه‌ری «پیره‌میرد» بووه و ئیسته‌ به‌ده‌ست نه‌ته‌وه‌که‌یه‌وه‌یه‌تی . (۳۰) ساله‌ ئەمانه‌ له‌م شارە‌دا ئیش ئەکەن .

مه‌رده‌می ئەم شارە‌ به‌زه‌وق و نوکته‌بازن ، نه‌خوینده‌واریان له‌ خوینده‌ - واریان وه‌خته‌ ته‌بیعه‌تی ئەده‌بی‌یان زیاترینی ، خه‌م و خه‌فته‌هه‌لناگرن ، یاسای دانیشتی دیواخانان هه‌یه ، بیگانه‌په‌روه‌رن ، غه‌ربیییک رو بکاته‌ ئەوی خوی به‌ غه‌ریب نازانی ، ته‌بیعه‌تیان عه‌شایریه ، دیمه‌نی ته‌بیعه‌ت و سه‌یرانیان خوش لی‌دی ، جلوه‌ریگان جلوه‌ریگی قه‌ومی به‌ ، که‌واو سه‌له‌که‌م بوته‌وه‌ ئیسته‌ زورتر شه‌روال و ستارخانی وه‌ یا شه‌روال و مرادخانی به‌ ، مشکی و جامه‌دانه‌ ئەپیچن به‌ سه‌ره‌وه‌و پشترین ئەبه‌ستن ، جلوه‌ریگی ئافره‌ت کراسی درێژو که‌واو

— ۱۳۵ —

له‌چک و سه‌رو پیچی خواری سرکه‌نی به‌ . له‌ هه‌ر دو ده‌سته‌که‌دا ئەفه‌ندی و عه‌لموده‌ هه‌یه - دیاره‌ ئەمانه‌ له‌ کاربه‌ده‌ستان - ئافره‌تیان زورتر میانه‌بالاو سو‌رو سپی و موره‌شن ، کاره‌بای راکیشانیان که‌مترنی به‌ له‌ هینه‌کانی ئامیدی ، ئەو باسه‌ که «زیوه‌ر» ئەیکا راست ئەکا که‌ ئەلی :

فه‌ره‌نگ‌ روو زه‌نگ‌ مو ، عه‌جه‌م سیاق و روس خو
ئه‌ناسری که‌ کورده‌زو ، به‌ پیچی لارو خواره‌وه‌ !

ئافره‌ت سه‌ربه‌ستیه‌کی کوردي هه‌یه ، هاوبه‌شی راسته‌قینه‌ی میرده‌کانیان . قسه‌نه‌سته‌تی منال و گه‌وره‌ی سوله‌یمانی به‌ ناوبانگه‌ ، به‌ جوریکی تیکرایی له‌ جلوه‌ریگا ته‌ررپوشن . له‌ خواردناوه‌ توره‌وشتی هه‌مو کورده‌واری زورتر پابه‌ندن به‌ نان‌خواردنی ئیوارانه‌وه‌ مه‌گه‌ر ده‌سته‌ی مه‌عمور نه‌نی . «قبولی» و که‌بابی سوله‌یمانی له‌ که‌م شوین هه‌یه‌ وه‌ کو «ژیرچه‌نه‌» ی کوبه‌ له‌ هیچ شوینیکی تر نی‌یه . رو خوش و چابوکیه‌ک له‌مه‌ردمی ئەم شارە‌دا ئەبینی . به‌نی فراوانی شارە‌ که‌ کاره‌سانی ئەخلاقی که‌مه . ره‌وشتی دینه‌نی و شه‌ولشینی هه‌یه‌ له‌به‌ر ئەمه‌ ئەوه‌ندم پابه‌ندی چاپخانه‌نین . رایه‌لی ته‌ریقه‌تی شیخانی قادری و نه‌قشی هه‌یه‌ له‌ شارە‌که‌دا .

له‌م ماویه‌دا که‌ له‌ سوله‌یمانی بوم زورم ئاره‌زو ئەکرد دیده‌نیه‌کی «شیخ» بکه‌م داخه‌که‌م له‌به‌ر ئەوه‌ له «داری که‌لی» بو بوم ریک نه‌که‌وت . له‌ ولاتی سوله‌یمانی دا که‌وترا «شیخ» ئەوه‌ ئیتر ئەزانری که‌ ئەمه‌ شیخ محمودی شیخ سعید مه‌به‌سته .

* * *

روژی (۳۰) ی مانگ‌ که‌ روژی (۳۹) ی کاروانه‌که‌م بو سه‌رله‌به‌بان گه‌ره‌گه‌ری ره‌شه‌با له‌ خه‌وی هه‌ستانم ، ته‌راشم کردو مه‌لا رحیم هات بولامو که‌وتە خوم بو گه‌رانه‌وه ، له‌ گه‌ل خالیدی شیخ محمدا بریارمان دا بو که‌ ئەو ئوتوموبیل و شته‌ جی به‌جی بکا . زوری پی نه‌جو ئوتوموبیلیکی هه‌نا ،

— ۱۳۶ —

ورده وزده پيامانا گهر را هاورر يکاني کو کرده وه ئاخو چورر چوينه مالي
 شيخ رؤفي سيدنوري نه قيب ، من چوم له ديو اخانه که له گهل شيخ رؤف
 دانيشتم قاوه يکجان خوارده وه . وه دهسته يه که خالد ريکي خستبون خويو
 منو فهره يدوني توفيق نه فهدی و احمدی شيخ رؤف و نه نور نه سکه نده ربون .
 ئوتومو ويلى گرتبو تا به غدا ههر زه لاي (۱/۷۵۰) دينار، و ديار بو شتومه کان
 زور پي بو ئوتومو ويلچي له شتومه که کان په شيان بو وه وه ئوتومو ويلچي تر يان
 بو هينان . ساعات ۳۰-۱۰ ره شه با پالي پيوه ناين و له سوله يمانی بهری که وتين .
 هاتين گه يشتينه قهراخ شار پوليسی زلهی سهر ريگه ، بهری به
 ئوتومو ييله که گرتو کاغزو قهله ميکي به دهسته وه بو ، ناوی هاورر يکاني
 نوسی و روی کرده من به دهنگيکي زبر وني [علاء الدين سجادی ئيشت چي به؟] .
 پرسياره که يم زور پي سهر بو چونکه که بزاني من کيم نه زاني ئيشيشم چي به .
 وه له پاشا بهو تورره ييهش بو چي ؟ ۱! ئيتر بهر لاي کردين و هاتين تا گه يشتينه
 چه چه مال .

له چاخانه که لاماندا «مه لاهويد» ناويک لهوی بو بهر يي واري، وني شاعرمو
 خه ليکي ئهم ناوهم، شه ليش بو هه ندي دهفته روشتي خستبوه ناو دهسته بو خچه
 به که وه گالو کيکيشي به دهسته وه بو چل سالي پرر کردبوه وه، ههر وا بهو ناوهدا
 نه سوررايه وه ، له ههر لايه شهوي به سهر ا بها تايه نه شوينه باره گاي
 نه بو . دو به ند له شمره کاني خوي بو خويندنه وه ، يکيکيان رازو نيازي
 خويو سه گيک ، يکيکيان به زم و ره زمي خويو نه فهدیک ۱! نه وه نده به
 په له شي نه خويندنه و ليک به ده مي نه هاته خواره وه سهر را ي نه وه ش نه فهدی
 ههر نه دا له جگه ره که ۱!

له پاشا حه سانه وه ي بيست ده قيقه بهری که وتين و بو ساعات به ک
 گه يشتينه کهر کوک چوينه که باخانه يه ک نيومر ورژه مان کردو من چوم
 چاو يک به کاک حسيني خانه کا که وت و هاته وه . و ديار بو نهو ئوتومو ييله

— ۱۳۷ —

که له سوله يمانيه وه هينا بوني فروشتاني به يه کيکي تر ۱ ههر چه ند گهر راين به
 شويقيا ئيسته و نه وساش بهر چاومان نه کهوت . خو ئوتومو ويلچي که کور ريکي
 باشيش بو نازانم بو چي وای له گهل کردين ؟ چار ناچار سواري ئوتومو ويلى
 تازه مان بوين و ساعات (۳) له کهر کوک ده رچوين رو وه به غدا . هاورر
 يکان له ريگه دا له گهل کابرادا ههر شهره دهو کيان بو ، نه مان نه بانوت که
 چوينه به غدا بمانه بو نه بو غريب ، نه ویش نه يوت ناتانه م ۱!

ههر ئهم قسه و باسه بو تا هاتينه «دوز خورماتو» له چاخانه که لاماندا چابه ک و
 توزي ئاوی تفتان خوارده وه و بهری که وتين . ئيمه و ئوتومو ويلچي به ک
 له يه ک بور يگه که ناشي تر بوين ، ورده ورده شه واهات گولوبه کاني
 قزرايات ده رکوت و تمان «باقوبه» يه ، که پرسيمان باقوبه نه بو ، هاتين
 گولوبه کاني شاربمان ده رکوت و تمان قسه ي تيا ني به نه مه باقوبه يه ، که پرسيمان
 ديسان باقوبه نه بو . هاتين گولوبه کاني باقوبه ده رکوت و تمان هيچ شکی تيداني به
 که نه مهش باقوبه ني به که چي باقوبه بو ۱! گازينو يکان بهر چاو کهوت کابرا به
 گولوبي ره نگاو ره نگت رازاند بويه وه ، تابلويکي هه لواسيو «مشروبات
 ۳۰ فلس» لهوی لاماندا چاو و کوکاو شته مان خوارده وه له پاش بيست
 ده قيقه يه ک بهری که وتين .

هاتين تا بناري «خاني بهني سعد» له رو بهرو مانه وه لوري که عه سکري
 هات ههر چه ند هينه که ي ئيمه ئا گاداري دايه و خوي لادا که ليکي نه بو
 نه وه نده مان زاني که ههر دو ئوتومو ويل گه يشتنه تاسي به ک ته هات ۱!
 ئوتومو ويل به لا به لاي وه ستا ، ده ره رينه خواره وه لوري عه سکريش
 وه کو بهرزه کي سهر بانان لي دا روشت . ئينجا که سهر مان کرد لايه کي
 ئوتومو ييله که مان نه ماوه و شويني ئاوه کش شکاوه . ئهم کاره سانه له ساعات
 ۸۳ دا بو .

که ، لوري ئهم که ته ي کردو روشت ئوتومو ويلچي تر عه سکري هات پلان

— ۱۳۸ —

وت نهویش رویش و لوریه کی راگرت له شویکی دوروه ئیمهش بهرود و دوا بوینه وه ، ههر دو ئوتومو بیلچی نهختی قره یان بو ژماره ی ئوتومو بیلی به گیان گرت و لیک بو نه وه ، ههر به که به وی تری ئهوت ئه مه سوچی تو بو وه ، لوریه که ئه و ئه م شهش که سه ی پلیشانه وه شتیک بو هیشتا ژانیان ما بو له دنیا دا که چی ئوتومو بیلچی که ی ئه و گهرم تر بو له هینه که ی ئیمه ! له گهل ئه وه دا لوری ئه ویش هیچی به سه ر نه هات بو .

له پاش ئه م به زمه هاتینه وه بو شویکی کاره ساته که له و وه خته دا دو پولیسی سواری ده وریشه هاتی لاما ن وه ستان . سه عات بو به (۹) ئوتومو بیلچی ئیمه خوی فریدایه ئوتومو بیلیکی تره وه و چو بو خانی به نی سمد بو شکات ئیمهش له و ده شته ماینه وه دنیاش سارد بو . له ویوه تا خانی به نی سمد به ئوتومو بیل (۱۰) ده قیقه بو ، کابرا نه هاته وه تا « ۱۱-۳۰ » ئه وه نده مان زانی مأمور مرکزو پولیسیک و پولیسکی سه ر جاده و ئوتومو بیلچی که مان پهیدا بو ن . به مأمور مرکز که م وت چون ئه بی ریگه ی ده ده قیقه به دو سه عات و نیو بگه یته ئیره که کاره ساتیکی وازل روی دا وه ؟ ! به لا لوتیکه وه وتی ئیفاده م به ده سته وه بو !

سه یرتر ئه وه بو ئه مه ئیمه توشی ئه م هه راو سه رماو مأموره بوین و له م ماوه به شدا ریگه وه کو ریچکه ی میرو له ئوتومو بیل ئه هات و ئه چو و هه مو ده وریان لی ئه داین و سه ریان سرر ئه ما که ئیمه چون نه پلیشاوی نه ته وه ، له گهل ئه م هه مو سه مه ره به دا ته نها رادیوی ئوتومو بیله که به ساغی ما بو . کاک انور - گیانی ش وه کو نه بای هاتی و نه بوران کلکی رادیوه که ی بو گرتبوم ده نگگی رادیوی له و ناوه دا کرد بو به بوالقاز !! ئینجا وه ره سه یری ئه م گو یه نده بکه ؟ !

ئیر مام مأمور مرکز که وته تافیات و ئیمهش هیچ ده نگمان نه کرد ، ئاخیر تافیتی هاته سه ر ئه وه که ئیمه و ئوتومو بیل ئه بی ئه و شه وه له وی بمیقینه وه تا وه کو سه بی نی له به غدا وه مکتشف نو محقق دیت و بریار ئه دهن ! . بوم ده ر کهوت

— ۱۳۹ —

به لای ئه وه وه قانونی ئه سی له مه ی دانا نی به به لکو قانونه کی تره که به هیز بر روا و بی هیز پلیشیه وه !

وه الله ئیمهش که واما ن زانی توزی خوما نمان لی توند کرده وه ئینجا ئه و توزی شلی کرده وه ! . خوا ورا سان مودیری پولیسی « دیاله » به بدا بو و ئه ویش دا به زی ، خالد کاره ساتی مأمور مرکزی تی گه یاند ئه ویش پیاو یکی نه جیم بو له مه عمور تورده بو و تی ئیفاده یان وه رگه و ئه مانه نابی بمیقینه وه . ئه ویش تهق سه لامیکی بو گرت و وتی « تأمر سیدی » . ئیر تا ئه م هه را هه رایه کرا سه عات بو به ۱۵-۱۲ . به شرروله که ی خومان هاتین تا گه یشتینه خانی به نی سمد سه عات بو به یه ک ، چوینه مرکزو خیرا مأمور ناردی جیان بو هینان هه رچه ند وتمان ناخوینه وه وتی ئیوه شه که تن چون ئه بی چانه خونه وه ؟ ! . ئیفاده ی ئوتومو بیلچی وه رگیرا و هی ئه وانیش به ناوی شایه تی وه وه رگیرا منی تیا نه بوم . تا ئه مانه کرا سه عات بو به دو و بالیکیان پیوه ناین له مرکز که ده ریان کردین ! . هاتینه چاخانه که .

من مودیری ناحیه که ی ئه وی - جالی میرزا فتاح - دو ستم بو به لام به و نیوه - شه وه دا هیچ به لامه وه جوان نه بو بنیرم بلم میوانت ها وه . به ها ورریکام وت با ئیمشه و له م چاخانه به بمیقینه وه ، وتیان نابی هه ر ئه بی بر روین ، ئوتو - مو بیلیش نی به ، کابرای ئوتومو بیلچی که وته یرازی ئوتومو بیله که ی ، تا توزی وای لی کرد به شه له شل بچی به ریگه دا ، سه عات بو به ۳۰-۳ . هه رچه ند وتم به ها ورریکان با نه رروین به م شه وه له به غدا جیگه مان ده ست نا که وی که لکی نه بو .

به یری که وتین هه ر توزیک ئه هاتین و ئه بوا دو توز را بوه ستینا به بو ئه وه ئوتومو بیله که شه که تی ده رچی و ئاوی بده نی ، به م جو ره بو سه عات ۳۰-۴ که یشتینه به غدا . ئینجا بکه وه ره سه ر جاده ی رشید بو ئوتیل ، ئه چوینه هه ر شویفیک ده ر گایان لی نه ئه کردینه وه . پاشان له « ئوتیل فردوس » . رحیم

خواهني غوتيله كه دوستم بو نه مناسي چوين من له دهر گام دا خوي هات كرده وه
 وتان چارمان بكه ، وتي وا چوار پايه هه يه له سهربان بين بو خوتان له سهرى
 بنون . هاورريكان وتيان ئيمه ههر ئيتسه ژوريكان نهوي . نهويش وتي
 ژورني به . وتيان كهواته ليره نابين ، نهويش وتي كهواته خواتان له گهل !
 منيش وتم كوررينه ئيترم نايهم . نهوان روشتن لاموايه تا به ياني به
 شوين غوتيللا سوررانه وه منيش لهوي مامه وه . رحيم برديمه سهربان ههر
 به جله كانه وه راكشام دو ليفه ي پيادام ، به ياني سهعات حوت خه به زم
 بوه وه ناردى گيمرو چايان هينا نانم خواردو چومه وه بولاي خوم . له
 تاخرا سهيرم كرد نهو شه وه رحيم به ميواني مالي خويى داناوه .

به سهير كردنه وه يه كك له باره ي مه درسه ي « قوباد » .

حاجي مه لا احمدى حاجي مه لا ره سول بوى گيرامه وه وتي :
 (ته عسيريكي بيضاوي له كتيبخانه ي شيخى « نه هربه » له « لهر گوش »
 هه بو كه له « ميسر » نوسراوه ته وه نارد بويان بو مدرسه كاني مه درسه ي
 قوباد له ئاميدى كه سه يرو تصحه ي بكه نو بويان بنيرنه وه .)
 ئهم به لگه يه نه وه دهر نه خا كه علماي و مه درسه كاني ولاني كورده واري
 له وه ختي خويا نه بي ناوبانگيكي عالمي يان بو بيت ، به تاييه تي مه درسه ي
 قوباد نهو مه درسه يه بووه كه شوبنيكي وه كو نه زهري ميسر په ناي ني
 بردوه ، كه چي وا روزگار ئيسته پشتي تي كردوه و رابوردوه كهي به داستان
 نه گيريتنه وه ! . هوي نه مهش هيچ ني به ته نها بي خاوه ني نه بي ، نه گه ربي
 خاوه ني نه بي بوچي علماي كوردوستان له به لگه وه له ميژوي روزه لاتو روزا .
 وايان نوسيه وه كه چي دهر باره ي خويان قه له ميان نه خستوته سرفاقه ز ! . .
 نهوا نهو روزه روشت به لكو له ئيسته به دواوه كورده كان له چونه تي
 خويان و له كه شو به يني رابوردواني خويان شت بنوسن ، بو نه وه هم خويان و
 هم نهوان زيندو بكه نه وه .

بو سهير ژماري شويته كان بيچكه له لي كولينه وي خوم سهيري
 به لگه كاني « نفوسن » يش كراوه .
 دياره ئهم سهير ژمارانه ي كه ليره دا نوسراون هي هه ندي له لادى و
 شاره كانه . كوچه ري و روه نه كاني تيماني به .
 بو پاناي زهوي و زاري ولاته كانيش ديسان بيچكه له ناگداري خوم
 نوسراوه كاني « مديريتي مساحه ي گشتي » ته ماشا كراوه ، به تاييه تي
 كه لكك له « اطلس » ه كه ي « دوكتور احمد سوسه » وه گراوه .

ناواخن

(٣)	له گهل قس فهره نسيس دا	(٣١)	ره وشتي مريده كافي بامهر رني
(٦)	چونيه تي دهوكت و ره وشتي كومه لايه تي	(٥٩)	چاو خشانديك به ولاتي بادينانا
(٧)	كتيبيخانه و موزه خانه ي موصل	(٦٠)	باسيكي ولاتي بادينان [شعر]
(٩)	ره وشت له موصلدا	(٦٣)	هه و لير
(٩)	ميروي شاري موصل	(٦٥)	نويژي جمه لاي شافعي
(١٠)	به لنگه كافي موصل	(٦٦)	ناوي هه و لير
(١٠)	نينوي	(٦٧)	چونيه تي هه و لير
(١٢)	ئاكري	(٦٨)	كتيبيخانه ي هه و لير
(١٥)	هاوينه هه واره كافي ئاكري	(٦٨)	پيرمهم « مصيف »
(١٧)	گهر رانيك به ئاكري دا	(٧٢)	چاويكي تر به هه و لير
(١٨)	چونيه تي ئاكري و ره وشتي كومه لايه تي	(٧٣)	ره وشتي كومه لايه تي له هه و لير
(١٩)	ناوي ئاكري	(٧٥)	كهركوك
(٢١)	زاخو	(٧٦)	شاري كهركوك و ناوي كهركوك
(٢٢)	« پراداللي » و روباري خابور	(٧٩)	باوه گورر گورر
(٢٤)	كيوه كافي زاخو	(٨٠)	ميروي نهوتي باوه گورر گورر
(٢٥)	ناوشاري زاخو	(٨٤)	سوله يمان
(٢٦)	دهستوري فقي له زاخو	(٨٥)	قسه ي من و متصرفي سوله يمان
(٢٧)	چونيه تي زاخو و ره وشتي كومه لايه تي	(٨٨)	كوبونه وي باخچه ي گشتي
(٢٩)	دهوكت	(٨٩)	ميروي منگهوتي گهره ي سوله يمان
(٣٠)	له ديواني شيخ	(٩١)	حافز له كورده واري دا
		(٩٢)	اجازه ي فقي له كورده واري
		(٩٥)	ميروي رابواردني فقي له سوله يمان

دوكان

(٩٧)	چونيه تي پرورهي دوكان	(٥٧)	ره وشتي مريده كافي بامهر رني
(٩٩)	چونيه تي « بهست » و كونه كه	(٥٩)	چاو خشانديك به ولاتي بادينانا
(١٠٠)	قه لادزه	(٦٠)	باسيكي ولاتي بادينان [شعر]
(١٠٣)	چونيه تي قه لادزه و ناوي قه لادزه	(٦٣)	هه و لير
(١٠٥)	گهر رانه وه بو سوله يمان	(٦٥)	نويژي جمه لاي شافعي
(١٠٥)	زرر گورر	(٦٦)	ناوي هه و لير
(١٠٦)	باخي گشتي سوله يمان	(٦٧)	چونيه تي هه و لير
(١٠٧)	پرورهي ئاو و مه كينه ي ئاو	(٦٨)	كتيبيخانه ي هه و لير
(١٠٨)	خيابانه كان و چونيه تي كاره با	(٦٨)	پيرمهم « مصيف »
(١١٠)	مه كته به ي گشتي	(٧٢)	چاويكي تر به هه و لير
(١١٣)	معارفي لواي سوله يمان	(٧٣)	ره وشتي كومه لايه تي له هه و لير
(١١٧)	له نه شغال	(٧٥)	كهركوك
(١٢١)	گهر ره ك و منگهوتي شيخه باس	(٧٦)	شاري كهركوك و ناوي كهركوك
(١٢٣)	زادي	(٧٩)	باوه گورر گورر
(١٢٥)	له گردى سه يوان	(٨٠)	ميروي نهوتي باوه گورر گورر
(١٢٨)	كار گهي چيمه تتوي سهر چنار	(٨٤)	سوله يمان
(١٣٠)	ئاوردريك له سوله يمان	(٨٥)	قسه ي من و متصرفي سوله يمان
(١٣١)	ناوي سوله يمان	(٨٨)	كوبونه وي باخچه ي گشتي
(١٣٢)	شويني جه غرافياي سوله يمان	(٨٩)	ميروي منگهوتي گهره ي سوله يمان
(١٣٣)	گهر ره ك و خانوي شار	(٩١)	حافز له كورده واري دا
(١٣٤)	جي لهم شاره دا هه يه ؟	(٩٢)	اجازه ي فقي له كورده واري
(١٣٤)	ره وشتي كومه لايه تي	(٩٥)	ميروي رابواردني فقي له سوله يمان
(١٣٥)	گهر رانه وه بو به غدا		

لا په رره	دیرر	چهوت	راست
٧٠	٢٣	کرده وه	کرده وه
٧٥	٧	فه رموا	فه رمو
٧٧	٢٤	ئه گریته وه	ئه گریته وه
٧٨	١٤	هاروه ها	هاروه ها
٧٩	٧	نیاز	نیاز
٨٠	١١	به هینری	به هیزی
٨٠	١٦	ررژاوا ییه کان	ررژاوا ییه کان
٨٢	٢٤	لوینان	لوینان
٨٦	٢٤	بو	بوم
٨٨	١٢	مه کته با	مه کته به
٩٩	١٩	پینجه سه د	پینجه سه د
١٠٦	٢٠	ئه و شو بته	ئه و شو بته
١١٦	١٥	نه زی حیکی	نه زی حیکی
١٢٣	٩	مسلمان	مسلمان
١٣٤	١٨	مه رده می	مه رده می
١٤١	٨	په نای بی	په نای بی

رشته ی مرواری

به نرخترو گه وره تر کتیبیکه له لایه ن حکمه میات و فه لسه فه و قسه ی
خوش و نوکاتی زمانی کوردی و بیرو باوه رری کوردی به وه ، له
دانراوه کانی « علاء الدین سجادی » و ناماده کراوه بو چاپ .

گه شتيك له كوردوستانا

« گه ررانیک له بهینی (۱۸۱۶) کیلو مه تر له
خاکی کورده واري : شوینه تاریخیه کان ، هاوینه
ههواره کان ، به لگه کونه کان ، وردبونه وه له
چونیته رابواردنی دانیشتوان ، رهوشتی
کومه لایهتی نهم شویانه ، باسکردنی عه نه نانی
هه ندی له چینه کان ، به ئاگا هینانه وه یه کی میژو
له هه مو ئهم ولاتانه دا . »

علاءالدین سجادی

۱۹۵۶ م - ۱۳۷۵ هـ

نرخى [۳۰۰] فلسه

چاپخانه ی مه عارف : به غدا .

A JOURNEY IN KURDISTAN

By

Ala'addin Sajjadi

1956

A Journey of about 1816 kilometres throughout Kurdistan,
our Motherland, including Cities, Towns, Villages,
Historical places and Summer Resorts. A study
of the life of the people, their social
character and the revival
throughout the
Country.

Price (300) Fils

Printed in Al-Ma'arif Press
Baghdad